

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

Η καλλιέργεια της πορτοκαλιάς στον νομό Αργολίδας: εξέλιξη και προοπτικές

Πτυχιακή Εργασία της Καραβίδα Σπυριδούλας

Αθήνα, Οκτώβριος 2012

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

Η καλλιέργεια της πορτοκαλιάς στον νομό Αργολίδας: εξέλιξη και προοπτικές

Πτυχιακή Εργασία της Καραβίδα Σπυριδούλας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σκορδίλη Σοφία

Αθήνα, Οκτώβριος 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
SUMMARY.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1.Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΟΥ	
1.1 Ιστορική εξέλιξη της καλλιέργειας.....	11
1.2 Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού στην Ελλάδα.....	16
2. Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ	
2.1 Τα βασικά χαρακτηριστικά του νομού Αργολίδας.....	20
2.2 Η αργολική πεδιάδα.....	26
2.3 Το υδατικό πρόβλημα και η ρύπανση των εδαφών.....	30
3. Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΟΥ	
3.1 Κοινή Οργάνωση Αγορών για τα οπωροκηπευτικά.....	34
3.2 Μεταποίηση	43
3.3 Η εγχώρια αγορά	48
3.4 Το διεθνές εμπόριο.....	50
3.5 Δίκτυα διανομής	57
4. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΣ	
4.1 Η απασχόληση στην πορτο-καλλιέργεια σήμερα.....	60
4.2 Εκσυγχρονισμός της εκμετάλλευσης της πορτοκαλιάς.....	60
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ.....	66
ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	71

Α. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Ο καρπός της πορτοκαλιάς

Σχήμα 2: Δέντρο πορτοκαλιάς στο Κουτσοπόδι Αργολίδας

Σχήμα 3: Ανεμομίκτης σε οπωρώνα στο Πανόραμα Αργολίδας

Σχήμα 4: Χώρες με την μεγαλύτερη παραγωγή πορτοκαλιών, 2010

Σχήμα 5: Παραγωγή πορτοκαλιών (τόνοι), καλλιεργούμενη έκταση (εκτάρια) και μέση απόδοση (κιλό/εκτάριο) στην Βραζιλία, 2001-2008

Σχήμα 6: Η χωρική κατανομή της παραγωγής πορτοκαλιών στην Ελλάδα, 2000

Σχήμα 7: Οι εξαγωγές της Ελλάδας σε σχέση με την παραγωγή, 1998-2006

Σχήμα 8: Εξαγωγές πορτοκαλιών Ελλάδας, 1970-2010

Σχήμα 9: Η Αργολίδα μετράει γύρω στα 4000 χρόνια ιστορίας

Σχήμα 10: Χρήσεις γης στον νομό Αργολίδας

Σχήμα 11: Πληθυσμιακή μεταβολή στον Νομό Αργολίδας, 1961 – 2001

Σχήμα 12: Η Αργολική πεδιάδα

Σχήμα 13: Γεωργική Έκταση Αργολίδας σε στρ. ανά είδος καλλιέργειας

Σχήμα 14: Η Παναγία η Πορτοκαλούσα στο Άργος

Σχήμα 15: Αρδευόμενα στρέμματα στην Αργολίδα, 1950, 1965 και 1990

Σχήμα 16: Περιοχές θαλάσσιας διείδυσης λόγω υπεράντλησης

Σχήμα 17: Ισονιτρικές περιοχές Αργολικού πεδίου, 2007

Σχήμα 18: Αγροτικές περιοχές στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σχήμα 19: Κύριες χώρες εξαγωγής φρέσκου μεταποιημένου χυμού, 2010

Σχήμα 20: Κύριες χώρες εισαγωγής φρέσκου μεταποιημένου χυμού, 2010

Σχήμα 21: Συγκρότημα Εσπερίδες - Εργοστάσιο χυμοποίησης της Ε.Α.Σ.Α

Σχήμα 22: Διάγραμμα παραγωγής συμπυκνωμένου χυμού

Σχήμα 23: Διαγραμματική απεικόνιση των οφελών από το ελεύθερο εμπόριο

Σχήμα 24: Εμπορικές ροές εσπεριδοειδών, 2002

Σχήμα 25: Βασικές εξαγωγικές χώρες πορτοκαλιών, 2010

Σχήμα 26: Εξαγωγική δραστηριότητα των κύριων εξαγωγέων της μεσογειακής λεκάνης, 2001-2010

Σχήμα 27: Εξαγωγές της προεξάρχουσας εξαγωγικής χώρας πορτοκαλιών στον κόσμο, Συγκριτικό διάγραμμα δεκαετία 1970 και δεκαετία 2000

Σχήμα 28: Κύριες χώρες εισαγωγής πορτοκαλιών, 2010

Σχήμα 29: Εισαγωγές στις Η.Π.Α από την Ελλάδα, 2011

Σχήμα 30: Η βιολογική λαϊκή αγορά του Ν. Ηρακλείου λειτουργεί μια φορά την εβδομάδα, 16.30 – 19.30

Σχήμα 31: Γιορτή αγροτουρισμού στην Επίδαυρο

Β. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Η καλλιέργεια της πορτοκαλιάς (στρ.) ανά ποικιλία και νομό, 2007

Πίνακας 2: Διάρθρωση του ΑΕΠ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (2002)

Πίνακας 3: Κυριότεροι κλάδοι στον δευτερογενή τομέα και αξία πωλήσεων για τον νομό Αργολίδας, 2001

Πίνακας 4: Παραγόμενα προϊόντα δευτερογενούς τομέα στον νομό Αργολίδας και αριθμός βιομηχανικών - βιοτεχνικών μονάδων ανά κατηγορία, 2007

Πίνακας 5: Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων στον νομό Αργολίδας, 2008

Πίνακας 6: Παραγωγή πορτοκαλιών, στρέμματα οπωρώνων και εξαγωγές στον νομό Αργολίδας, 1950, 1955, 1960, 1963

Πίνακας 7: Οι εισαγωγές χυμού πορτοκαλιού στην Ε.Ε., 2007-2010 (τόνοι)

Πίνακας 8: Συγκριτικά annual reports της ΕΑΣΑ-Ρέα, 1980-2007

Πίνακας 9: Τιμές Λιανικής πώλησης φρούτων από τις Κεντρικές αγορές Αθήνας, 28/09/2012

Πίνακας 10: Βασικότεροι λόγοι που ψωνίζουν οι Έλληνες από Super Markets

Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Σχήμα Π1: Βασικές χώρες παραγωγής πορτοκαλιών

Σχήμα Π2: Βασικοί νομοί παραγωγής πορτοκαλιών στην Ελλάδα

Σχήμα Π3: Περιοχή έρευνας πεδίου

Σχήμα Π4: Βασικοί οικισμοί παραγωγής πορτοκαλιών στην Αργολίδα

Σχήμα Π5: Ανάπτυξη του δικτύου των μεγάλων super markets στην Πελοπόννησο, 2006

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν συντελεστεί αναμφίβολα ποικίλες ανακατατάξεις στην διάρθρωση του εμπορίου και στην σύναψη εμπορικών σχέσεων μεταξύ των διαφόρων χωρών. Οι πολιτικές εξελίξεις, από την δημιουργία της κοινής γεωργικής πολιτικής και της ΕΕ, μέχρι την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων της ανατολικής Ευρώπης και την πρόοδο του διεθνούς εμπορίου και της παγκοσμιοποίησης, καθιστούν την παγκόσμια εμπορική σκηνή μια ευμετάβλητη αρένα εμπορικών ροών όπου άλλες χώρες αναδύονται και επωφελούνται από τις εξελίξεις ενώ άλλες μένουν στο παρασκήνιο χάνοντας την προεξάρχουσα θέση που κατείχαν. Ο αγροτικός τομέας δεν θα μπορούσε να έχει μείνει ανεπηρέαστος από όλες αυτές τις συνεχείς εξελίξεις. Στην παρούσα εργασία αναλύεται η εξέλιξη της καλλιέργειας της πορτοκαλιάς στον νομό Αργολίδας, ο τρόπος που έχει επηρεαστεί από τις διεθνείς εξελίξεις καθώς και οι προοπτικές της βιωσιμότητά της.

SUMMARY

Undoubtedly, over the past few decades there have been many transformations in trade's structure and in trade relationships between different countries. Political changes, from the EU and the establishment of the common agricultural politic to the fall of communism in eastern Europe and the rise of international trade and globalization, render the international trade scene a volatile arena of trade flows where other countries take advantage of those changes and flourish, while others are left in the background, losing their prominent position. The agricultural sector could not have been unaffected by all these continual changes. The current thesis analyzes the development of cultivation of orange trees in the prefecture of Argolida, the way it has been affected by international developments and the prospects of its viability.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έχετε σκεφτεί ποτέ πως ένα προϊόν μπορεί να αποτελεί την ταυτότητα ενός τόπου; Τον τόπο θεωρούμε ότι τον καθορίζουν οι άνθρωποι, το κλίμα, η χλωρίδα και η πανίδα του, τα αξιοθέατά του και φυσικά τα προϊόντα που παράγει. Πολλές φορές όμως ένα προϊόν μπορεί να είναι τόσο άμεσα συνυφασμένο με την ιστορία ενός τόπου που συνειρμικά το άκουσμα του να σου φέρνει στο μυαλό τοπία, ιστορίες ανθρώπων, μόχθο. Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο τρόπος που ένα συγκεκριμένο αγαθό αποτελεί μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων ενός τόπου, είναι συνδεδεμένο με παιδικές αναμνήσεις και έχει θρέψει γενιές ανθρώπων, έχει πλέξει ιστορίες, έχει καθορίσει γεγονότα και εν τέλει έχει διαμορφώσει το ίδιο το τοπίο τόσο από φυσική άποψη όσο και από πολιτισμική.

Η πορτοκαλιά άρχισε να καλλιεργείται στην Αργολίδα περίπου το 1950. Το ευνοϊκό της κλίμα, η γειτνίαση της με την θάλασσα και η εύφορη πεδιάδα της ευνόησαν την εξάπλωση της καλλιέργειας της και την μετέπειτα χρήση της στην μεταποίηση και το εμπόριο. Στην Αργολίδα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με την γεωργία σε ποσοστό 30,9% (ΕΣΥΕ, 2001).

Σήμερα η βιωσιμότητα της καλλιέργειας πορτοκαλιών είναι αμφίβολη καθώς αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα τα οποία εντοπίζονται κυρίως στο μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων καθώς το 83% των οπωρώνων είναι 1 έως 9 στρ. (Ζιώγανας, Σέμος, 2002), στον γηρασμένο πορτοκαλεώνα, στην ανάπτυξη του τουρισμού εις βάρος του πρωτογενή τομέα, στην αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και τέλος στην υπεράντληση και υποβάθμιση της ποιότητας των υδατικών πόρων.

Η παρούσα εργασία λοιπόν είχε ως αφετηρία την διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι παγκόσμιες ανακατατάξεις επηρεάζουν τις οικονομίες των χωρών και επιδρούν επάνω στην καθημερινότητα όλων μας, αφού πλέον μια αλλαγή στην παραγωγή της Βραζιλίας μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο διάθεσης των προϊόντων της Αιγύπτου. Κατ' επέκταση αναζητούμε τις επιδράσεις της αλλαγής του παγκόσμιου σκηνικού στην Ελλάδα και συγκεκριμένα πώς όλη αυτή η κατάσταση έχει επηρεάσει μια γωνιά του πλανήτη στην άκρη της Ευρώπης και το προϊόν που παράγει. Η γωνιά αυτή ονομάζεται νομός Αργολίδας και το προϊόν είναι το γνωστό σε όλους μας πορτοκάλι. Επιπρόσθετα αναζητούνται λύσεις και προοπτικές για την βιωσιμότητα του προϊόντος.

Αναλυτικά, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε έχει ως εξής:

Αρχικά παρατίθεται η ιστορική εξέλιξη της καλλιέργειας και μια σύντομη περιγραφή του προϊόντος και του τρόπου καλλιέργειάς του ενώ ταυτόχρονα επιχειρείται μια γεωγραφική προσέγγιση της καλλιέργειας της πορτοκαλιάς στον κόσμο και την Ελλάδα.. Κατόπιν

επιχειρείται μια γεωγραφική, ιστορική, οικονομική και δημογραφική ανάλυση της περιοχής μελέτης καθώς και μια αναφορά στα προβλήματα που έχει δημιουργήσει η μονοκαλλιέργεια στην Αργολίδα. Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζονται οι ευρωπαϊκές πολιτικές ανάπτυξης που επηρέασαν την ελληνική γεωργία και συγκεκριμένα την καλλιέργεια εσπεριδοειδών, όπως η Κοινή Γεωργική Πολιτική καθώς και η Κοινή Οργάνωση Αγοράς. Ακολουθώς περιγράφονται οι βασικές αρχές του διεθνούς εμπορίου και ο τρόπος που έχει επηρεάσει τα κανάλια διανομής του προϊόντος, τις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Το τελευταίο τμήμα περιλαμβάνει στοιχεία για την καλλιέργεια της πορτοκαλιάς σήμερα και την απασχόληση των νέων στον γεωργικό τομέα, την αναδιάρθρωση της καλλιέργειας, καθώς παραθέτονται και προτάσεις για μια πιο βιώσιμη και αξιοπρεπή εκμετάλλευση της πορτοκαλιάς που περιλαμβάνουν την μετατόπιση των καναλιών διανομής από τις διεθνικές εταιρίες στα χέρια του παραγωγού, την δημιουργία συνεταιρισμών, την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και των βιολογικών καλλιεργειών με σκοπό την ανάπτυξη μιας βιώσιμης γεωργίας που θα σέβεται τόσο των παραγωγό όσο και τον καταναλωτή. Στο παράρτημα επισυνάπτονται πέντε χάρτες, τρεις από τους οποίους δημιουργήθηκαν με την χρήση του προγράμματος Esri GIS Software, ο τέταρτος με την βοήθεια του προγράμματος Google Maps και ο τελευταίος προέρχεται από την δευτερογενή έρευνα.

Λόγω της έλλειψης επαρκούς δευτερογενούς υλικού κρίθηκε απαραίτητη η εκπόνηση εργασίας πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε από τις αρχές Μαΐου έως και τα μέσα Σεπτεμβρίου. Κατά συνέπεια η εργασία εκπονήθηκε σε δυο μέρη: βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα πεδίου. Η έρευνα έγινε μέσα από συστηματική αναζήτηση και επεξεργασία δευτερογενών πηγών, δημοσιευμάτων του τύπου και στατιστικών στοιχείων σε βιβλιοθήκες, στο διαδίκτυο, σε φορείς του δημοσίου και σε συναφείς με το αντικείμενο φορείς στην περιοχή μελέτης. Περιλαμβάνει επίσης συνεντεύξεις σε πληροφοριοδότες κλειδιά όπως στελέχη χυμοποιείων πορτοκαλιών και καλλιεργητές.

Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε εκτενής έρευνα στην δημοτική βιβλιοθήκη Ναυπλίου ‘Παλαμήδης’, στην αρχαική βιβλιοθήκη Άργους και σε βιβλιοθήκες πανεπιστημίων (Χαροκόπειο, Γεωπονικό, Πάντειο). Πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις για συλλογή στοιχείων στην Νομαρχία Αργολίδας, στο Επιμελητήριο Αργολίδας, στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ν. Κίου, στους αγροτικούς συνεταιρισμούς Κουτσοποδίου και Σταθεικών καθώς και σε χυμοποιεία και συσκευαστήρια. Τέλος πολλά στοιχεία συλλέχθηκαν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για να καλύψουν τα κενά του δευτερογενούς υλικού παρουσιάζονται παρακάτω:

ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ Βιομηχανία χυμών και αναψυκτικών: Ι. Δημάκης, Γενικός διευθυντής (Π1)

ΑΣΠΙΣ Βιομηχανία χυμών: Κ. Δέδες, Πρόεδρος (Π2)

Αγροτικός Συνεταιρισμός Σταθεικών: Α. Λαμπάδα, Γραμματέας (Π3)

Αγροτικός Συνεταιρισμός Κουτσοποδίου, Γ. Μαύρας, Πρόεδρος	(Π4)
Super Market Θανόπουλος, Δ. Θανόπουλος, Ιδιοκτήτης	(Π5)
Καλλιεργητές πορτοκαλιών: Σ. Σιώτος, Αγρότης, 73 ετών	(Α1)
Θ. Ηλιόπουλος, Αγρότης, 36 ετών	(Α2)
Σ. Μπάρλας, Αγρότης, 55 ετών	(Α3)
Κ. Μπάρλας, Αγρότης, 60 ετών	(Α4)
Β. Καραβίδας, Αγρότης, 58 ετών	(Α5)
Πωλητές – παραγωγοί σε λαϊκές αγορές της Αθήνας: Γ. Στάμος, 54 ετών	(Α6)
Θ. Κόλλιας, 48 ετών	(Α7)

1. Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΟΥ

1.1 Ιστορική εξέλιξη της καλλιέργειας

Ιστορία

Citrus sinensis. Αειθαλές φυτό το οποίο ανήκει στην οικογένεια των Ρυτοειδών. Εισήχθη από την Κίνα και την Ινδία και διαδόθηκε γύρω στο 1490 από τους Πορτογάλους στους οποίους οφείλει και το όνομά του σε γλώσσες όπως τα ελληνικά, τα βουλγαρικά και τα ρουμανικά. Στις αγγλοσαξονικές γλώσσες το όνομα του φρούτου προέρχεται από την σανσκριτική λέξη paranga που σημαίνει ευώδες.

Τα πρώτο εσπεριδοειδές που έκανε την εμφάνισή του στην Ευρώπη ήταν το κίτρο και μετά το λεμόνι και το νεράντζι. Το πορτοκάλι εμφανίζεται πολύ αργότερα, τον 16^ο αιώνα αλλά η καλλιέργειά του εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα σε όλη την νοτιοανατολική μεσόγειο.

Πολλοί ταυτίζουν το πορτοκάλι με τα χρυσά μήλα των εσπερίδων τα οποία κλήθηκε να φέρει ο Ηρακλής στον βασιλιά της Τίρυνθας Ευρυσθέα, κατά τον ενδέκατο άθλο του. Τα δέντρα αυτά φύτευαν στον κήπο των θεών και ήταν δώρο της Γαίας στην Ήρα, για το γάμο της με τον Δία. Ίσως γι' αυτό το πορτοκάλι θεωρείται σύμβολο της γονιμότητας και της ευτυχισμένης συζυγικής ζωής. Για να τα προστατέψει, η Ήρα ανέθεσε τη φύλαξή τους στις νύμφες Εσπερίδες και στον ακοίμητο δράκο Λάδωνα, ένα φοβερό φίδι με εκατό κεφάλια. Μετά από πολλές περιπέτειες ο Ηρακλής κατάφερε να πάρει τρεις χρυσούς καρπούς και να τους φέρει στον Ευρυσθέα, ο οποίος δεν θέλησε να τους κρατήσει και τους έδωσε στον Ηρακλή. Αυτός τους δώρισε στην θεά Αθηνά κι αυτή τους επέστρεψε στον κήπο των θεών, αφού η κλοπή τους ήταν ανίερη και βέβηλη πράξη. Από τα μυθολογικά μήλα των εσπερίδων προέρχεται και ο γενικός χαρακτηρισμός κατηγορίας φρούτων που ονομάζονται εσπεριδοειδή.

Ιδιότητες

Το πλούσιο σε βιταμίνες και αντιοξειδωτικές ουσίες φρούτο το καλλιεργούσαν μέχρι το 18^ο αιώνα μόνο για καλλωπιστικούς λόγους. Μόνο όταν ανακάλυψαν ότι ο χυμός του είναι πολύ καλό φάρμακο για το σκορβούτο άρχισε να καταναλώνεται από τον άνθρωπο. Τα πορτοκάλια περιέχουν βιταμίνη C, φολικό οξύ, β-καροτίνη και φυτικές ίνες, ενώ είναι πλούσια σε αντιοξειδωτικές ουσίες που συμβάλλουν στην πρόληψη πολλών ασθενειών όπως ο καρκίνος, η

στεφανιαία νόσος της καρδιάς, ο διαβήτης, ο καταρράκτης, η αρθρίτιδα, η νόσος του Αλτσχάιμερ και οι φλεγμονώδεις νόσοι του εντέρου. Τελευταίες έρευνες έδειξαν ότι τα εσπεριδοειδή έχουν προστατευτικές δράσεις για την καρδιά και τα αγγεία (www.iatronet.gr)

Σχήμα 1: Το πορτοκάλι περιέχει πάνω από 170 ουσίες με αντιοξειδωτική δράση

Πηγή: http://www.iatronet.gr/article.asp?art_id=4272

Καλλιέργεια

Η πορτοκαλιά καλλιεργείται σε τροπικές, υποτροπικές και εύκρατες περιοχές καθώς δεν αντέχει θερμοκρασίες κάτω από 0°C για μεγάλο διάστημα και οι εξαιρετικά υψηλές θερμοκρασίες μπορεί να προκαλέσουν καρπόπτωση ή και αναστολή της καρποφορίας. Ιδανικές συνθήκες για την καλλιέργειά της θεωρείται η γειτνίαση με την θάλασσα, η ανάγλυφη όψη των εδαφών και ο διαυγής φωτισμός. Η πορτοκαλιά είναι μικρό δέντρο το οποίο στις καλλιέργειες φτάνει τα 3-4 μέτρα και ανθίζει μια φορά το χρόνο για 5 – 7 εβδομάδες. Οι πρώιμες ποικιλίες ωριμάζουν τους καρπούς από τον Οκτώβριο ενώ οι όψιμες τους καλοκαιρινούς μήνες. Το πλέον κατάλληλο έδαφος για την καλλιέργεια του πορτοκαλιού θεωρείται αυτό που έχει βάθος τουλάχιστον 1m και εξασφαλίζει καλό αερισμό και αποστράγγιση. Το pH πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 5,5 και 7,5. Οι καλύτερες αποδόσεις επιτυγχάνονται σε βαθιά, πλούσια, μέσης σύστασης εδάφη, αμμοαργιλλώδη ή αργιλλοαμμώδη, διαπερατά, καλά αποστραγγιζόμενα, βαθιά, μη αλατούχα, με περιεκτικότητα σε ασβέστη όχι πάνω από 30% (Ποντίκης, 1994).

Σχήμα 2: Δέντρο πορτοκαλιάς στο Κουτσοπόδι Αργολίδας

Πηγή: έρευνα πεδίου

Το φύτεμα της πορτοκαλιάς γίνεται συνήθως τον Μάρτιο, ώστε να έχει περάσει η εποχή που μπορεί να την κάνει ο πάγος αλλά και ο καύσωνας. Χρησιμοποιείται δέντρο νερατζιάς, που είναι πιο ανθεκτικό, το οποίο εμβολιάζεται με κεντράδι πορτοκαλιάς. Τα φυτά έχουν απόσταση μεταξύ τους 5 με 6 μέτρα για να μπορούν να αναπνέουν και να αναπτύσσονται. Τους πρώτους καρπούς τους δίνει μετά από τέσσερα χρόνια. Η απόδοση αγγίζει τους 2,5 τόνους το στρέμμα, η μέση τιμή παραγωγού για το 2011 ήταν τα 0,25 λεπτά και το μέσο κόστος για λίπανση δεν ξεπέρασε το 12% (Π1).

Η πορτοκαλιά χρειάζεται τακτικό όργωμα για την καταπολέμηση των ζιζανίων και τον αερισμό των ριζών της και την διατήρηση της υγρασίας του δέντρου. Κάθε εποχή οι αγρότες ραντίζουν και λιπαίνουν τα δέντρα για να τα προστατέψουν από διάφορες ασθένειες και να εμπλουτίσουν το έδαφος με θρεπτικά συστατικά. Τα ποτίσματα αρχίζουν από τον Μάιο και τελειώνουν τον Οκτώβριο. Το πότισμα γίνεται κάθε 20 – 25 μέρες και πρέπει να παρέχεται αρκετό νερό ώστε το έδαφος μέχρι βάθους περίπου ενός μέτρου να φτάσει στο σημείο κορεσμού. Οι ανάγκες των πορτοκαλεώνων σε νερό ανέρχονται στα 600m³ το στρέμμα ανά χρόνο. Η άρδευση γίνεται με σύγχρονα μέσα, με την χρήση σταγονιδίων και μικροεκτοξευτήρων (Α3).

Στις πορτοκαλλιέργειες είναι πολύ συνηθισμένη η χρήση ανεμομίκτης. Οι ανεμομίκτες είναι τα κυριότερα μηχανήματα που χρησιμοποιούνται για την προστασία του οπωρώνα από τον παγετό. Τοποθετούνται περίπου στα 11 μέτρα από το έδαφος, ύψος στο οποίο βρίσκεται ένα στρώμα θερμού αέρα. Ο ανεμομίκτης πιέζει τον θερμό αέρα προς τα κάτω αναμειγνύοντάς τον με τον ψυχρό και ανεβάζοντας έτσι την θερμοκρασία του αέρα που βρίσκεται κοντά στο έδαφος κατά 2 με 4 °C.

Σχήμα 3: Ανεμομίκτης σε οπωρώνα στο Πανόραμα Αργολίδας

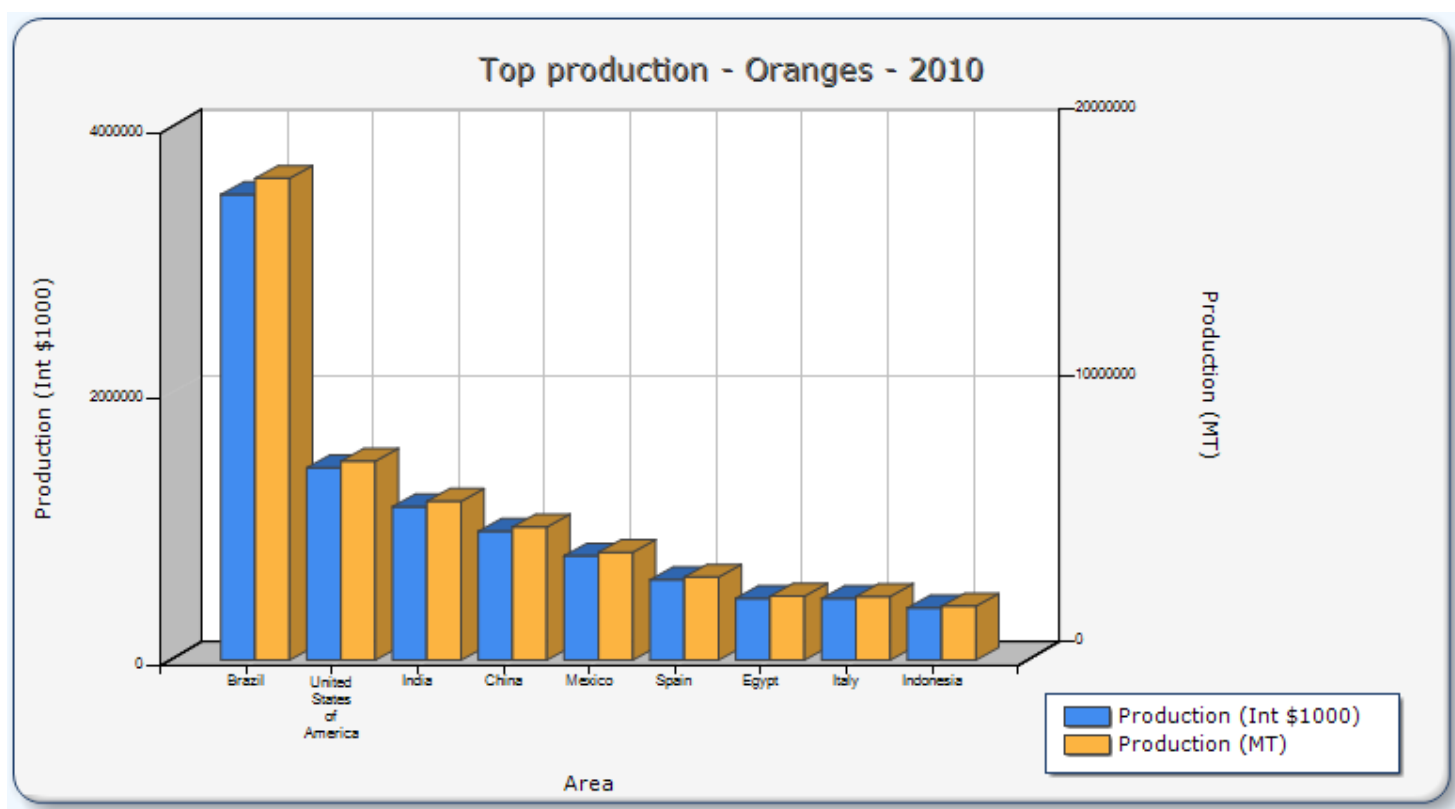
Πηγή: έρευνα πεδίου

Η εποχή της συγκομιδής των πορτοκαλιών εξαρτάται από την ποικιλία. Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Απρίλιο είναι η εποχή των μέρλιν. Από τον Απρίλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο μαζεύονται τα βαλέντσια και τους υπόλοιπους τρεις μήνες οι ναβελλίνες.

Η παγκόσμια παραγωγή πορτοκαλιού σήμερα

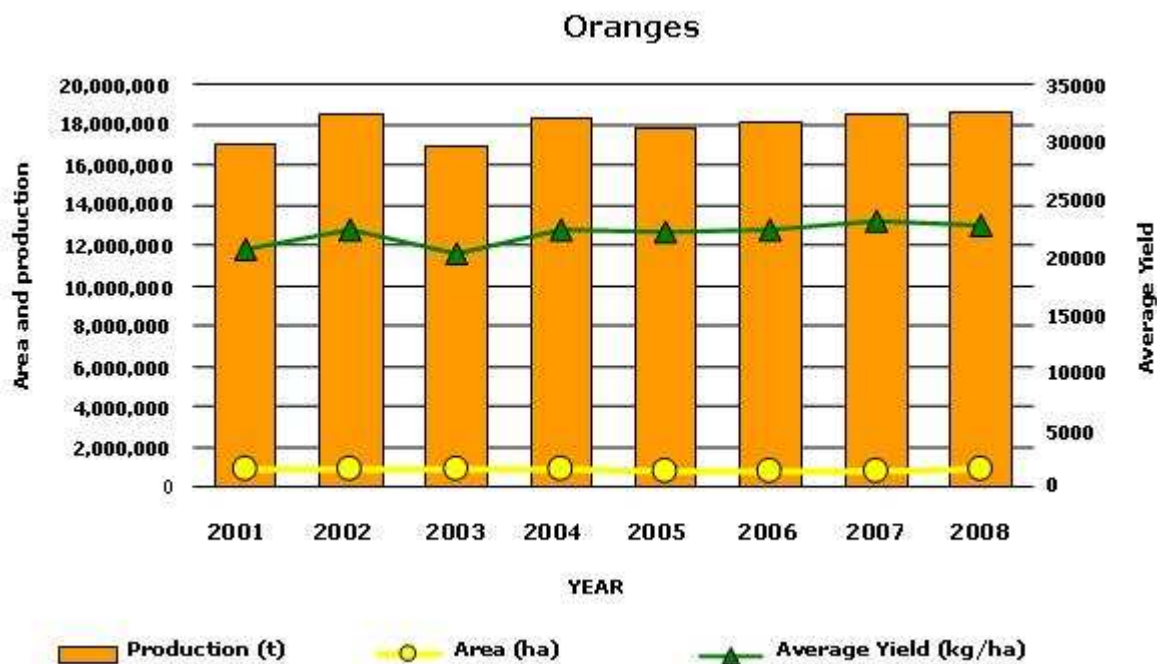
Οι κύριες χώρες καλλιέργειας της πορτοκαλιάς σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας περιλαμβάνουν το Μεξικό, την Βραζιλία, τις νότιες ακτές των ΗΠΑ, τις μεσογειακές χώρες και χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας όπως η Ινδία, η Κίνα, η Ινδονησία και το Πακιστάν. Το παρακάτω διάγραμμα μας παρουσιάζει τις εννέα χώρες με την μεγαλύτερη παραγωγή πορτοκαλιών για το 2010, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας. Παρατηρούμε ότι η Βραζιλία κατέχει την πρώτη θέση με παραγωγή που φτάνει τους 18.101.700 τόνους. Στην δεύτερη θέση βλέπουμε τις Ηνωμένες Πολιτείες με 7.477.920 τόνους και στην τρίτη την Ινδία με 5966400 τόνους. Ακολουθούν η Κίνα, το Μεξικό, η Ισπανία, η Αίγυπτος, η Ιταλία και η Ινδονησία. Σε αυτή την παγκόσμια κατάταξη η Ελλάδα βρίσκεται στην δέκατη έκτη θέση με 770000 τόνους.

Σχήμα 4: Χώρες με την μεγαλύτερη παραγωγή πορτοκαλιών, 2010

Πηγή: FAO, 2010

Σχήμα 5: Παραγωγή πορτοκαλιών (τόνοι), καλλιεργούμενη έκταση (εκτάρια) και μέση απόδοση (κιλό/εκτάριο) στην Βραζιλία, 2001-2008

Πηγή: Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística, 2008

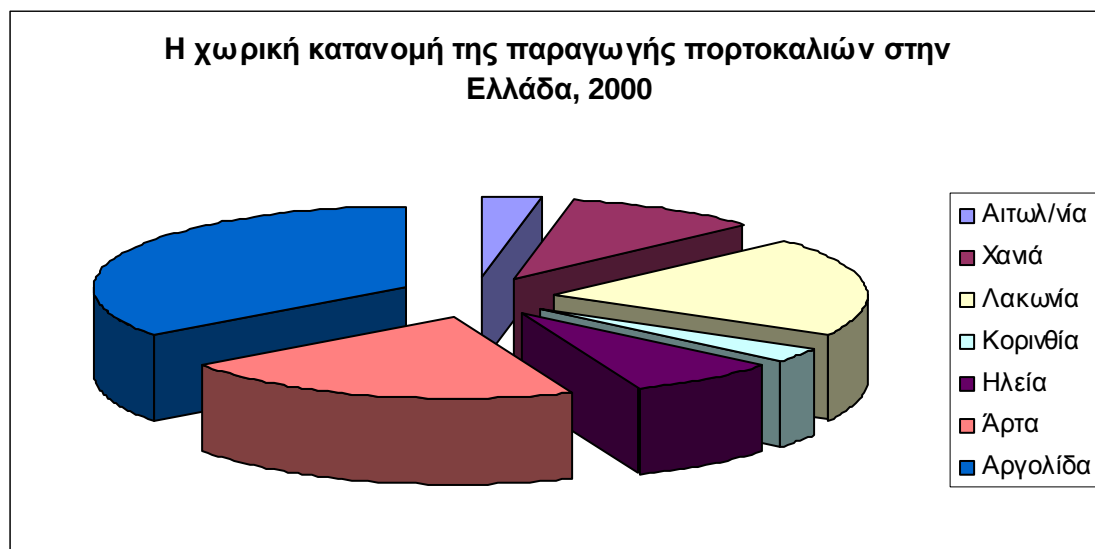
1.2 Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού στην Ελλάδα

Ο Άγγλος βοτανολόγος Sidney Merlin έφερε την ποικιλία Washington Navel το 1925 από την Καλιφόρνια στην Ελλάδα και άρχισε την συστηματική καλλιέργειά της στην Κέρκυρα. Σήμερα η καλλιέργεια πορτοκαλιού καλύπτει συνολικά περίπου 360.000 στρέμματα με κύριες περιοχές την ανατολική Πελοπόννησο (185.000 στρ.), την δυτική Ελλάδα (51.000 στρ.), την Ήπειρο (37.000στρ.) και την Κρήτη (35.000στρ.) (Το Έθνος, (2/7/2004).

Κύριοι νομοί καλλιέργειας είναι η Αργολίδα, η Λακωνία, τα Χανιά, η Άρτα, η Ηλεία, η Αιτωλοακαρνανία και η Κορινθία. Η πορτοκαλιά ευδοκimeί σε παραθαλάσσιες περιοχές και αυτό εξηγεί γιατί οι παραδοσιακές περιοχές ειδίκευσης στην καλλιέργεια πορτοκαλιάς εντοπίζονται στις πεδινές παράκτιες ζώνες Άργους - Ναυπλίου στην Αργολίδα, στην πεδιάδα της Σκάλας Λακωνίας, στην παράκτια ζώνη Κιάτου – Βέλου στην Κορινθία και στην βορειοδυτική παραθαλάσσια ζώνη του νομού Χανίων (Αβδελίδης, 1972). Η ετήσια παραγωγή πορτοκαλιών είναι γύρω στους 1.000.000 τόνους. Από την ποσότητα αυτή, στον Ν. Αργολίδας παράγεται το 34%, στο Ν. Άρτας το 17,5%, στον Ν.Λακωνίας το 23%, Ν. Χανίων 9%, Ν. Ηλείας 5%, Ν. Αιτωλοακαρνανίας 3%, Ν. Κορινθίας 3%. Από την ετήσια παραγωγή πορτοκαλιών στην Ελλάδα, καταναλώνεται ως νωπό ένα ποσοστό περίπου 23% στην εσωτερική αγορά και ένα 28% το

οποίο εξάγεται. Στην χυμοποίηση οδηγείται περίπου το 32%, ενώ ένα 17% είναι οι εκτιμώμενες απώλειες και φθορές της παραγωγής. (περιοδικό Γεωργία – κτηνοτροφία, τεύχος10, 2008)

Σχήμα 6: Η χωρική κατανομή της παραγωγής πορτοκαλιών στην Ελλάδα, 2000

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2000

Η κύρια ποικιλία που καλλιεργείται στην Ελλάδα είναι η Washington Navel. Άλλες σημαντικές ποικιλίες αποτελούν οι εξής:

1) Βαλέντσια. Ξενική ποικιλία που ωριμάζει από το Μάρτιο μέχρι τον Ιούνιο και έτσι επιτρέπει στους παραγωγούς να εφοδιάζουν την αγορά με πορτοκάλια και τους καλοκαιρινούς μήνες. Η ποικιλία αυτή είναι ιδιαίτερα ανθεκτική και προσαρμόζεται εύκολα σε πολλούς τύπους εδαφών, δίνει δε εύγευστα πορτοκάλια πολύ καλής ποιότητας.

2) Χίου. Δίνει μικρούς καρπούς και ωριμάζει από τα μέσα Νοεμβρίου. Ο καρπός της έχει πολλά σπόρια, δίνει λίγο χυμό και είναι εξαιρετικά ανθεκτικός στη μεταφορά.

3) Άρτας. Οι καρποί της ποικιλίας αυτής είναι σφαιρικοί, έχουν λεπτό περικάρπιο υπόξινη γεύση και είναι εξαιρετικά αρωματικοί. Η ωρίμανση τους γίνεται κατά τον Ιανουάριο.

4) Σουλτανί του Φόδελε. Δίνει μεγάλους ωοειδείς καρπούς με φλούδα που αφαιρείται εύκολα, νόστιμη σάρκα με πλούσιο χυμό.

5) Σαγκουίνι. Λέγεται και αιματόσαρκη ποικιλία εξαιτίας της κόκκινης σάρκας των καρπών της. Είναι ξενικής προέλευσης. Πολύ εύγευστοι και χυμώδεις καρποί, δίνουν χυμούς πλούσιους σε βιταμίνες.

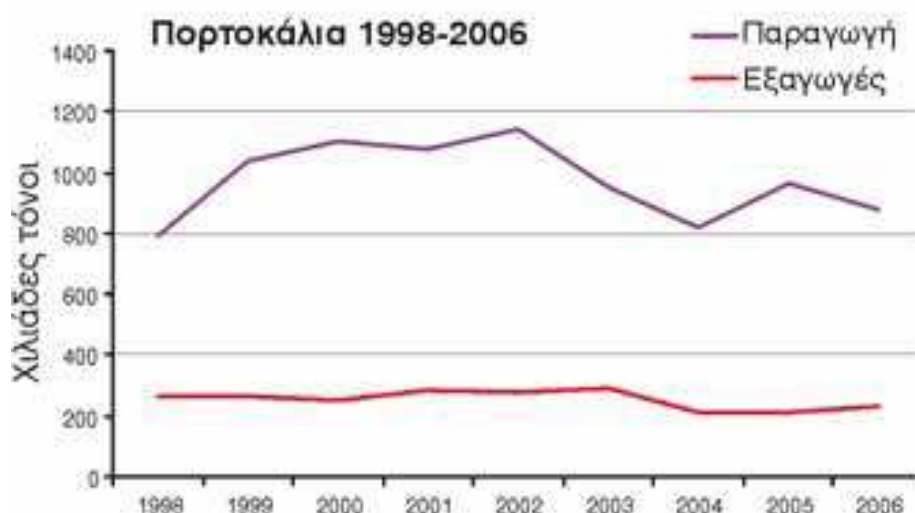
Πίνακας 1: Η καλλιέργεια της πορτοκαλιάς (στρ.) ανά ποικιλία και νομό, 2007

Ποικιλίες	Ν. Αργολίδας	Ν. Αρτας	Ν. Λακωνίας	Ν. Χανίων
W. Navel	86.500	34.000	25.500	29.500
Navellina	13.000	100	3.300	250
New Hall	2.800	100	200	900
Ντόπια- Κοινά	3.000	28.000	5.500	2.000
Valencia	1.200	/	24.500	6.000
Salustiana	1.500	/	/	/
Αιματόσαρκα	1.500	/	500	
Λοιπά	500	100	500	250
Σύνολο	110.000	63.100	60.000	38.900

Πηγή: Γεωργία-Κτηνοτροφία, Δεκέμβριος 2008, τεύχος 10 «Τα εσπεριδοειδή στην Ελλάδα»

Η Ελλάδα αποτελεί βασική εξαγωγική χώρα με τις εξαγωγές της για το 2010 να φτάνουν, σύμφωνα με τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας, τους 369.650 τόνους. Η μέση απόσταση «ταξιδιού» των πορτοκαλιών που παράγονται στη χώρα μας είναι 178 χιλιόμετρα. Τους μήνες που δεν έχουμε ντόπια παραγωγή, το μέσο ταξίδι των πορτοκαλιών προς την χώρα μας είναι 2.800 μίλια (Το Έθνος, 02/07/2004). Οι τιμές εξαγωγής στην Ελλάδα το κιλό, για την περίοδο 2011-2012 ανέρχονταν σε περίπου 0,10€ για τα Βαλέντσια και τα Μέρλιν, 0,15-0,20€ για τις Κλιμεντίνες και 0,25-0,30€ στις Ναβαλίνες (Π1)

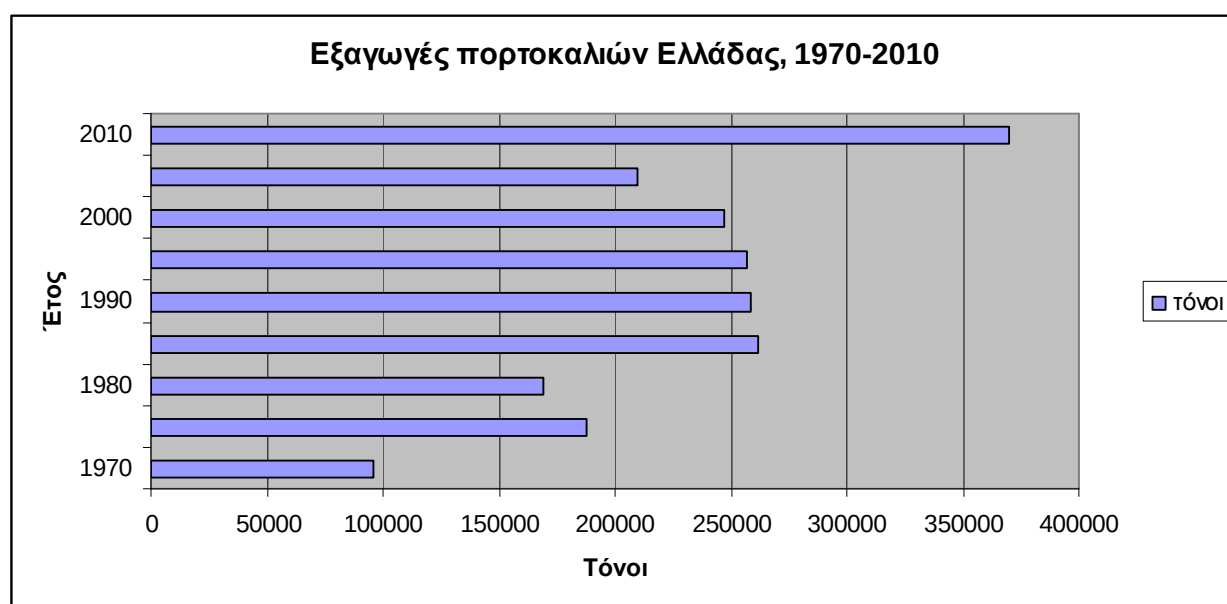
Σχήμα 7: Οι εξαγωγές της Ελλάδας σε σχέση με την παραγωγή, 1998-2006

Πηγή: Γεωργία-Κτηνοτροφία, Δεκέμβριος 2008, τεύχος 10 «Τα εσπεριδοειδή στην Ελλάδα»

Στον παραπάνω πίνακα, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Γεωργία – Κτηνοτροφία, τεύχος 10, τον Δεκέμβριο του 2008, παρατηρούμε ότι η παραγωγή παρουσιάζει μια ελαφρά πτωτική τάση μετά το 2001. Οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν κάτι λιγότερο από το ένα τρίτο της παραγωγής και παρουσιάζουν μια σχετική σταθερότητα στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Οι κυριότερες αγορές οι οποίες απορροφούν τα ελληνικά πορτοκάλια είναι η Γερμανία, η Πολωνία, η Ρουμανία και η Ουγγαρία. Η μεγαλύτερη αγορά παραμένει κατά παράδοση η Γερμανία με μερίδιο περίπου 30%, τα Βαλκάνια απορροφούν το ίδιο ποσοστό και η κεντρική Ευρώπη περίπου το 40%. Μικρές ποσότητες κατευθύνονται προς Αγγλία και Ιρλανδία, ανερχόμενη αγορά είναι οι χώρες της Σκανδιναβίας και είναι σχεδόν αδύνατη η είσοδος του ελληνικού πορτοκαλιού σε Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία και Ρωσία. Στη Ρωσία κυριαρχούν χώρες όπως η Τουρκία και η Αίγυπτος των οποίων οι εξαγωγές μετρώνται σε δολάρια (Γεωργία-Κτηνοτροφία, 2008).

Σχήμα 8: Εξαγωγές πορτοκαλιών Ελλάδας, 1970-2010

Πηγή: FAO

2. Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

2.1 Τα βασικά χαρακτηριστικά του νομού Αργολίδας

Η Αργολίδα είναι νομός της Πελοποννήσου και συνορεύει βόρεια με τον νομό Κορινθίας και δυτικά και νότια με τον νομό Αρκαδίας. Βρέχεται νότια από τον Αργολικό κόλπο και ανατολικά από τον Σαρωνικό. Αποτελεί τον μικρότερο νομό της Πελοποννήσου με έκταση 2154,3 τ.χμ η οποία αντιστοιχεί στο 13,51% της έκτασης της περιφέρειας Πελοποννήσου και στο 1,63% της χώρας. Η γεωργική γη καλύπτει 715.859 στρέμματα (33,3% της συνολικής επιφάνειάς της), οι βοσκότοποι 1.224.570 στρέμματα (55,4%), τα δάση 197.000 στρέμματα (9,1%) και τα νερά 20.000 στρέμματα (0,1%) (ΕΣΥΕ, 2000). Οι κυριότερες περιοχές της περιλαμβάνουν το Ναύπλιο, το Άργος, τις Μυκήνες, το Κουτσοπόδι, την Ν.Κίο, το Κρανίδι, την Επίδαυρο, την Ερμιόνη και το Τολό. Η Αργολίδα είναι κατά κύριο λόγο ορεινός νομός, με κυριότερους ορεινούς όγκους τον Ολίγυρτο, το Λύρκειο, το Αραχναίο, το Δίδυμο και το Αρτεμίσιο. Μόνο το 16,5% του νομού είναι πεδινό και συμπεριλαμβάνει την Αργολική πεδιάδα, την πεδιάδα του Κρανιδίου και της Επιδαύρου καθώς και το οροπέδιο της Σκοτεινής.

Σχήμα 9: Η Αργολίδα μετράει γύρω στα 4000 χρόνια ιστορίας

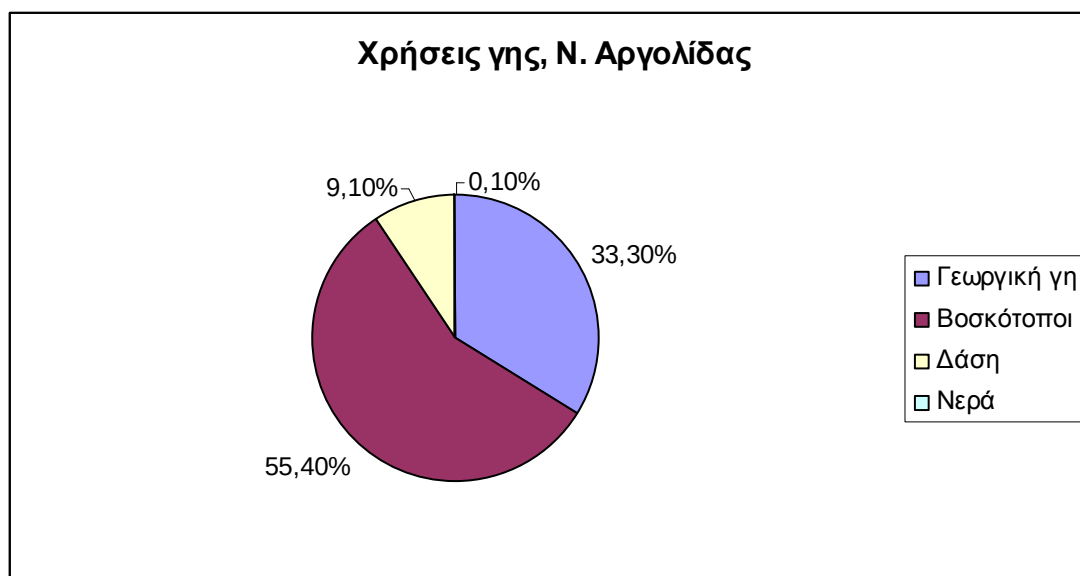

Οι πρώτοι κάτοικοι της Αργολίδας είναι σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη οι πελασγοί. Στις αρχές της δεύτερης χιλιετηρίδας π.Χ. ιδρύονται τα πρώτα κράτη των Αχαιών με την Τίρυνθα και τις Μυκήνες να συμπεριλαμβάνονται στα ισχυρότερα. Με την κάθοδο των Δωριέων περίπου το 1000 π.Χ. παρακμάζει και καταστρέφεται ο μυκηναϊκός πολιτισμός. Την Αρχαϊκή και την Κλασική Εποχή κοινό ιερό της Αργολίδας είναι το Ηραίο, νότια των Μυκηνών, ενώ στα Ελληνιστικά

Χρονιά ιδιαίτερη ακτινοβολία αποκτά το ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο. Το 146 π.Χ. η περιοχή κυριεύεται από τους Ρωμαίους και παρακμάζει. Στη διάρκεια της Βυζαντινής Εποχής η ιστορία του Άργους συμπλέκεται με την ιστορία του Ναυπλίου που ήταν αυτόνομη πόλη μέχρι το 676 π.Χ. οπότε έγινε επίνειο του Άργους. Στις αρχές του 13ου αι. περιήλθε στους Φράγκους και ανήκε στη δικαιοδοσία του Όθωνα ντε λα Ρος, άρχοντα των Αθηνών. Για ορισμένα διαστήματα ανήκε στους Βενετούς και τελικά το 1540 υποτάχθηκε στους Τούρκους. Στη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 οι κάτοικοι πήραν ενεργό μέρος και μερικές από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις διαδραματίστηκαν εδώ. Το Ναύπλιο υπήρξε προσωρινή έδρα της

επαναστατικής κυβέρνησης και πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους (1828) μέχρι το 1834 που μεταφέρθηκε στην Αθήνα.

Σχήμα 10: Χρήσεις γης στον νομό Αργολίδας

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2000

Εξέλιξη του πληθυσμού και οικονομικό προφίλ του νομού

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ το 1961 ο νομός Αργολίδας είχε 167 οικισμούς και ο πληθυσμός της ανερχόταν σε 90.145. Το 1971 είχε 88.698 κατοίκους, παρουσιάστηκε δηλαδή μείωση 1,6% λόγω της μετανάστευσης που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας. Το 1981 ο πληθυσμός της ανέρχεται στα 93.020 άτομα ενώ το 1991 στα 97.040. Το 2001 ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 105.770 κατοίκους, καταγράφοντας θεαματική αύξηση κατά 8,3% σε σχέση με το 1991. Οι περιοχές που παρουσιάζουν αύξηση του πληθυσμού είναι κυρίως αυτές που βρίσκονται στους οδικούς άξονες που συνδέουν τον νομό με την Τρίπολη και την Κόρινθο καθώς και εκείνες που διαθέτουν τριτογενή τομέα, κυρίως δημόσιες υπηρεσίες και τουρισμό. Το 9,2% του πληθυσμού είναι αλλοδαποί. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις δυο μεγαλύτερες πόλεις του νομού, το Άργος (24.239) και το Ναύπλιο (13.822).

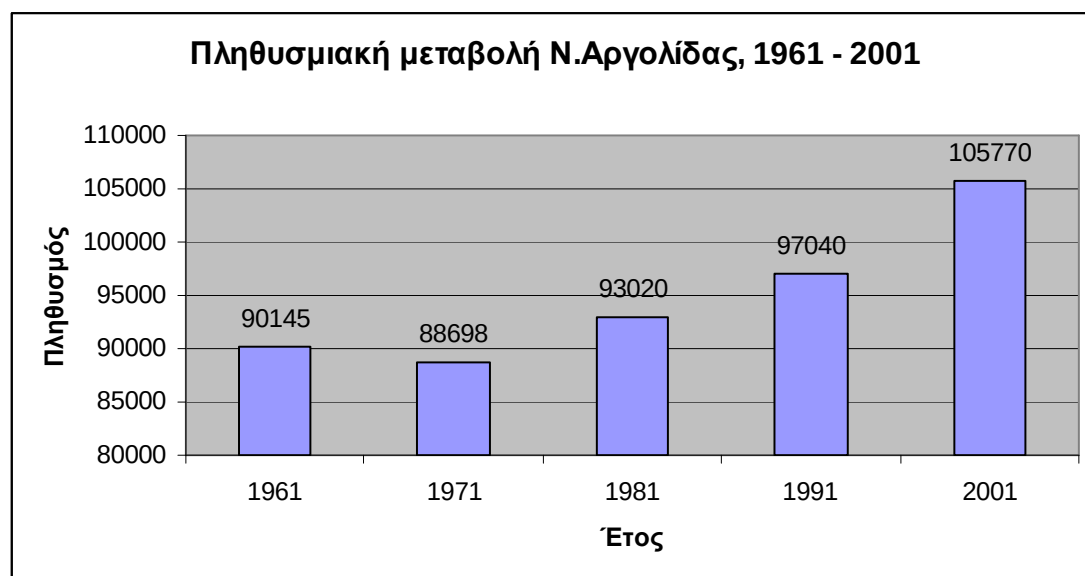
Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα σε ποσοστό 30% (ΕΣΥΕ 2001). Ο ενεργός γεωργικός πληθυσμός παρουσιάζει μια μείωση της τάξης του 0,5% τις δεκαετίες 1961 – 1981. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία της Eurostat που αναφέρουν ότι το 1998 ο πρωτογενής τομέας στην Αργολίδα αντιπροσώπευε το 18,3% του ΑΕΠ ενώ σε επίπεδο χώρας το 8,2%. Ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας το 21,6% και το 70,2% αντίστοιχα για την χώρα, ενώ για την Αργολίδα το 16,9% και το 64,8%. Άλλο ένα στοιχείο που αποδεικνύει πόσο σημαντικός είναι ο πρωτογενής τομέας για τον νομό είναι το γεγονός ότι κατά την περίοδο 1980 – 1998 το γεωργικό ΑΕΠ μειώνεται κατά 4,2% σε επίπεδο χώρας ενώ στον νομό Αργολίδας το γεωργικό ΑΕΠ αυξάνεται κατά 7,9% (NewCronos – Eurostat, Επεξεργασία ΔΑΠΤ – Τ/μα Ά).

Πίνακας 2: Διάρθρωση του ΑΕΠ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (2002)

Τομέας	Επίπεδο νομού	Επίπεδο χώρας
Πρωτογενής τομέας	18,40%	5,90%
Δευτερογενής τομέας	16,30%	19,50%
Τριτογενής τομέας	65,30%	74,60%

Πηγή: www.economics.gr

Σχήμα 11: Πληθυσμιακή μεταβολή στον Νομό Αργολίδας, 1961 – 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού

Πρωτογενής τομέας

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο ΑΕΠ του νομού ανέρχεται στο 18,4%, ενώ η απασχόληση στον ίδιο τομέα είναι 30,9% του ενεργού πληθυσμού του νομού. Οι περισσότερες γεωργικές εκτάσεις στο Ν. Αργολίδας καταλαμβάνονται από δενδρώδεις καλλιέργειες, οι οποίες κυριαρχούνται από ελιές και εσπεριδοειδή. Όσον αφορά στην κτηνοτροφία, οι τοπικές κτηνοτροφικές μονάδες παράγουν 30.000 τόνους γάλακτος κατά μέσο όρο, 3.200 τόνους τυρί και 6.500 τόνους φρέσκου κρέατος. Η συμμετοχή της κτηνοτροφίας στο ακαθάριστο γεωργοκτηνοτροφικό εισόδημα του νομού είναι 16,37%, όμως τα τελευταία χρόνια η κτηνοτροφική παραγωγή ακολουθεί φθίνουσα πορεία στα περισσότερα είδη του ζωικού κεφαλαίου. Στο νομό υπάρχει και αλιευτική παραγωγή που προέρχεται από την ελεύθερη αλιεία, τις λιμνοθάλασσες, τα θυνεία και τις ιχθυοκαλλιέργειες και αντιστοιχεί στο 50% της αλιευτικής παραγωγής της περιφέρειας (www.argolida.gr). Η μεγαλύτερη παραγωγή της περιοχής είναι τα εσπεριδοειδή, κυρίως πορτοκάλια, η οποία ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 350.000 τόνους το χρόνο, σημαντική ποσότητα εκ των οποίων εξάγεται. Σημαντική είναι και η παραγωγή ντομάτας, που ανέρχεται περίπου σε 14.000 τόνους ετησίως και η παραγωγή ελαιόλαδου, με 10.000 τόνους ετησίως κατά μέσο όρο (Π2). Ονομαστά είναι και τα πεπόνια που παράγονται στην περιοχή, γνωστά ως «Αργείτικα πεπόνια», λόγω της ευρείας καλλιέργειάς τους στην περιοχή του Άργους. Τα τελευταία χρόνια, αύξηση παρουσιάζει η παραγωγή προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας, κυρίως κηπευτικών, ελιών και ελαιόλαδου, αλλά και η ανάπτυξη θερμοκηπιακών μονάδων με ανθοκομικά και κηπευτικά προϊόντα. (Π3)

Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας στον νομό Αργολίδας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος αφού στον νομό δεν υπάρχουν μεγάλες βιομηχανικές μονάδες αλλά μικρές μεταποιητικές βιομηχανίες και βιοτεχνίες. Ο κλάδος με την μεγαλύτερη αξία πωλήσεων είναι αυτός της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών, η οποία αφορά σε εργοστάσια επεξεργασίας φρούτων, χυμοποιεία και ελαιοτριβεία. Ακολουθούν οι κατασκευές, η κατασκευή μεταλλικών προϊόντων όπως η κατασκευή αρδευτικών συστημάτων, ανεμομικτών και αντλιών και η κατασκευή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, όπως είναι η εξόρυξη και η επεξεργασία μαρμάρου.

Σύμφωνα με το Επιμελητήριο Αργολίδας, το σύνολο των βιομηχανικών βιοτεχνικών καταστημάτων στον νομό είναι 824. Από αυτά μόνο 37 είναι βιομηχανικές μονάδες που απασχολούν πάνω από 10 άτομα, ενώ 10 είναι εργοστάσια που ανήκουν σε 9 εταιρείες, από τις

οποίες 4 είναι πολυδύναμες, 3 κονσερβοποιεία και 2 χυμοποιεία. Τα υπόλοιπα είναι μικρές βιοτεχνικές - μεταποιητικές μονάδες, που απασχολούν λίγα άτομα και έχουν μικρή παραγωγή. Στον κατασκευαστικό τομέα δραστηριοποιούνται 1072 εταιρείες.

Πίνακας 3: Κυριότεροι κλάδοι στον δευτερογενή τομέα και αξία πωλήσεων για τον νομό Αργολίδας, 2001

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΞΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ (σε εκατ. ευρώ)
Βιομηχανία Τροφίμων & Ποτών	69,11
Κατασκευές	36,74
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων με εξαίρεση μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	15,28
Κατασκευή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	14,08

Πηγή: <http://www.peloponnisos.gr/>

Τα προϊόντα που παράγονται στον δευτερογενή τομέα στον νομό Αργολίδας περιλαμβάνουν κυρίως τυποποιημένα φρέσκα και αποξηραμένα φρούτα, χυμούς, κρασιά, αλκοολούχα ποτά, ελαιόλαδο, ελιές, παραδοσιακά προϊόντα, είδη λαϊκής τέχνης, ψάρια, αντλίες νερού, πλαστικά, μηχανήματα, βιολογικό εξοπλισμό, ηλιακούς συλλέκτες, συστήματα θέρμανσης, μάρμαρα – πλακίδια και ενδύματα.

Πίνακας 4: Παραγόμενα προϊόντα δευτερογενούς τομέα στον νομό Αργολίδας και αριθμός βιομηχανικών - βιοτεχνικών μονάδων ανά κατηγορία, 2007

Προϊόντα	Αριθμός Μονάδων
Τυποποιημένα Φρέσκα Φρούτα	34
Είδη Λαϊκής Τέχνης, Κεραμικά	27
Ψάρια (Ιχθυοκαλλιέργεια)	27
Αντλίες Νερού και Εξαρτήματα (Αρδευση, Αποχέτευση)	23

Πλακίδια – Μάρμαρα	19
Κρασί, Αλκοολούχα Ποτά	18
Γλυκά, Βότανα, Μελί, Παραδοσιακά Προϊόντα	17
Πλαστικά	15
Χυμοί, Αποξηραμένα Φρούτα	13
Ηλιακοί Συλλέκτες – Συστήματα Θέρμανσης	10
Ελαιόλαδο, Ελιές	9
Μηχανήματα, Βιομηχανικός Εξοπλισμός	7
Ενδύματα	6

Πηγή: Επιμελητήριο Αργολίδας

Την μεγαλύτερη συμμετοχή στο δευτερογενή τομέα έχει η μεταποίηση, που αφορά κυρίως σε συσκευαστήρια και χυμοποιεία, με κύριο προϊόν επεξεργασίας το πορτοκάλι. Η Αργολίδα είναι ο σημαντικότερος νομός χυμοποίησης των εσπεριδοειδών, μεταποιώντας το 34,4% του συνόλου των χυμοποιούμενων ποσοτήτων πορτοκαλιών της χώρας, ενώ συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό κέντρο μεταποίησης βερίκοκων (Π1). Η μεταποίηση στον νομό Αργολίδας παράγει το 0,35% του συνολικού ΑΕΠ της μεταποίησης της χώρας (Π2).

Τριτογενής τομέας

Ο τριτογενής τομέας είναι αυτός με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στη διάρθρωση του ακαθάριστου προϊόντος του νομού σε ποσοστό 65,3% (ΕΣΥΕ, 2001). Οι κυριότεροι κλάδοι του τριτογενή τομέα στο νομό είναι ο τουρισμός και το εμπόριο. Ο νομός έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσελκύουν χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο και κατά τη διάρκεια όλου του έτους. Σε αυτά συγκαταλέγονται η φυσική ομορφιά, το παράκτιο τμήμα του, αλλά και το πλήθος των αρχαιολογικών και πολιτιστικών πόρων. Πολλά από τα αρχαιολογικά μνημεία του νομού είναι διεθνούς εμβέλειας, όπως το θέατρο της Επιδαύρου και ο αρχαιολογικός χώρος των Μυκηνών. Στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής συμβάλει και η προνομιακή θέση της, αφού βρίσκεται πολύ κοντά στην πρωτεύουσα, την Αθήνα και αποτελεί προορισμό διακοπών, αλλά και μονοήμερων αποδράσεων πολλών κατοίκων της.

Πίνακας 5: Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων στον νομό Αργολίδας, 2008

Περιοχή	Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων
Αργους	50
Ναυπλίου	334
Ερμιονίδας	59
Σύνολο	443

Πηγή: Επιμελητήριο Αργολίδας, 2008

Το εμπόριο είναι ανεπτυγμένο κυρίως στα δύο αστικά κέντρα του νομού, το Άργος και το Ναύπλιο. Τα προϊόντα προς εμπορία προέρχονται από αυτά που παράγονται στο νομό στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, όπως γεωργικά και τυροκομικά προϊόντα, μάρμαρα, έπιπλα, αγροτικά εξαρτήματα, αλλά κυρίως από εισαγόμενα προϊόντα ένδυσης, υπόδησης, τρόφιμα, αυτοκίνητα, ηλεκτρικό εξοπλισμό κτλ. Οι υπηρεσίες, όπως και το εμπόριο, είναι συγκεντρωμένες στις 2 μεγάλες πόλεις, από όπου καθημερινά εξυπηρετούνται πολλά άτομα από όλες τις περιοχές του νομού. Περιλαμβάνουν τραπεζικά καταστήματα, τεχνικά γραφεία, υπηρεσίες υγείας, κοινής ωφέλειας, οικονομικές και διοικητικές, όλες τις δημόσιες υπηρεσίες κτλ

2.2 Η αργολική πεδιάδα

Η αργολική πεδιάδα έχει σχήμα πετάλου με το άνοιγμα προς την θάλασσα του Αργολικού κόλπου και την ελλειψοειδή περιφέρεια προς τα βουνά που περιβάλλουν την πεδιάδα και είναι προεκτάσεις των ορέων Αρτεμισίου, Λυρκείου, Κυλλήνης και Αραχναίου – Διδύμων. Τα όρια της πεδιάδας τοποθετούνται στο υψόμετρο των 100 μέτρων. Οι νέες φυτείες δημιουργούνται κυρίως στις παρυφές των γύρω από το τρίγωνο λόφων και σ' ένα υψόμετρο μεταξύ 100 και 200 μέτρων (Παπαγεωργίου, 2003). Πρόκειται για ζώνες που προστατεύονται από τους παγετούς, αλλά υπάρχει πάντα το πρόβλημα της εύρεσης και διαχείρισης του νερού άρδευσης. Στην διάρκεια του 19^{ου} αιώνα η Αργολική πεδιάδα ήταν τελείως γυμνή εξαιτίας της έλλειψης νερού. Κατά την αρχαιότητα μάλιστα το Άργος ήταν γνωστό ως άνυδρον Άργος. Υπήρχαν μερικές καλλιέργειες σιτηρών και οσπρίων καθώς και αμπέλια και ελιές στους γύρω λόφους, το μεγαλύτερο μέρος της όμως, ιδιαίτερα τον χειμώνα, χρησίμευε ως βοσκότοπος στους Αρκάδες βοσκούς. Περίπου το 1910 άρχισε η μερική εκμετάλλευση των υδατικών πόρων και εμφανίστηκαν καλλιέργειες λαχανικών και μερικών δενδρώων. Στην διάρκεια του μεσοπολέμου έγινε ευρύτερα δυνατή η άρδευση της εύφορης αργολικής πεδιάδας με νερό από

τα πηγάδια της περιοχής και έτσι μέχρι το 1935 η πεδιάδα είχε καλυφθεί με διάφορες καλλιέργειες.

Σχήμα 12: Η Αργολική πεδιάδα

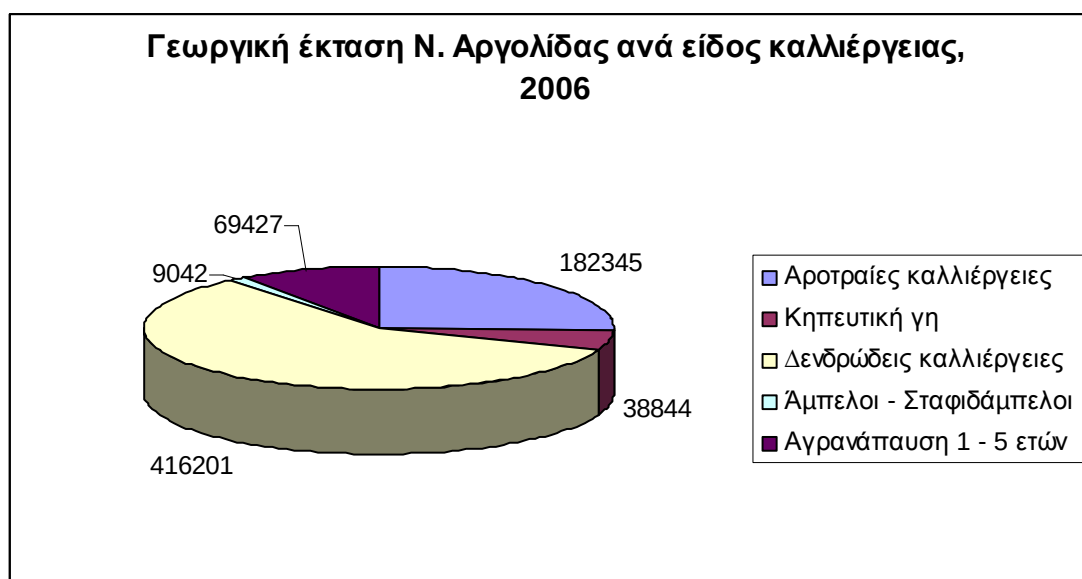

Πηγή: έρευνα πεδίου

Η δεκαετία του 1930 ήταν εξαιρετικά κρίσιμη για την οικονομία του νομού που στο μεγαλύτερο μέρος της βασιζόταν στον αγροτικό τομέα. Από τις αρχές του 20ου αιώνα ο νομός γνώριζε οικονομική ανάπτυξη χάρη στην παραγωγή σταφίδας, καπνού και δημητριακών, κυρίως σιταριού. Το οικονομικό κραχ του 1929 όμως, οδήγησε σε κατάρρευση την αγορά του καπνού, ενώ και η καλλιέργεια της σταφίδας εγκαταλείφθηκε λόγω της αντικατάστασής της από την τουρκική και την προσβολή της από φυλλοξήρα. Έτσι οι παραγωγοί έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς ένα νέο προϊόν για τον νομό, την ντομάτα. Η ντομάτα αρχίζει και καλλιεργείται εντατικά τροφοδοτώντας την αγορά της Αθήνας μέσω του σιδηροδρόμου. Αναπτύσσεται επίσης και ο τομέας της μεταποίησης, καθώς μονάδες παραγωγής τοματοπολτού εγκαθίστανται στην Αργολίδα. Η παραγωγή ντομάτας αυξάνεται κατακόρυφα με αποτέλεσμα την μείωση των τιμών και την ίδρυση ένωσης αγροτικών συνεταιρισμών.

Η ένωση ιδρύει το 1949 το εργοστάσιο ΡΕΑ το οποίο τις δεκαετίες 1950 – 1960 απορρόφησε σημαντικές ποσότητες ντομάτας εξάγοντας το προϊόν σε χώρες όπως ο Λίβανος, η Γερμανία, η Ιταλία, η Γαλλία και η Σαουδική Αραβία. Από την δεκαετία του 1960 εγκαταλείπεται η καλλιέργεια της ντομάτας και οι παραγωγοί στρέφονται στην καλλιέργεια της πορτοκαλιάς και της βερικοκιάς.

Σχήμα 13: Γεωργική Έκταση Αργολίδας σε στρ. ανά είδος καλλιέργειας

Πηγή: ΕΣΥΕ 2006

Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού στην Αργολική πεδιάδα

Το πορτοκάλι άρχισε να καλλιεργείται στον αργολικό κάμπο μόλις στα τέλη της δεκαετίας του 1950, μέσα σε λίγα όμως χρόνια η καλλιέργειά του είχε καλύψει το μεγαλύτερο μέρος της πεδιάδας. Η εκμετάλλευση του απέφερε σημαντικά έσοδα στους καλλιεργητές και έτσι το πορτοκάλι άρχισε να γίνεται κομμάτι της καθημερινότητας των κατοίκων και της κουλτούρας της περιοχής.

Σχήμα 14: Η Παναγία η Πορτοκαλούσα στο Άργος

Πηγή: έρευνα πεδίου

Η περίοδος 1955 – 1985 θεωρείται το αποκορύφωμα της πορτοκαλλιέργειας στον αργολικό κάμπο. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1953 χρησιμοποιούνταν 13.000 στρ για την καλλιέργεια εσπεριδοειδών ενώ το 1965 45.000 στρ (Κούρος, 1963). Οι συνθήκες ήταν πολύ ευνοϊκές για την διάθεση νωπών πορτοκαλιών τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στις αγορές της Σοβιετικής Ένωσης και της Ανατολικής Ευρώπης, στα τότε κομμουνιστικά καθεστώτα με τα οποία η Ελλάδα είχε υπογράψει συνθήκες ανταλλαγής προϊόντων. Μετά το 1973, τα προβλήματα του παγετού και της υποβάθμισης της ποιότητας του νερού άρδευσης, εξαιτίας της υπερεκμετάλλευσης των πηγαδιών, προκάλεσαν την επιβράδυνση της εμφάνισης νέων φυτειών. Την περίοδο αυτή αρχίζουν να γίνονται πιο σημαντικές οι φυτείες βερίκοκων ενθαρρυνόμενες από τη ζήτηση των εργοστασίων μεταποίησης φρούτων που εν τω μεταξύ είχαν αυξηθεί στην περιοχή.

Σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της αργολικής πεδιάδας είναι καλυμμένο με εσπεριδοειδή και μερικούς ελαιώνες. Η Αργολική πεδιάδα διαθέτει άπλετο και διαυγή φωτισμό, εύκρατο κλίμα με παρατεταμένες θερινές περιόδους, ανάγλυφα εδάφη καθώς και άμεση γειτνίαση με την θάλασσα. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά εξηγούν γιατί η πορτοκαλλιέργεια εξαπλώθηκε με τόσο γρήγορους ρυθμούς. Στην Αργολίδα παράγεται το 31,4% των εσπεριδοειδών της χώρας και το 49,3% των ομφαλοφόρων πορτοκαλιών (Γεωργία-Κτηνοτροφία, 2008).

Στην Αργολίδα η πρώτη επιχείρηση που διεξήγαγε μαζικές εξαγωγές ήταν το εργοστάσιο του Φραγκίστα. Ο Φραγκίστας άρχισε εξαγωγές το 1952 και υπήρχαν περίοδοι που η επιχείρηση κάλυπτε το 50% των ελληνικών εξαγωγών. Μέχρι το 1996 η επιχείρηση δραστηριοποιείται αποκλειστικά στη Ρωσία, τώρα όμως υπάρχουν φθηνότεροι προμηθευτές όπως η Αίγυπτος και το Μαρόκο που έχουν και κοστολόγια σε δολάριο οπότε το εργοστάσιο διαθέτει τα προϊόντα σε χώρες των Βαλκανίων, στην κεντρική και δυτική Ευρώπη καθώς και στις σκανδιναβικές χώρες (Agrenda, 02/12/2006). Σήμερα η Αργολίδα εξάγει το 45,3% των πορτοκαλιών της χώρας (Π2).

Οι κυριότερες χώρες προορισμού των εξαγωγών την δεκαετία του 1960 ήταν η Αυστρία, η Σοβιετική Ένωση, η Μεγάλη Βρετανία, η Τσεχοσλοβακία, η Γιουγκοσλαβία, η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Δυτική και Ανατολική Γερμανία, η Φινλανδία, η Σαουδική Αραβία και η Ρουμανία. Σήμερα, ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ η οποία ήταν και η κυριότερη χώρα εξαγωγής, η Γερμανία κατέχει την πρωτιά στις εμπορικές ροές των πορτοκαλιών από την Αργολίδα. Άλλες χώρες στις οποίες κατευθύνονται τα αργολικά πορτοκάλια είναι η Κύπρος, η FYROM, η Σουηδία, και η Αρμενία.

Πίνακας 6: Παραγωγή πορτοκαλιών, στρέμματα οπωρώνων και εξαγωγές στον νομό Αργολίδας, 1950, 1955, 1960, 1963

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (τόνοι)	ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ)	ΕΞΑΓΩΓΕΣ (τόνοι)
1950	14.000	13.000	1.000
1955	22.000	18.000	4.000
1960	33.000	30.000	15.000
1963	50.000	45.000	35.000

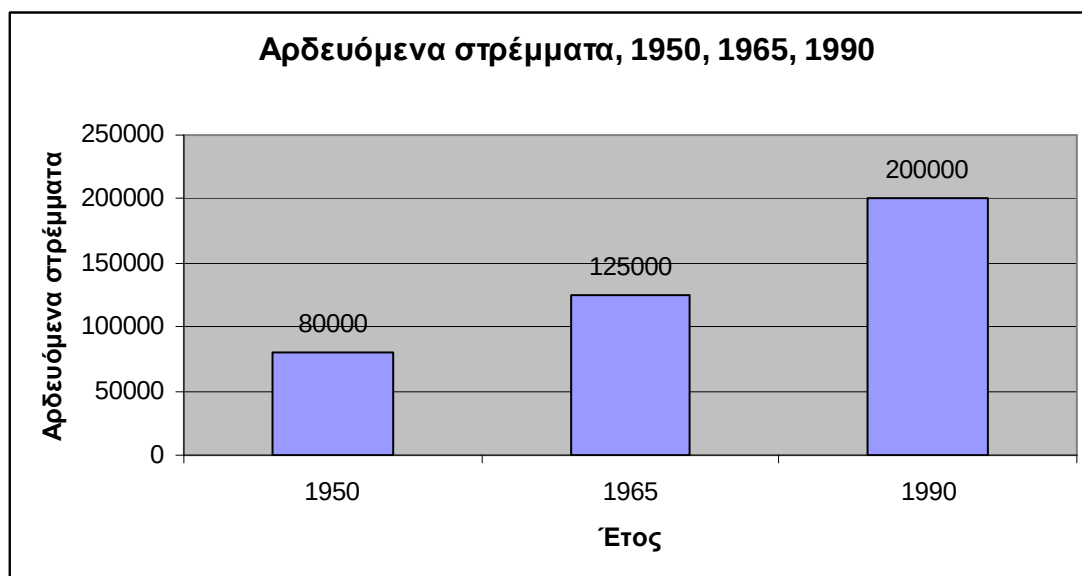
Πηγή: Κούρος, Α. (1963) «Λαογραφική και οικονομική έρευνα του νομού Αργολίδας»

2.3 Το υδατικό πρόβλημα και η ρύπανση των εδαφών

Η συνολική καλλιεργήσιμη έκταση του νομού Αργολίδας ανέρχεται στα 715.859 στρ. από τα οποία τα 280.000 στρ είναι αρδεύσιμα. Σήμερα η αδρευόμενη γη φτάνει τα 253.693 στρ. Το 85% του νερού που χρησιμοποιείται στην άρδευση προέρχεται από το υπόγειο υδροφόρο σύστημα, ενώ το υπόλοιπο 15% από τις πηγές Κεφαλαρίου, Αναβάλλου και Λέρνης μέσω του συλλογικού αρδευτικού έργου του Αναβάλλου. Για την ύδρευσή του ο νομός Αργολίδας καταναλώνει 8 με 10 εκατ. m³ νερού τον χρόνο ενώ για την άρδευση των καλλιεργειών του 120 με 150 εκατ. m³ από τα οποία τα 25 εκατ. m³ προέρχονται από τα πηγαία νερά ενώ τα 95 με 125 εκατ. m³ από τις γεωτρήσεις (ημερίδα για το νερό, Ναύπλιο 1990). Η έντονη εκμετάλλευση των υπόγειων υδροφορέων και η παρατεταμένη ανομβρία έχουν οξύνει το υδατικό πρόβλημα της Αργολίδας.

Το υπόγειο υδροφόρο στρώμα της πεδιάδας εμπλουτίζεται από το νερό της βροχής και το νερό των χειμάρρων που διασχίζουν την πεδιάδα. Το μεγαλύτερο μέρος του νερού των χειμάρρων αποβάλλεται στον Αργολικό κόλπο μένοντας αχρησιμοποίητο καθώς επίσης και τα νερά των πηγών Κεφαλαρίου (25 με 30 εκατ. m³) και Λέρνης (20 με 25 εκατ. m³) χρησιμοποιούνται μόνο για την άρδευση των γειτονικών χωριών ρέοντας προς την θάλασσα κατά την νεκρή αρδευτική περίοδο αντί να εμπλουτίζουν τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα. Το νερό της Αμυμώνης χρησιμοποιείται για την ύδρευση του Ναυπλίου και των γύρω χωριών (ημερίδα για το νερό, Ναύπλιο 1990).

Σχήμα 15: Αρδευόμενα στρέμματα στην Αργολίδα, 1950, 1965 και 1990

Πηγή: Το υδατικό πρόβλημα της Αργολίδας, πρακτικά ημερίδας, Ναύπλιο 1990

Αρδευτικά έργα:

- ❖ Λέρνη και Κεφαλάρι. Ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '60 για άρδευση 13.000 στρ. Σήμερα αρδεύονται μόνο 4.000 στρ Έχει κατασκευαστεί επίσης και μια διώρυγα η οποία μέσω Ναυπλίου και με ειδικά αντλιοστάσια προώθησε ορισμένες ποσότητες στις περιοχές Ασίνης και Δρεπάνου.
- ❖ Ασίνη: Ξεκίνησε στις αρχές του '60 και τελείωσε το 1986. Αρδεύει 15.000 στρ και κατασκευάστηκε για να μεταφέρει γλυκό νερό στην Ασίνη από γεωτρήσεις του Αργολικού.
- ❖ Ανάβαλος: το έργο ξεκίνησε το 1968 για την εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων πηγών του Κυβερίου. Λειτουργεί αντλιοστάσιο και δίκτυο μεταφοράς μέχρι τις πηγές του Κεφαλαρίου. Σε συνδυασμό με την διώρυγα της Κίου αρδεύει 40.000 στρ.
- ❖ Έργα ορεινής Αργολίδας: εκμεταλλεύονται πηγές της περιοχής υδροδοτώντας 5000 στρ. (έργα Σκοτεινής, Αχλαδόκαμπου, Κεφαλόβρυσου, Φρουσιούνας).
- ❖ Συλλογικά αρδευτικά έργα για την εκμετάλλευση των υπόγειων νερών που εξυπηρετούν περίπου 3000 στρ.
- ❖ Ατομικά αρδευτικά έργα που εκμεταλλεύονται τις υπόγειες υδροφορίες του νομού. Υπολογίζεται ότι στην Αργολίδα λειτουργούν πάνω από 7000 – 7500 γεωτρήσεις αρδεύοντας 150.000 στρ.

- ❖ Υπό μελέτη: 1) εμπλουτισμός του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα με την κατασκευή περιφερειακής διώρυγας υδροδοτούμενης από τα νερά του Κεφαλαρίου, 2) κατασκευή υδάτινων ταμιευτήρων σε τρεις σημαντικούς χείμαρρους της περιοχής.

Υπεράντληση των υδάτων

Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αργολίδας μέχρι το 2000 υπήρχαν στον νομό 9090 γεωτρήσεις. Η συνεχής άντληση νερού καθώς και η σωλήνωση των γεωτρήσεων η οποία έφτασε σε βάθη πολύ κάτω από την στάθμη της θάλασσα (από 14 έως 117μ.) συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί κενό στην παραλιακή ζώνη με αποτέλεσμα το θαλασσινό νερό να εισέλθει στο χερσαίο τμήμα καθιστώντας το νερό υφάλμυρο άρα και ακατάλληλο για άρδευση. Σήμερα στον Αργολικό κάμπο η μισή έκταση της πεδιάδας είναι υφαλμυρωμένη.

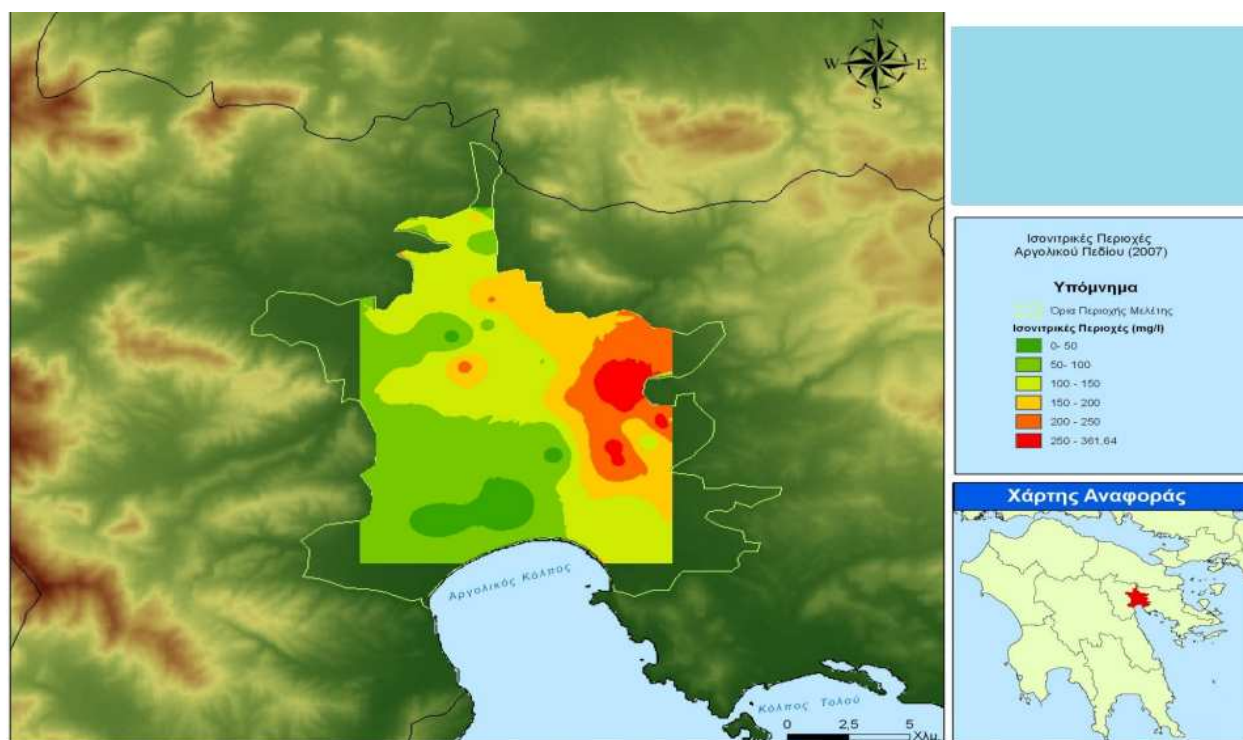
Σχήμα 16: Περιοχές θαλάσσιας διείσδυσης λόγω υπεράντλησης

Πηγή: <http://www.geo.auth.gr/763/ch5.htm>

Η έξαρση της χρήσης χημικών στη γεωργία είχε καταστροφικές συνέπειες στη βιοποικιλότητα και σε όλη την τροφική αλυσίδα (όχι μόνο για την άγρια ζωή αλλά και για τον άνθρωπο), γεγονός που παρατηρήθηκε ιδιαίτερα έντονα στην περιοχή της Αργολίδας. Το έδαφος έχασε σιγά σιγά όλα τα θρεπτικά συστατικά του, οι οργανισμοί που ζούσαν εκεί εξαφανίστηκαν, τα υπόγεια νερά μολύνθηκαν και οι καρποί που έφταναν στον άνθρωπο ήταν επιβαρυνμένοι με χημικά. Μαζί με την υπεράντληση και την υπερβολική χρήση αγροχημικών, η υπερλίπανση είναι υπεύθυνη για τη ρύπανση του εδάφους και του νερού είτε αυτό είναι επιφανειακό είτε είναι υπόγειο. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας, την περίοδο 1980-1991, χρησιμοποιήθηκαν στην Ελλάδα 4.832.354 τόνοι αζωτούχων λιπασμάτων.

Σχήμα 17: Ισονιτρικές περιοχές Αργολικού πεδίου, 2007

Πηγή: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ν. Κίου

3. Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΟΥ

3.1 Κοινή Οργάνωση Αγορών για τα οπωροκηπευτικά

Το σύνολο των κοινοτικών ρυθμίσεων που αφορούν ένα συγκεκριμένο προϊόν αποκαλείται Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) για το προϊόν αυτό. Τα κύρια συστήματα των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς είναι δύο ειδών : το κλασικό ή σύστημα εισφορών - επιστροφών και το σύστημα ενισχύσεων στην παραγωγή ή σύστημα Deficiency Payments (Μπουρδάρης, 1999).

Σύμφωνα με το κλασικό σύστημα (Σκληράκη, 2010), η διαφορά μεταξύ των υψηλών κοινοτικών τιμών παραγωγού και των χαμηλών διεθνών τιμών, καλύπτεται από μία εξαγωγική επιδότηση εάν πρόκειται για εξαγωγή, ή ένα εισαγωγικό τέλος στην περίπτωση των εισαγωγών, με τον κοινοτικό καταναλωτή να φέρει το βάρος των υψηλών κοινοτικών τιμών.

Σύμφωνα με το σύστημα των ενισχύσεων στην παραγωγή, ο κοινοτικός παραγωγός εισπράττει τις χαμηλές τιμές της διεθνούς αγοράς ακόμη και όταν τα προϊόντα του πωλούνται στην εσωτερική αγορά, ο κοινοτικός όμως προϋπολογισμός επεμβαίνει σε όλο το εύρος της παραγωγής και επιδοτεί τον αγρότη με ένα ποσό ανά μονάδα προϊόντος ή συντελεστή παραγωγής, ώστε η ακαθάριστη πρόσοδος να ανέβει στο επιθυμητό επίπεδο που ορίζεται από την κοινοτική νομοθεσία.

Και τα δύο συστήματα απαιτούν την ύπαρξη ενός παράγοντα ο οποίος θα καλύπτει πάντοτε τη διαφορά μεταξύ κοινοτικών και διεθνών τιμών: τον καταναλωτή ή τον προϋπολογισμό. Σε προϊόντα με υψηλό βαθμό αυτάρκειας, όπως είναι το γάλα και η ζάχαρη, επιλέγεται το κλασικό σύστημα γιατί διαφορετικά το κόστος για τον προϋπολογισμό θα αυξανόταν υπερβολικά. Σε προϊόντα με μεγάλη ελλειμματικότητα, όπως είναι το βαμβάκι και ο καπνός, επιλέγεται το σύστημα της ενίσχυσης στην παραγωγή, δεδομένου ότι για μία μικρή παραγωγή δεν θα ήταν σκόπιμο να επιβαρυνθεί ολόκληρη η κατανάλωση. (Σκληράκη, 2010).

Ο τομέας των εσπεριδοειδών δέχεται ιδιαίτερα έντονες πιέσεις εξαιτίας του ότι απαρτίζεται από εξαιρετικά ευπαθή προϊόντα των οποίων η παραγωγή αποτελεί δραστηριότητα υψηλής έντασης εργασίας. Οι διακυμάνσεις στο κλίμα και τη θερμοκρασία, καθώς επίσης και οι αρρώστιες ή τα παράσιτα που τα προσβάλλουν προξενούν τακτικές κρίσεις που εκδηλώνονται ως απότομες αυξήσεις ή μειώσεις της προσφοράς και πτώση της ζήτησης υπονομεύοντας το εισόδημα των καλλιεργητών. Τα ανωτέρω οδήγησαν στην ανάγκη προστασίας του τομέα στην Ε.Ε μέσω της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς των οπωροκηπευτικών η οποία δημιουργήθηκε το 1962 για να εξυπηρετήσει τη διαχείριση της παραγωγής και του εμπορίου των προϊόντων αυτών

στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την επίτευξη των στόχων της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ). Με σημείο εκκίνησης τη μεταρρύθμιση της Κ.Ο.Α οπωροκηπευτικών το 1996 (καν. 2200/96 για τα νωπά οπωροκηπευτικά και καν. 2201/96 για τα μεταποιημένα προϊόντα των οπωροκηπευτικών), οι Οργανώσεις Παραγωγών (ΟΠ) έγιναν και παραμένουν ο στυλοβάτης των καλλιεργητών του τομέα. Οι Οργανώσεις Παραγωγών είναι το κεντρικό εργαλείο για την απορρόφηση της προσφοράς ώστε να αντισταθμίζεται η αυξανόμενη συγκέντρωση στην αγορά διανομής και να ενδυναμώνεται η θέση των παραγωγών στην αγορά. Βασικός ρόλος τους είναι η βελτίωση του προσανατολισμού του τομέα ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς, η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και η διαχείριση του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα για την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα των οπωροκηπευτικών, πραγματοποιήθηκε το 2007 μια σε βάθος μεταρρύθμιση ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα του τομέα, να αυξηθεί η κατανάλωση και να προστατεύεται το περιβάλλον. Για το σκοπό αυτό, με πολυάριθμα μέσα, όπως οι κοινοτικές χρηματοπιστωτικές συνδρομές, ο κανονισμός ενθαρρύνει τους παραγωγούς να συγκροτούν οργανώσεις ικανές να ενισχύουν τον τομέα. Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κ.Ο.Α στα οπωροκηπευτικά ορίζει:¹

«Οι παραγωγοί νωπών προϊόντων μπορούν να συνιστούν οργανώσεις, με σκοπό την ενθάρρυνση των μελών τους να είναι φιλοπεριβαλλοντικοί κατά την παραγωγή και τη διαχείριση καθώς και τις καλλιεργητικές πρακτικές. Οι εν λόγω οργανώσεις μπορούν επίσης να συντελούν σε ορθολογικότερη παραγωγή και προσφορά των προϊόντων. Π.χ. οι παραγωγοί που συμμετέχουν σε κάποια οργάνωση αναλαμβάνουν τη δέσμευση να τηρούν ορισμένες υποχρεώσεις: εφαρμογή των κανόνων που έχει ορίσει η οργάνωση σχετικά με την παραγωγή, την εμπορία και την προστασία του περιβάλλοντος, πώληση των προϊόντων τους μέσω της οργάνωσης, παροχή στην οργάνωση των πληροφοριών των απαιτούμενων για λόγους στατιστικής, συμβολή στα επιχειρησιακά ταμεία.

Κάθε οργάνωση πρέπει να είναι αναγνωρισμένη από τα κράτη μέλη, τα οποία την αναγνωρίζουν υπό την προϋπόθεση ότι τηρεί κάποιους όρους. Π.χ. οφείλει να συγκεντρώνει κάποιο ελάχιστο πλήθος παραγωγών καθώς και κάποια ελάχιστη αξία παραγωγής. Επιπλέον, δεν πρέπει να κατέχει δεσπόζουσα θέση σε συγκεκριμένη αγορά. Προκειμένου να συσταθεί αναγνωρισμένη οργάνωση, οι παραγωγοί μπορούν να συνιστούν ομάδες παραγωγών. Η νομική αυτή οντότητα συγκεντρώνει τους παραγωγούς κατά τη διάρκεια μεταβατικού χρονικού διαστήματος, μέχρις ότου η ομάδα να μπορέσει να ανταποκριθεί στους όρους τους αναγκαίους για την αναγνώρισή της ως οργάνωσης παραγωγών. Οι οργανώσεις παραγωγών μπορούν με τη σειρά τους να συγκροτήσουν ένωση.

¹ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/l11065_en.htm

Οι οργανώσεις παραγωγών μπορούν να εκτελούν επιχειρησιακά προγράμματα, μεταβλητής διάρκειας, μεταξύ 3 και 5 ετών. Τα προγράμματα αυτά αποβλέπουν σε στόχους εμπορικούς, όπως ο εξορθολογισμός της παραγωγής, η ρύθμιση των τιμών, η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και η πρόληψη και η διαχείριση κάθε είδους κρίσεων. Επιπλέον, περιλαμβάνουν τουλάχιστον δύο φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις, για τις οποίες διαθέτουν τουλάχιστον το 10% των δαπανών τους για δράσεις του είδους αυτού.

Τα προγράμματα χρηματοδοτούνται από την οργάνωση ή τα μέλη της, ενώ υπάρχει και η δυνατότητα να τύχουν εθνικών και κοινοτικών οικονομικών ενισχύσεων. Οι εισφορές οι προερχόμενες από την ίδια την οργάνωση και από την Κοινότητα συγκεντρώνονται σε κάποιον επιχειρησιακό ταμείο, χρησιμοποιούμενο μόνο για τη χρηματοδότηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων. Οι εθνικές οικονομικές ενισχύσεις προστίθενται στο επιχειρησιακό ταμείο όταν η Επιτροπή επιτρέψει στο οικείο κράτος μέλος να χορηγήσει ενισχύσεις στις οργανώσεις παραγωγών της επικράτειάς του. Κατά γενικό κανόνα, η συνδρομή της Κοινότητας στο επιχειρησιακό ταμείο είναι ίση προς την οικονομική εισφορά της οργάνωσης παραγωγών και περιορίζεται στο 50% των εξόδων που πραγματοποιούνται και στο 4,1% της αξίας της εμπορικά διατιθέμενης παραγωγής της οργάνωσης παραγωγών. Πάντως, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα όρια αυτά είναι δυνατόν να διευρύνονται.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα εγκρίνονται από τα κράτη μέλη, τα οποία τα αξιολογούν με βάση πληροφορίες παρεχόμενες από την οργάνωση παραγωγών. Ειδικότερα, οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν το προβλεπόμενο ποσό του επιχειρησιακού ταμείου για κάθε έτος, τις δαπάνες του τρέχοντος έτους και προηγούμενων ετών καθώς και τα αναγκαία παραστατικά.

Κατά τη διάρκεια χρονικού διαστήματος κατ' ανώτατο όριο τριών περιόδων εμπορίας, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν την επέκταση ορισμένων υποχρεώσεων των παραγωγών που αποτελούν μέλη οργάνωσης στους παραγωγούς που δεν είναι μέλη και οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στην ίδια οικονομική περιοχή. Οι δεσμεύσεις οι οποίες είναι δυνατόν να επεκταθούν αφορούν την εφαρμογή των κανόνων που έχουν εγκριθεί από την οργάνωση όσον αφορά την παραγωγή, την εμπορία και την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και την προαγωγή της επικοινωνίας σε περίπτωση κρίσης.

Οι οργανώσεις και οι ενώσεις που έχουν σχέση με την παραγωγή, την εμπορία και τη μεταποίηση νωπών οπωροκηπευτικών μπορούν να συνιστούν διεπαγγελματική οργάνωση. Οι οργανώσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα να ασκούν κάποιες δραστηριότητες, οι οποίες γενικώς αποβλέπουν στη βελτίωση της παραγωγής, στην αγορά, στην ποιότητα και στην προστασία των προϊόντων καθώς και στις σχετικές με τα προϊόντα κοινοτικές ρυθμίσεις. Η οργάνωση επιτρέπεται να ασκεί τις δραστηριότητες αυτές μόνον εφόσον είναι αναγνωρισμένη από το κράτος μέλος, το οποίο την αναγνωρίζει υπό τον όρο ότι πληροί ορισμένες απαιτήσεις. Π.χ.

πρέπει να αντιπροσωπεύει σημαντικό μέρος της αλυσίδας νωπών οπωροκηπευτικών, χωρίς πάντως να ασκεί η ίδια οποιαδήποτε δραστηριότητα παραγωγής, εμπορίας και μεταποίησης των προϊόντων αυτών. Η αναγνώριση του κράτους μέλους κοινοποιείται στην Επιτροπή, η οποία μπορεί να του ζητήσει να αποσύρει την αναγνώριση την οποία έχει χορηγήσει.

Κατά παρέκκλιση του κανονισμού που αφορά την εφαρμογή κανόνων ανταγωνισμού στην παραγωγή και την εμπορία των γεωργικών προϊόντων, οι δραστηριότητες που ασκούν οι διεπαγγελματικές οργανώσεις εξαιρούνται από ορισμένους κανόνες ανταγωνισμού που έχουν θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Υπό ορισμένες περιστάσεις και κατά τη διάρκεια περιορισμένου χρονικού διαστήματος, τα κράτη μέλη μπορούν να επεκτείνουν ορισμένες συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές που έχουν υιοθετηθεί από την οργάνωση στις επιχειρήσεις που δεν έχουν προσχωρήσει σε αυτήν αλλά οι οποίες ασκούν δραστηριότητα στην ίδια περιφέρεια. Για την έγκριση αυτής της επέκτασης, η οργάνωση πρέπει να θεωρείται ως αντιπροσωπευτική για την παραγωγή, την πώληση ή τη μεταποίηση κάποιου προϊόντος. Το καθεστώς εμπορικών συναλλαγών νωπών και μεταποιημένων οπωροκηπευτικών απαγορεύει την είσπραξη οποιουδήποτε φόρου ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό καθώς και την εφαρμογή οποιουδήποτε ποσοτικού περιορισμού ή μέτρου με ισοδύναμο αποτέλεσμα.

Στην εμπορία οπωροκηπευτικών εφαρμόζονται οι εισαγωγικοί δασμολογικοί συντελεστές του κοινού δασμολογίου. Όμως, για να προστατευθεί η κοινοτική αγορά από ορισμένες ζημιογόνες επιπτώσεις, στις εισαγωγές εφαρμόζεται πρόσθετος εισαγωγικός δασμός, εφόσον αυτές πραγματοποιούνται σε τιμή κατώτερη από την τιμή ενεργοποίησης ή όταν η ποσότητά τους υπερβαίνει τον όγκο ενεργοποίησης. Οι πρόσθετοι αυτοί δασμοί είναι αναλογικοί με το στόχο και απαιτούνται μόνον εφόσον υπάρχει πραγματικό ενδεχόμενο διαταραχής της κοινοτικής αγοράς από τις εισαγωγές. Οι εισαγωγικές δασμολογικές ποσοτώσεις είναι δυνατές κάθε έτος και η διαχείρισή τους πραγματοποιείται έτσι ώστε να αποφεύγεται οποιαδήποτε διάκριση, με βάση τις ακόλουθες τρεις βασικές αρχές: «Κατά προτεραιότητα εξυπηρέτηση», «ταυτόχρονη εξέταση», «κατεστημένες επιχειρήσεις/νεοαφιχθείσες».

Στον τομέα των οπωροκηπευτικών εφαρμόζεται το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης. Όμως, το καθεστώς αυτό εισάγεται προοδευτικά. Σε πρώτη φάση μεταβατικά, και όσον αφορά τα προϊόντα που πριν από τη μεταρρύθμιση είχαν δικαίωμα ενίσχυσης στη μεταποίηση, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να διατηρούν μέρος των ποσών και να χορηγούν συμπληρωματική ενίσχυση στους οικείους γεωργούς. Επιπλέον, κατά το μεταβατικό αυτό χρονικό διάστημα, τα κράτη μέλη μπορούν να παρέχουν στρεμματικές ενισχύσεις. Στην περίπτωση αυτή καθορίζουν χωρίς διακρίσεις το ποσό της ενίσχυσης ανά εκτάριο για κάθε οπωροκηπευτικό. Ο κανονισμός

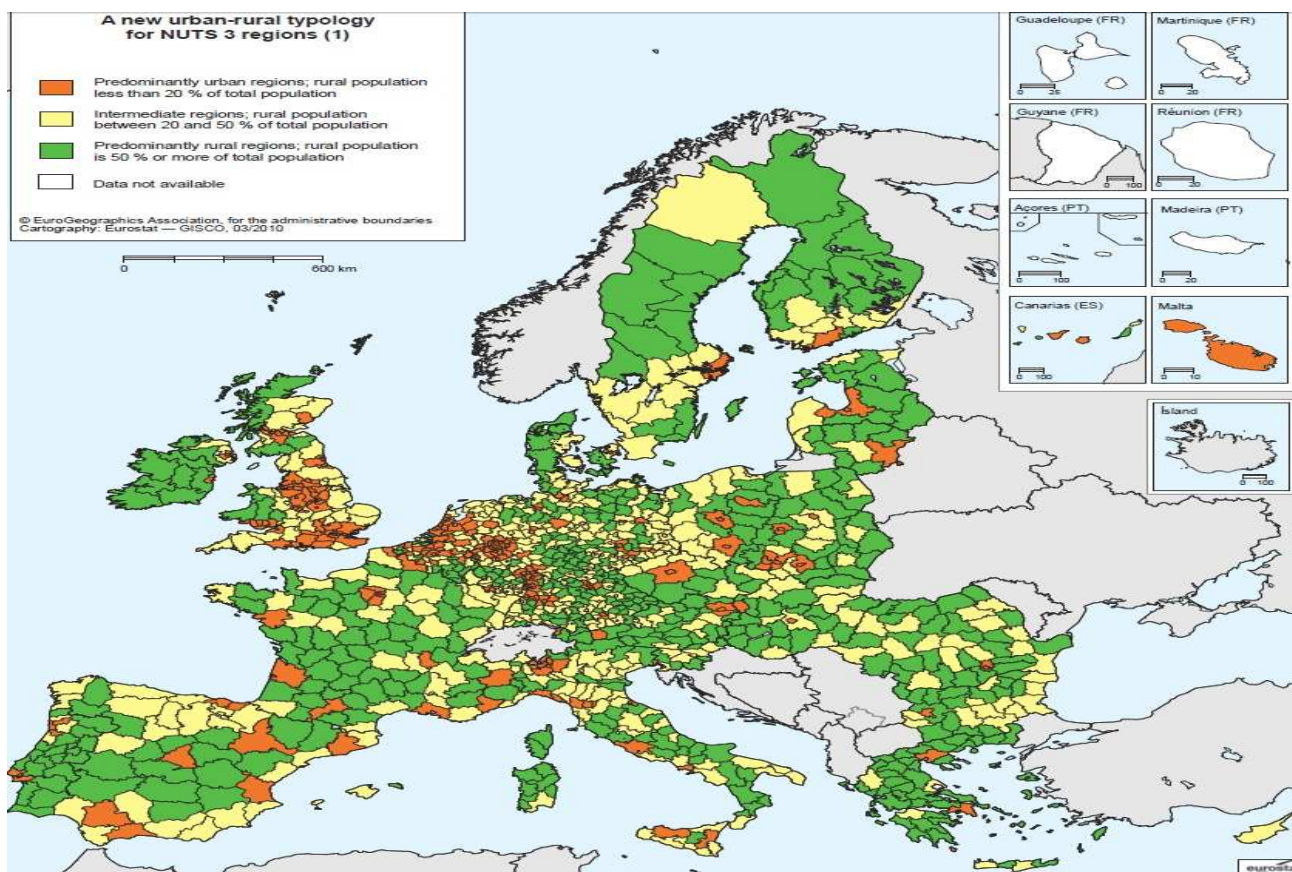
καθορίζει τη διάρκεια αυτού του μεταβατικού διαστήματος για τα διάφορα προϊόντα και ορίζει για κάθε κράτος μέλος το ποσό που μπορεί να διατεθεί».

Κοινή γεωργική πολιτική

Ο αγροτικός χώρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσωπεύει το 80% της έκτασής της (μαζί με τα δάση) και σε αυτόν ζει περίπου ο μισός πληθυσμός της.² Ως αγροτικό χώρο εννοούμε όχι μόνο τον χώρο που σχετίζεται άμεσα με την γεωργική δραστηριότητα και τον γεωργικό πληθυσμό αλλά και τις μικρές και μεσαίες αστικές περιοχές οι οποίες εντάσσονται και εξαρτώνται απ' αυτόν. (Σκληράκη, 2010)

Ο αγροτικός χώρος αντιμετωπίζει βασικά προβλήματα που αφορούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα, την διάβρωση και την ρύπανση των εδαφών, την εντατικοποίηση της γεωργίας, την αυθαίρετη δόμηση, την ελλιπή ενημέρωση και κατάρτιση των αγροτών και την γήρανση του πληθυσμού.

Σχήμα 18: Αγροτικές περιοχές στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Πηγή: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/rural_development/introduction

² http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/assistance/index_el.htm

Οι ιδιαιτερότητες του αγροτικού τομέα της οικονομίας οδήγησαν από πολύ νωρίς στην θέσπιση ρυθμιστικών παραμέτρων και παρεμβατικών διαδικασιών εκ μέρους των κρατών, με σκοπό την στήριξή του. Η γεωργία αποτελεί παραγωγική δραστηριότητα η οποία χαρακτηρίζεται ως έντονα εξαρτώμενη από το περιβάλλον, τον συσχετισμό με ζωντανούς οργανισμούς και την αβεβαιότητα του αποτελέσματος της παραγωγικής προσπάθειας. Ο βιολογικός χαρακτήρας της παραγωγής συνεπάγεται έντονη εποχικότητα σε πολλές γεωργικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα την αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών σε επίπεδα κατώτερα από το άριστο (Παπαγεωργίου, 2006). Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν την αναγκαιότητα ύπαρξης ειδικής πολιτικής για τον αγροτικό τομέα που στόχο έχει την διασφάλιση και την προστασία του εισοδήματος του παραγωγού με λογικές τιμές για τον καταναλωτή.

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) ξεκίνησε στην δυτική Ευρώπη την δεκαετία του '50 και στόχο είχε την βελτίωση της παραγωγικότητας της γεωργίας και τον εφοδιασμό των καταναλωτών με φθηνά είδη διατροφής αφού η επισιτιστική ασφάλεια δεν ήταν εγγυημένη λόγω του πολυετών και εξαντλητικών πολέμων.³ Με κύριο μέλημα τη στήριξη των ενδοκοινοτικών προϊόντων και την επίτευξη αυτάρκειας αγαθών, η Κ.Γ.Π. στοιχειοθετείται στα άρθρα 39 - 47 της Συνθήκης της Ρώμης, με στόχους (Παπαγεωργίου, 1995):

- την αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, καθώς και την άριστη χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής.
- την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στην γεωργία.
- τη σταθεροποίηση των αγορών των γεωργικών προϊόντων.
- τη διασφάλιση του ανεφοδιασμού της κοινοτικής αγοράς, καθώς επίσης και την εξασφάλιση λογικών τιμών για τον καταναλωτή.

Οι αρχές και οι μηχανισμοί της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής υιοθετήθηκαν από τα έξι ιδρυτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και το 1962 η ΚΓΠ τέθηκε σε ισχύ. Για τη χρηματοδότηση των αναγκαίων μέτρων και για την επίτευξη των στόχων της Κ.Γ.Π. ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), που είναι περισσότερο γνωστό ως FEOGA από τα αντίστοιχα γαλλικά αρχικά (Fonds Europeen d'Orientation et de Garantie Agricole). Ο όρος «Προσανατολισμός» αναφέρεται σε θέματα βελτίωσης της διάρθρωσης της γεωργίας, ενώ αυτός των «Εγγυήσεων» στα θέματα κοινής οργάνωσης των αγορών και στη διασφάλιση ικανοποιητικών τιμών για τα γεωργικά προϊόντα.

³http://ec.europa.eu/agriculture/index_el.htm

Η πρώτη σύντομη φάση της δημιουργίας και ανάπτυξης της Κ.Γ.Π. (1957 – 1962) αντιστοιχεί στη διαμόρφωση της πολιτικής και στην επίτευξη της βασικής συμφωνίας μεταξύ των κρατών – μελών για συμβιβασμό σχετικά με τον τρόπο εναρμόνισης των διαφόρων εθνικών πολιτικών στον αγροτικό τομέα. Η αποδοχή του συμβιβασμού αυτού, όπως επίσης και των προεκτάσεών του, αποτέλεσε προϋπόθεση για τις υπό ένταξη χώρες, οι οποίες αναγκάστηκαν να δεχθούν, όταν αργότερα προσχώρησαν στην Ένωση, αυτό που στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως «Κοινοτικό Κεκτημένο» (Λιανός, 1998). Η δεύτερη φάση χαρακτηρίζεται από την εφαρμογή των βασικών αρχών, μετά τη λήξη της οποίας επιδιώχθηκε πλήρης ολοκλήρωση και ενοποίηση των αγορών με τη διόρθωση των αρχικών κανόνων (1968 – 1971), την εφαρμογή συμπληρωματικών μέτρων (1972- 1976), την αμφισβήτηση των βασικών κανόνων (1977 – 1980) και τη σταδιακή και συνεχή αναμόρφωση. (Σκληράκη, 2010).

Επηρεάζοντας σημαντικά τις εξελίξεις και τις διαρθρώσεις στις αγροτικές περιοχές, η ευρωπαϊκή γεωργική πολιτική ασκείται σε τρία πεδία (Ευστράτογλου, 1998), ως εξής:

1. Πυλώνας I: περιλαμβάνει όλες εκείνες τις ρυθμίσεις που αφορούν άμεσα τα γεωργικά προϊόντα. Τέτοια μέτρα είναι οι εγγυημένες τιμές, οι ενισχύσεις στην παραγωγή, οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, η αποθεματοποίηση κ.α.
2. Πυλώνας II: περιλαμβάνονται τα μέτρα που αφορούν κυρίως τους παραγωγικούς συντελεστές. Η ενότητα αυτή αποδίδεται με τον όρο «διαρθρωτική πολιτική» και μέσω αυτής χορηγούνται ενισχύσεις για τον εκσυγχρονισμό των διαρθρώσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
3. Πυλώνας III: εντάσσονται όλα εκείνα τα μέτρα που δεν έχουν σχέση ούτε με το προϊόν αυτό καθαυτό, αλλά ούτε και με τους παραγωγικούς συντελεστές υπό την στενή τους έννοια. Πρόκειται για μέτρα που καλύπτουν την κτηνιατρική, τη φυτοπροστασία, τη σποροπαραγωγή, την έρευνα ή τη νομοθεσία των τροφίμων. Το χαρακτηριστικό της ενότητας αυτής είναι ότι η κοινοτική φύση των μέτρων διακρίνεται μάλλον από κάποια ατολμία με αποτέλεσμα οι τομείς αυτοί να διέπονται κυρίως από την εθνική νομοθεσία των κρατών μελών. Η κοινοτική προσπάθεια συνίσταται στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών, έτσι ώστε να μην τίθενται εμπόδια κατά τις συναλλαγές στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μπουρδάρης, 1999).

Η ευρωπαϊκή ΚΓΠ δέχτηκε αρκετές μεταρρυθμίσεις από την πρώτη της εφαρμογή μέχρι τις μέρες μας, κυρίως μετά από σημαντικές αλλαγές στο διεθνές πολιτικό σκηνικό και υπό το βάρος διεθνών πιέσεων προσδιοριζόμενων από τις μετεξελίξεις της παγκόσμιας πολιτικής και των επιδιώξεων σημαντικών «παικτών» στο στίβο του παγκόσμιου εμπορίου (Μαραβέγιας, 2000).

Η πρώτη μεγάλη αναμόρφωση της Κ.Γ.Π. σημειώνεται το 1992 κάτω από την έντονη πίεση των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης και συμπεριλαμβάνει μια ουσιαστική μεταβολή: το σύστημα της στήριξης των αγροτικών εισοδημάτων μέσω των εγγυημένων τιμών αντικαθίσταται σταδιακά από τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις – αντισταθμίσεις. Η μεταβολή του καθεστώτος προστασίας από τις τιμές στήριξης σε ένα καθεστώς άμεσων στρεμματικών ή ανά κεφαλή ζώου εισοδηματικών ενισχύσεων συνέβαλε στην εξομάλυνση των αγορών αγροτικών προϊόντων, στη μείωση των αποθεμάτων και στην αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων (Το Βήμα 29/01/2009). Οι βασικές κατευθύνσεις των μέτρων που λήφθηκαν αφορούσαν κυρίως στην μείωση των τιμών των γεωργικών προϊόντων, στην επιβολή ελέγχων στην παραγωγή και στην διεύρυνση των μέσων προστασίας του περιβάλλοντος.

Η δεύτερη σημαντική μεταρρύθμιση έγινε το 1999 και βασίζεται στις αρχές της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας και της πολυτομεακής προσέγγισης ενσωματωμένης στην αγροτική οικονομία. Τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης δίνουν έμφαση στις επενδύσεις στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, την αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού, τις ενισχύσεις για την μεταποίηση και την εμπορία των αγροτικών προϊόντων, την ενίσχυση μεθόδων γεωργικής παραγωγής που σέβονται το περιβάλλον, ανάπτυξη οικισμών και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Τον Ιούλιο 1997 δημοσιοποιήθηκε η Ατζέντα 2000: Για μια δυνατότερη και μεγαλύτερη Ευρώπη. Πρόκειται για ένα βασικό καθοδηγητικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ουσιαστικά για ένα πλαίσιο δράσης, το οποίο συντάχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με σκοπό να μεταφέρει τις εκτιμήσεις και προσανατολισμούς της Ένωσης για την πορεία της μετά το 2000. Τα θέματα που απασχολούν την Ατζέντα 2000 είναι: α) η ενίσχυση των ευρωπαϊκών πολιτικών ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στη διεύρυνση, την επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης, την εξασφάλιση απασχόλησης και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών της Ευρώπης, β) η προετοιμασία τόσο της Ένωσης όσο και των υποψηφίων χωρών για τη διεύρυνση και γ) η εξασφάλιση χρηματοδότησης της διεύρυνσης και η απαραίτητη προσαρμογή των εσωτερικών πολιτικών.⁴ Οι προτάσεις της AGENDA 2000 στηρίχθηκαν στο τρίπτυχο "Ανάπτυξη - Ανταγωνιστικότητα -Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου". Δόθηκαν οι κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση αναγκών και ατελειών, όπως είναι η διατήρηση της θέσης της ευρωπαϊκής

⁴ <http://www.minenv.gr/1/12/123/12309/g1230904.html>

γεωργίας στις διεθνείς αγορές, η άνιση κατανομή της στήριξης της γεωργίας και την καλύτερη συμφιλίωση της με το περιβάλλον. Στόχοι ήταν η εξασφάλιση ανταγωνιστικής γεωργίας (μείωση θεσμικών τιμών και αντιστάθμιση με τις άμεσες ενισχύσεις), πολυλειτουργικής γεωργίας (οικονομία, απασχόληση, φιλοπεριβαλλοντική γεωργία με ποιοτικά προϊόντα) και τέλος η εφαρμογή απλουστευμένων ρυθμίσεων κατανοητών από τους γεωργούς και αποδεκτών από την κοινωνία.⁵

Η τελευταία μεταρρύθμιση της Κ.Γ.Π. αποφασίστηκε επί ελληνικής προεδρίας το 2003 οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή σχετίζονται κυρίως με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα θεσπίσματα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και τις απαιτήσεις των ευρωπαίων φορολογούμενων για διαφάνεια, έλεγχο των δημοσίων δαπανών, καθώς επίσης και για επάρκεια σε ασφαλή τρόφιμα και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Τα βασικότερα σημεία της τρίτης μεταρρύθμισης περιλαμβάνουν: 1) την θέσπιση του μέτρου της Ενιαίας Αποδεδειγμένης Ενίσχυσης η οποία αντικατέστησε τις μέχρι πρότινος χορηγούμενες ενισχύσεις, 2) το Εθνικό Απόθεμα Δικαιωμάτων - το οποίο καθορίζει το εθνικό όριο πληρωμών, το σύστημα ενιαίας ενίσχυσης, το δικαίωμα γεωργικής δραστηριότητας κ.α., 3) την Μερική Αποσύνδεση η οποία δίνει στα κράτη την δυνατότητα να επιλέξουν από το πρώτο στάδιο εφαρμογής του συστήματος να διατηρήσουν ένα μέρος των προηγούμενων ενισχύσεων συνδεδεμένο με το συγκεκριμένο είδος παραγωγής, 4) την διαδικασία ενίσχυσης του Β΄ Πυλώνα της Κ.Γ.Π. μεταφέροντας πόρους από τον Α΄ Πυλώνα, 5) την δημιουργία συστήματος γεωργικών συμβουλών, 6) το ποιοτικό παρακράτημα – τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να παρακρατούν έως και 10% του συνολικού ποσού των ενισχύσεων ανά τομέα προϊόντος προκειμένου το ποσό αυτό να διατίθεται ως χορήγηση πρόσθετης ενίσχυσης στον ίδιο τομέα προϊόντος, 6) τα ελάχιστα επίπεδα πληρωμής, έχοντας ως στόχο τον περιορισμό του κόστους διαχείρισης και τον έλεγχο των αιτήσεων ενίσχυσης και τέλος 7) την διαχείριση των δικαιωμάτων ενίσχυσης – ενεργοποίηση, μεταβίβαση και αναθεώρηση δικαιωμάτων.

Η συζήτηση για το μέλλον της ΚΓΠ, μετά το 2013, είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις μελλοντικές δημοσιονομικές προοπτικές (2014-2020) της Ε.Ε. Από πλευράς δαπανών του προϋπολογισμού, η τάση είναι σαφής:⁶

- μείωση των πόρων για την Γεωργία,
- σταθεροποίηση των δαπανών της Συνοχής με προσανατολισμό υπέρ των φτωχότερων νέων μελών, και
- αύξηση των πόρων για την Έρευνα, την Ανάπτυξη και την Καινοτομία.

⁵ <http://www.minagric.gr/greek/1.4.1.3.html>

⁶ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Επιστολή Υπουργού, Οκτώβριος 2010

Μεγάλο μέρος της συζήτησης στρέφεται γύρω από τις αλληλοεπιδράσεις αφενός της γεωργίας και αφετέρου της οικονομικής κρίσης και της κλιματικής αλλαγής, με σκοπό την προσαρμογή των πολιτικών στα νέα δεδομένα.

Στη διάσκεψη που επισφράγισε τις εργασίες της δημόσιας διαβούλευσης για τη νέα ΚΓΠ, ο Επίτροπος Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης έδωσε τις γενικές κατευθύνσεις της μεταρρύθμισης δηλώνοντας ότι:

«Η νέα ΚΓΠ πρέπει να βρει την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στις διαφορετικές προτεραιότητες. Η δημόσια στήριξη είναι αυτή που θα μας επιτρέψει να συμφιλιώσουμε τις οικονομικές, τις περιβαλλοντικές, τις κοινωνικές και τις εδαφικές προτεραιότητες. Η νέα ΚΓΠ θα πρέπει να:

- ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την βιώσιμη γεωργία
- να εξασφαλίζει την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των αγροτών
- να προτρέπει τους αγρότες στην υιοθέτηση καλών γεωργικών πρακτικών
- να διασφαλίζει τη γεωργία και την απασχόληση στην περιφέρεια ιδιαίτερα στις μειονεκτικές περιοχές».

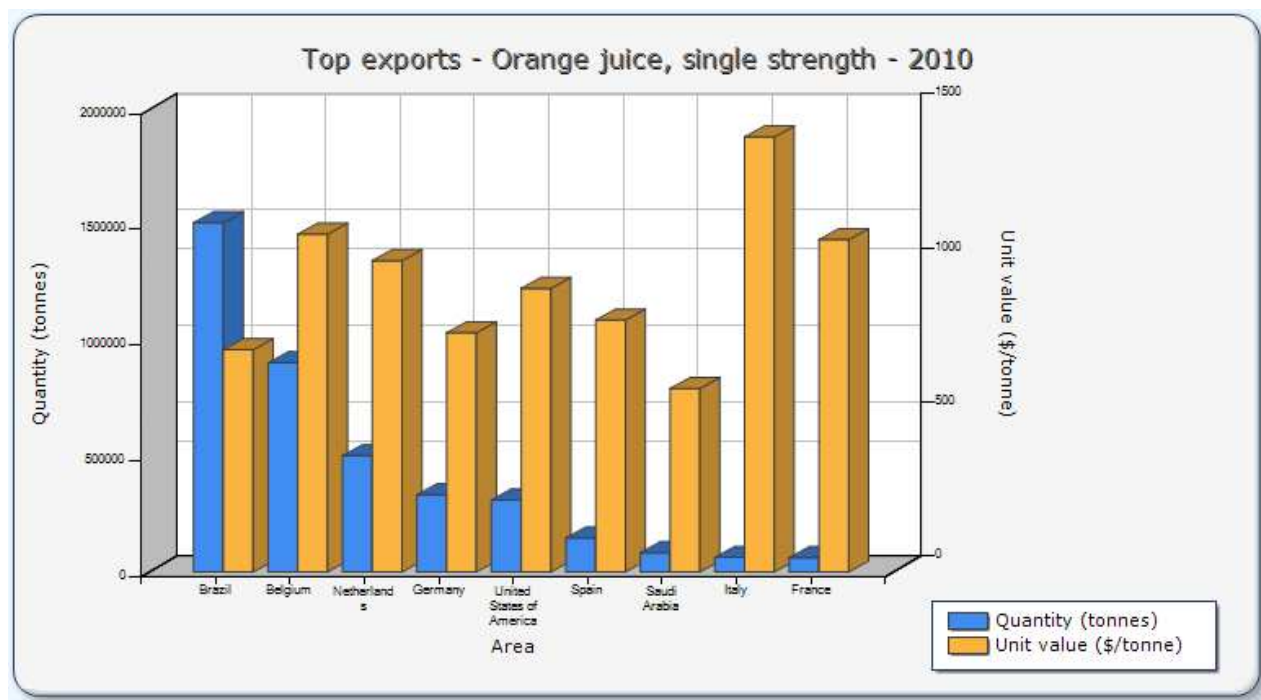
3.2 Μεταποίηση

Το πορτοκάλι προσφέρεται για μια σειρά μεταποιητικές επεξεργασίες. Ο καρπός του αποτελεί πρώτη ύλη για παραγωγής προϊόντων ζαχαροπλαστικής, τα άνθη του για την παρασκευή αιθέριων ελαίων αλλά το μεγαλύτερο μέρος των πορτοκαλιών που δεν καταναλώνονται νωπά προορίζονται για χυμοποίηση. Υπολογίζεται ότι το 49% της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής μεταποιείται (Σκορδίλη, 2007). Συγκεκριμένα, η Βραζιλία και οι ΗΠΑ μεταποιούν πάνω από το 75% της παραγωγής τους, ενώ οι μεσογειακές χώρες μεταποιούν λιγότερο από το ¼. Στην μεταποίηση οδηγείται περίπου το 25% της συνολικής παραγωγής πορτοκαλιών της Ελλάδας (Π2). Η ποσότητα της εγχώριας παραγωγής που οδηγείται στη χυμοποίηση καλύπτει μόνο ένα μέρος των αναγκών μας σε χυμό πορτοκαλιού, αφού κάθε χρόνο γίνονται σημαντικές εισαγωγές (15-30 χιλιάδων τόνων) χυμού πορτοκαλιού από διάφορες άλλες χώρες (Π1).

Ο μεταποιημένος χυμός πορτοκαλιού είναι ένα προϊόν υψηλής διατροφικής αξίας και υψηλής ζήτησης. Υπάρχουν δυο βασικά είδη χυμών, ανάλογα με την πρώτη ύλη παρασκευής τους: οι φρέσκοι μεταποιημένοι χυμοί πορτοκαλιού, που έχουν ως πρώτη ύλη τα πορτοκάλια και οι ανασυσταμένοι χυμοί από κατεψυγμένο συμπύκνωμα πορτοκαλιών των οποίων η πρώτη ύλη

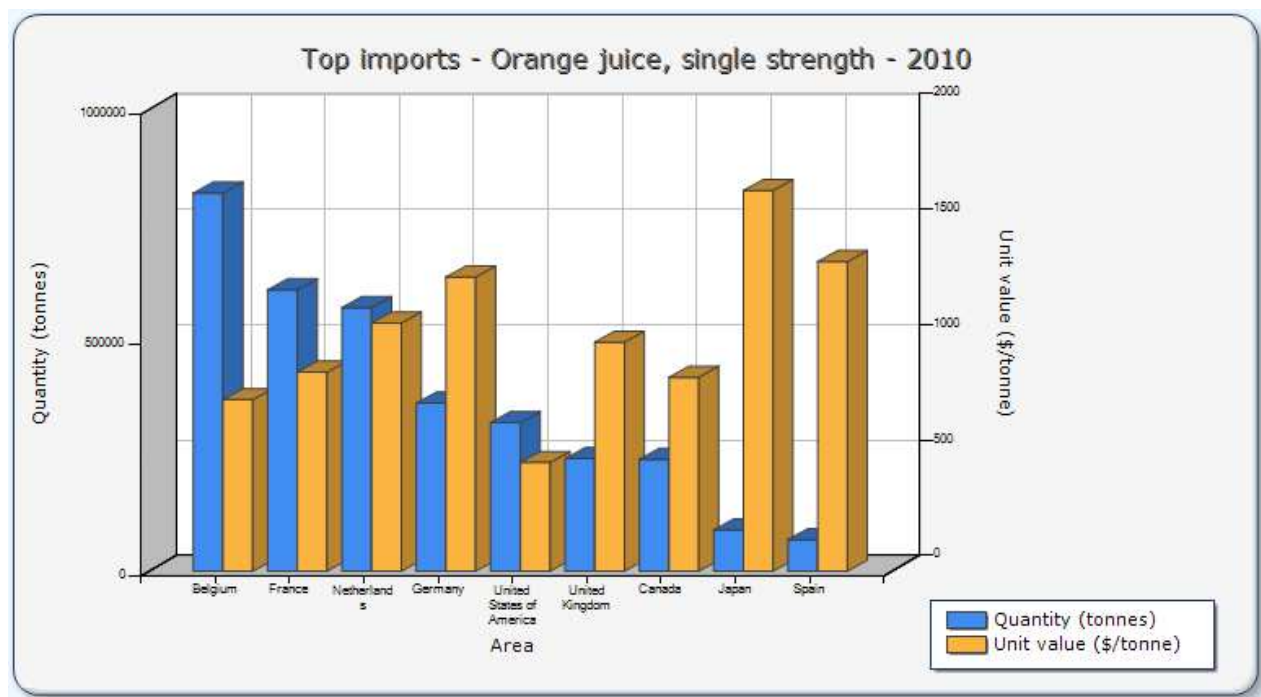
είναι ένα ενδιάμεσο προϊόν, το κατεψυγμένο συμπύκνωμα χυμού πορτοκαλιών. Στους ανασυσταμένους χυμούς περιλαμβάνονται και οι χυμοί τύπου νέκταρ και τα φρουτοποτά.

Σχήμα 19: Κύριες χώρες εξαγωγής φρέσκου μεταποιημένου χυμού, 2010

Πηγή: FAO, 2010

Σχήμα 20: Κύριες χώρες εισαγωγής φρέσκου μεταποιημένου χυμού, 2010

Πηγή: FAO, 2010

Πίνακας 7: Οι εισαγωγές χυμού πορτοκαλιού στην Ε.Ε., 2007-2010 (τόνοι)

Χώρα	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Βραζιλία	638.062	805.994	687.015
Η.Π.Α.	9.582	15.630	24.910
Κούβα	10.689	8.537	11.314
Ισραήλ	8.398	6.153	9.991
Ελβετία	105.214	56.233	7.543
Αργεντινή	2.593	5.121	5.356
Άλλες	7.907	11.533	23.197

Πηγή: GTA

Μεταποίηση στην Αργολίδα

Αρχικά η διαδικασία της χυμοποίησης προέκυψε από την ανάγκη διαχείρισης των χαμάδων, πορτοκάλια που έχουν πέσει στο έδαφος. Η πρώτη λύση ήταν οι αγρότες να ρίχνουν τις χαμάδες στους λεγόμενους «τράφους» και να τις χρησιμοποιούν ως τροφή για τα γουρούνια.

Τα πορτοκάλια της Αργολίδας είναι της ποικιλίας Washington Navel και καταναλώνονται κυρίως νωπά. Η χυμοποίηση είναι η δεύτερη και κατ' ανάγκην επιλογή. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι το λαμπερό χρώμα, η αυξημένη οξύτητα καθώς και η υπόπικρη γεύση τους. Η Αργολίδα παράγει περίπου 400.000 τόνους πορτοκάλια, από τους οποίους οι 150.000 πηγαίνουν για χυμοποίηση (Π2).

Σημαντικός φορέας τόσο παροχής υπηρεσιών όσο και συσκευασίας και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων για τον νομό Αργολίδας αποτελεί η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αργολίδας (Ε.Α.Σ.Α.). Στον τομέα της παροχής υπηρεσιών η Ε.Α.Σ.Α. ασχολείται με την διαχείριση κοινοτικών επιδοτήσεων, τις εργασίες Ο.Σ.Δ.Ε., την επιστροφή Φ.Π.Α. αγροτών, τις ασφαλιστικές εργασίες, την λογιστική υποστήριξη αγροτών και συνεταιρισμών και την νομική εκπροσώπηση αγροτών.

Σχήμα 21: Συγκρότημα Εσπερίδες - Εργοστάσιο χυμοποίησης της Ε.Α.Σ.Α

Πηγή: Ε.Α.Σ.Α.

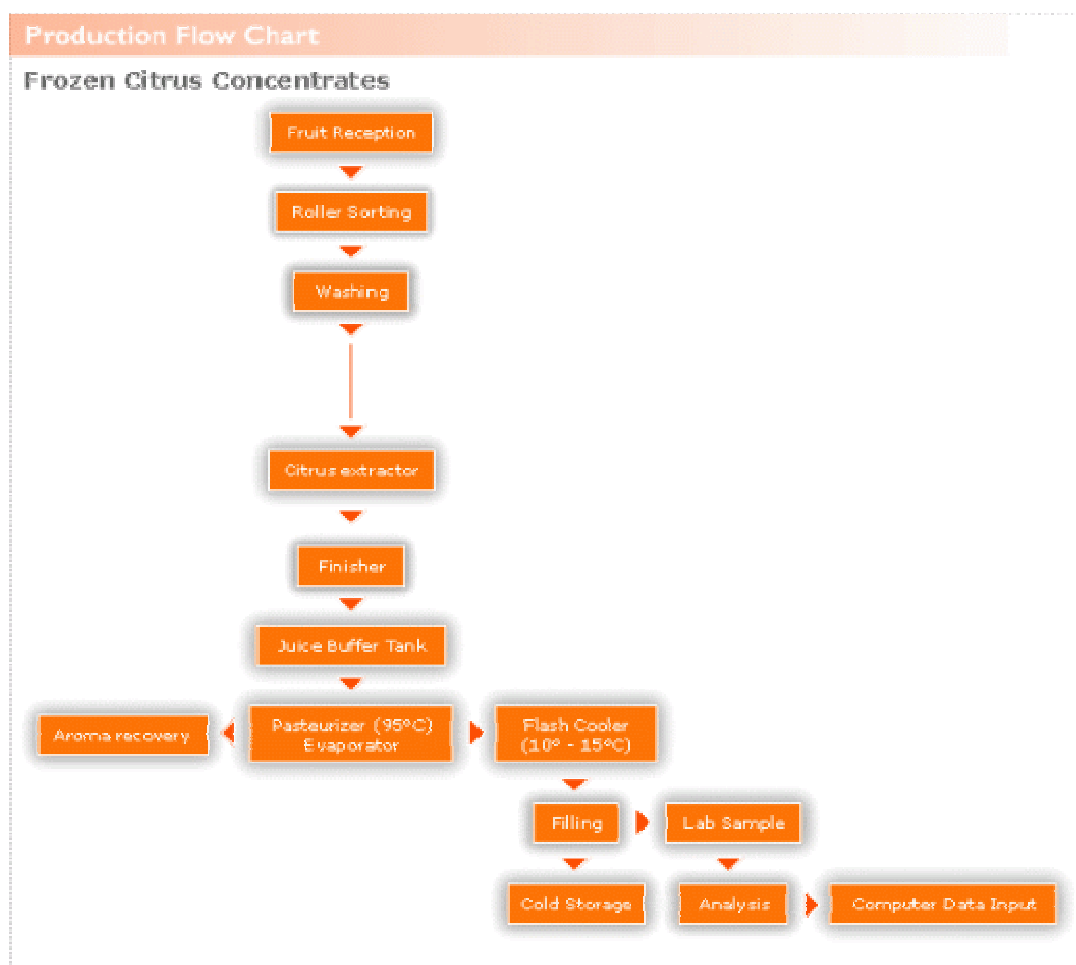
Στον τομέα της μεταποίησης η Ε.Α.Σ.Α. αναλαμβάνει 1)την συσκευασία και τυποποίηση νωπών εσπεριδοειδών, 2)την χυμοποίηση εσπεριδοειδών και βερίκοκων, 3)την τυποποίηση χυμών σε συσκευασία Tetra-Pak, 4)την τυποποίηση αναψυκτικών σε συσκευασία PET και κυτίων αλουμινίου, 5)την τυποποίηση ζαχαρούχων χυμών σε πλαστική συσκευασία 1lt και 5lt και τέλος 6)την συσκευασία χυμών φρούτων σε βαρέλια, για βιομηχανικούς πελάτες. Τα καταναλωτικά προϊόντα διατίθενται στην αγορά, με τα εμπορικά σήματα που έχει κατοχυρώσει η Ε.Α.Σ.Α. Εκτός αυτού όμως, έχει αναληφθεί η παραγωγή προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας για τις μεγαλύτερες αλυσίδες supermarket της Ελλάδας. Το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων, διατίθενται στην Ελλάδα. Γίνονται όμως και εξαγωγές στην Κύπρο, FYROM, Σουηδία, Γερμανία, Αρμενία και σε άλλες χώρες. Για την διάθεση των προϊόντων έχει οργανωθεί πλήρες εμπορικό δίκτυο. Η βιομηχανική παραγωγή λειτουργεί με πλήρης πιστοποιήσεις ISO-22000 και HACCP. Τα καταναλωτικά προϊόντα σε τελική μορφή περιλαμβάνουν τα εμπορικά σήματα Rea Fresh, Madora, Agros, Juicy, Mythical Juice. Τα βιομηχανικά προϊόντα που απευθύνονται σε πελάτες σε βιομηχανικούς πελάτες περιλαμβάνουν: 1)συμπυκνωμένους χυμούς πορτοκαλιών των ποικιλιών washington navel και valencia lates, μανταρινιών ποικιλίας κοίνα Ασίνης και κλημεντίνες, γκρεϊφρουτ λευκά, και λεμόνια, 2) συμπυκνωμένους χυμός cloudy και 3)αιθέρια έλαια φρούτων.

Πίνακας 8: Συγκριτικά annual reports της ΕΑΣΑ–Ρέα, 1980-2007

Μεγέθη	1980	2007
Αριθμός Υπαλλήλων	35	25
Εξ αυτών πτυχιούχοι	2	15
Σύνολο οικοπέδων	12.000 τ.μ	144.000 τ.μ
Σύνολο κτιρίων	4.000 τ.μ.	28.000 τ.μ.
Εγκατεστημένη ισχύς	200 HP	4.500 HP
Ποσότητα μεταποιηθέντων αγρ.προϊόντων	200 τόνοι	40.000 τ.
Σύνολο χρεών ως προς τον Κύκλο Εργασιών	10πλασια	1/10
Σύνολο χρεών ως προς την αξία ακινήτων	10πλάσια	1/10
Επενδύσεις τελευταίας 10ετίας	0 €	7 εκατ.€
Αριθμός πελατών	κανένας	300
Ανοιχτές χρηματοδοτήσεις τελ.5ετίας	5	καμία

Πηγή: Ε.Α.Σ.Α.

Σχήμα 22: Διάγραμμα παραγωγής συμπυκνωμένου χυμού

Πηγή: Ε.Α.Σ.Α

3.3 Η εγχώρια αγορά

Σημαντικό ρόλο για τη διάθεση των νωπών και μεταποιημένων πορτοκαλιών που παράγονται στην Ελλάδα, αποτελεί η εγχώρια αγορά. Τα δίκτυα των super markets, τα μανάβικα, τα παντοπωλεία, οι φούρνοι, τα περίπτερα και οι λαϊκές αγορές αποτελούν σημεία πώλησης είτε νωπών πορτοκαλιών είτε χυμών.

Σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Λαϊκών αγορών Αθηνών και Πειραιώς, το έτος 2004 λειτουργούσαν 180 λαϊκές αγορές εβδομαδιαία. Σύμφωνα με το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, οι λαϊκές αγορές κατείχαν το 2002 το 50% του μεριδίου της αγοράς για τα νωπά φρούτα. Ο θεσμός των λαϊκών αγορών έχει καθιερωθεί στη χώρα μας ως θεσμός λαϊκού χαρακτήρα όπου κατά κύριο λόγο συναντώνται και έχουν αμοιβαίο όφελος οι πωλητές των λαϊκών αγορών (επαγγελματίες και παραγωγοί αγροτικών προϊόντων) και οι καταναλωτές όλων των εισοδημάτων. Ο θεσμός αυτός, εκ των πραγμάτων, έχει αποδειχθεί ότι είναι απαραίτητος για το κοινωνικό σύνολο, ιδιαίτερα για τις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις και χρήσιμος για την πολιτεία λόγω της επίδρασής του στην διαμόρφωση του τιμάριθμου με την άμεση διάθεση της παραγωγής γεωργικών προϊόντων στην κατανάλωση χωρίς την μεσολάβηση των μεσαζόντων (Οργανισμός Λαϊκών Αγορών Αθήνας).

Πίνακας 9: Τιμές Λιανικής πώλησης φρούτων από τις Κεντρικές αγορές Αθήνας, 28/09/2012

ΦΡΟΥΤΑ	ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ
ΑΒΟΚΑΝΤΟ	1,90 €
ΑΚΤΙΝΙΔΙΑ ΕΓΧ.	1,50 €
ΑΝΑΝΑΣ	1,25 €
ΑΧΛΑΔΙΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ ΕΓΧ.	1,54 €
ΒΑΝΙΛΙΕΣ	1,00 €
ΓΚΡΕΪΠ ΦΡΟΥΤ	1,10 €
ΚΑΡΠΟΥΖΙΑ	0,32 €
ΛΕΜΟΝΙΑ	2,00 €
ΜΗΛΑ ΓΚΟΛΝΤΕΝ Α ΠΟΙΟΤ. ΕΓΧ.	1,20 €
ΜΗΛΑ ΓΚΡΑΝ ΣΜΙΘ Α ΠΟΙΟΤ. ΕΓΧ.	1,20 €
ΜΗΛΑ ΔΙΑΦΟΡΑ Β ΠΟΙΟΤ. ΕΓΧ.	0,80 €
ΜΗΛΑ ΣΤΑΡΚΙΝ Α ΠΟΙΟΤ. ΕΓΧ.	1,30 €
ΜΠΑΝΑΝΕΣ	1,29 €
ΝΕΚΤΑΡΙΝΙΑ	1,12 €
ΠΕΠΟΝΙΑ	0,80 €
ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ ΒΑΛΕΝΤΣΙΑ	0,50 €

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΜΕΡΛΙΝ	0,70 €
ΡΟΔΑΚΙΝΑ	1,25 €
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΒΙΚΤΩΡΙΑ	1,00 €
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΚΑΡΤΙΝΑΛ	1,00 €
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΣΤΑΦΙΔΑ ΞΑΝΘΗ	1,40 €

Πηγή: Τμήμα Εμπορίου και Τουρισμού, όπως δημοσιεύθηκαν την Παρασκευή 28 Σεπτεμβρίου 2012

Τα super markets αυξάνουν ολοένα και περισσότερο το μερίδιο τους στην αγορά νωπών φρούτων. Τα δίκτυα των super markets, τα μανάβικα, τα παντοπωλεία, οι φούρνοι, τα περίπτερα και οι λαϊκές αγορές αποτελούν σημεία πώλησης είτε νωπών πορτοκαλιών είτε χυμών.

Σύμφωνα με στοιχεία, το 2006, το μερίδιο των super markets ήταν 20-24% τη στιγμή που τα παραδοσιακά μανάβικα αποσπούσαν το 24-30% και οι λαϊκές αγορές το 50% (Το Βήμα, 5/11/2006). Βασικό πρόβλημα της εισαγωγής των super markets στην αγορά νωπών φρούτων, αποτελεί το γεγονός ότι οι αλυσίδες προτιμούν τα εισαγόμενα φρούτα. Η προμήθεια των αλυσίδων με ελληνικά φρούτα είναι περιορισμένη και οφείλεται στα χαρακτηριστικά της αγοράς όπως η μικρή κλίμακα παραγωγής, η αδυναμία διατήρησης σταθερής ποιότητας, οι μικρές παραδόσεις, η αδυναμία ιχνηλασιμότητας των προϊόντων, η μικρή συμμετοχή των τυποποιημένων προϊόντων κ.α. (Σκορδύλη, 2007).

Πίνακας 10: Βασικότεροι λόγοι που ψωνίζουν οι Έλληνες από Super Markets

ΛΟΓΟΙ	ΣΥΝ.	ΑΘΗΝΑ	ΘΕΣ/ ΝΙΚΗ	25 -34	ΗΛΙΚΙΑ 35 -44	45 - 54	ΑΝΩ- ΤΑΤΗ	ΤΑΞΗ ΜΕΣΗ	ΜΕΣΗ ΚΑΤ./ ΚΑΤΩΤ.
Το κατάστημα είναι πολύ καθαρό	17,4	18,0	14,3	17,6	12,8	21,5	15,6	19,1	16,7
Το προσωπικό είναι πολύ εξυπηρετικό / ευγενικό	11,7	9,3	23,9	13,6	9,8	11,4	11,2	12,6	11,1
Έχει καλές τιμές	50,9	51,0	50,3	43,6	53,2	56,5	46,6	51,7	52,6
Έχει μεγάλη ποικιλία προϊόντων	33,7	34,2	31,0	29,7	38,8	33,2	39,3	27,0	37,2
Προσφέρει υπηρεσίες που δεν έχουν όλα τα σούπερ μάρκετ	2,3	2,5	9	1,8	3,1	2,0	-	4,2	1,7
Έχει προϊόντα καλής ποιότητας	19,6	20,4	15,6	23,3	16,4	18,7	23,5	18,7	18,2
Με βολεύει η περιοχή που βρίσκεται	69,9	70,7	65,8	68,7	74,5	66,9	64,8	70,2	72,6
Έχει άνετους χώρους στάθμευσης	14,0	15,0	9,2	16,2	14,8	10,9	29,6	9,4	9,4
Έχει προϊόντα / μάρκες που δεν βρίσκεις σε άλλα	7,7	8,1	5,8	10,7	5,9	6,3	12,0	3,2	9,8
Κάνει συχνά προσφορές	17,6	18,4	13,4	17,6	13,8	21,1	12,8	17,1	21,0
Έχει δικά του προϊόντα σε πιο οικονομικές τιμές	12,6	14,3	4,2	17,4	9,6	10,3	9,2	17,1	10,0
Άλλο	5	4	9	4	-	1,0	-	9	4

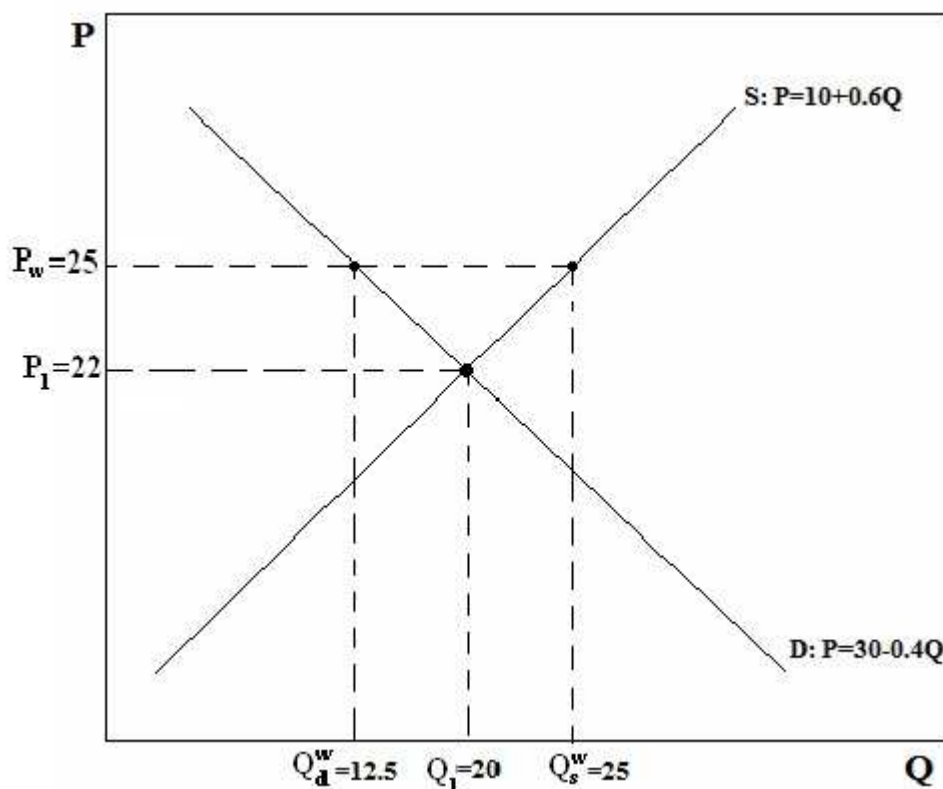
Πηγή: Μάλλιαρης, Π., Εισαγωγή στο Μαρκετινγκ

3.4 Το διεθνές εμπόριο

Μια οικονομική δραστηριότητα που χαρακτηρίζει όλες τις χώρες της διεθνούς οικονομίας, είναι το εξαγωγικό εμπόριο. Οι χώρες της παγκόσμιας οικονομίας συνάπτουν διαφόρων ειδών συναλλαγές, οι οποίες αφορούν την διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Έχει παρατηρηθεί ότι οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας, προσδιορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την άνοδο των εξαγωγών της. Χαρακτηριστικό είναι ότι την περίοδο 1970 – 2003 το ΑΕΠ όλων των χωρών της παγκόσμιας οικονομίας από 2.808 αυξήθηκε σε 35.600 δις δολάρια. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας εξαρτώνται άμεσα από τους ρυθμούς ανόδου του διεθνούς εμπορίου (Βάμβουκας, 2004). Το διεθνές εμπόριο μεταξύ διαφόρων χωρών αποσκοπεί στην άντληση κερδών από την ανταλλαγή των διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών. Μια από τις σπουδαιότερες αρχές του διεθνούς εμπορίου είναι ότι το εμπόριο θα πρέπει να διεξάγεται σε δίκαιη και ισότιμη βάση.

Την επέκταση του διεθνούς εμπορίου εξηγεί σύμφωνα με τον Gilpin (Gilpin, 2002) μια σειρά από εξελίξεις. Από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι εμπορικοί φραγμοί μειώθηκαν ουσιαστικά λόγω των διαδοχικών γύρων εμπορικών διαπραγματεύσεων. Κατά την διάρκεια του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα τα μέσα επίπεδα δασμών των Ηνωμένων Πολιτειών και άλλων εκβιομηχανισμένων χωρών έπεσαν από 40% σε 6% (Burtless, 1998). Επιπλέον από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και μετά, η αποκανονικοποίηση των αγορών και οι ιδιωτικοποιήσεις άνοιξαν ακόμα περισσότερο τις εθνικές οικονομίες στις εισαγωγές. Η πρόοδος της τεχνολογίας σε τομείς όπως οι τηλεπικοινωνίες και οι μεταφορές μείωσαν το κόστος με αποτέλεσμα την επέκταση του εμπορίου. Με την τεράστια επέκταση του εμπορίου ο ανταγωνισμός έγινε πολύ μεγάλος και εντάθηκε ιδιαίτερα τις δεκαετίες 1980-1990 καθώς ένας αυξανόμενος αριθμός εκβιομηχανιζόμενων οικονομιών στην ανατολική Ασία και αλλού, εγκατέλειψε την πολιτική της υποκατάστασης των εισαγωγών και υιοθέτησε μια στρατηγική ανάπτυξης προσανατολισμένη προς τις εξαγωγές. Σήμερα οι απόψεις διίστανται σχετικά με την χρησιμότητα του παγκόσμιου εμπορίου. Πολλοί πιστεύουν ότι το ελεύθερο εμπόριο, η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και η άνευ περιορισμών πρόσβαση των πολυεθνικών στις αγορές ολόκληρου του κόσμου θα έπρεπε να είναι οι στόχοι της διεθνούς διαχείρισης ενώ οι επικριτές του αμφισβητούν την έμφαση που δίνεται στην σπουδαιότητα του ελεύθερου εμπορίου και της ανοιχτής αγοράς (Gilpin, 2002).

Σχήμα 23: Διαγραμματική απεικόνιση των οφελών από το ελεύθερο εμπόριο

Πηγή: Ζαχαριουδάκης, Γ.(2009) «Θεωρία διεθνούς εμπορίου», σ.12, Scribd.com

Τα οφέλη του διεθνούς εμπορίου τόσο σε θεωρητικό όσο και πρακτικό επίπεδο, είναι γνωστά εδώ και αιώνες. Βάση στην αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος του Ρικάρντο, κάθε χώρα και περιοχή μπορεί να έχει ωφέλεια από το εμπόριο. Δεν χρειάζεται να παράγεις κάτι με το μικρότερο δυνατό κόστος παγκοσμίως για να είσαι ανταγωνιστικός. Αρκεί να εξειδικευτείς εκεί που το σχετικό κόστος ως προς τα υπόλοιπα αγαθά είναι χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο σχετικό κόστος στους εμπορικούς εταίρους. Τα οφέλη από το εμπόριο επεκτείνονται και σε άλλους τομείς, εκτός αυτών όπου υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα, μέσω του λεγόμενου ενδοκλαδικού εμπορίου (intra-industry trade): (Στουρνάρας, 2010)

- Το άνοιγμα των αγορών φέρνει νέα προϊόντα προς κατανάλωση, διευρύνοντας την δυνατότητα επιλογής των καταναλωτών.

- Η δυνατότητα διείσδυσης σε νέες αγορές επιτρέπει την μεγέθυνση της παραγωγικής βάσης των εγχώριων παραγωγών, η οποία μέσω των οικονομιών κλίμακας μπορεί να μειώσει το μέσο κόστος παραγωγής, άρα και τις τιμές ακόμα και στην εγχώρια αγορά.
- Οι εισαγωγές προϊόντων σε ανταγωνιστικές τιμές από το εξωτερικό μπορεί να πειθαρχήσει εγχώριες επιχειρήσεις με μονοπωλιακή δύναμη έτσι ώστε να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους.

Το διεθνές εμπόριο νωπών εσπεριδοειδών έχει ξεκινήσει σχεδόν πριν δυο αιώνες. Μέχρι και το 1990 οι διεθνείς εμπορικές ροές ήταν σχετικά περιορισμένες και εξαιρετικά επιλεκτικές ως προς την προέλευση και τον προορισμό. Μετά το 1990 όμως παρατηρείται μεγάλη αύξηση τόσο στον όγκο των εξαγόμενων πορτοκαλιών όσο και στην μέση απόσταση που διανύει το εμπόρευμα. (Σκορδίλη, 2007). Σημαντικό γεγονός αποτελεί η ανάδυση νέων χωρών που στρέφονται προς την εξαγωγική δραστηριότητα νωπών πορτοκαλιών, οι λεγόμενες Νέες Αγροτικές Χώρες, όπως η Αργεντινή, η Βραζιλία και η Χιλή.

Σχήμα 24: Εμπορικές ροές εσπεριδοειδών, 2002

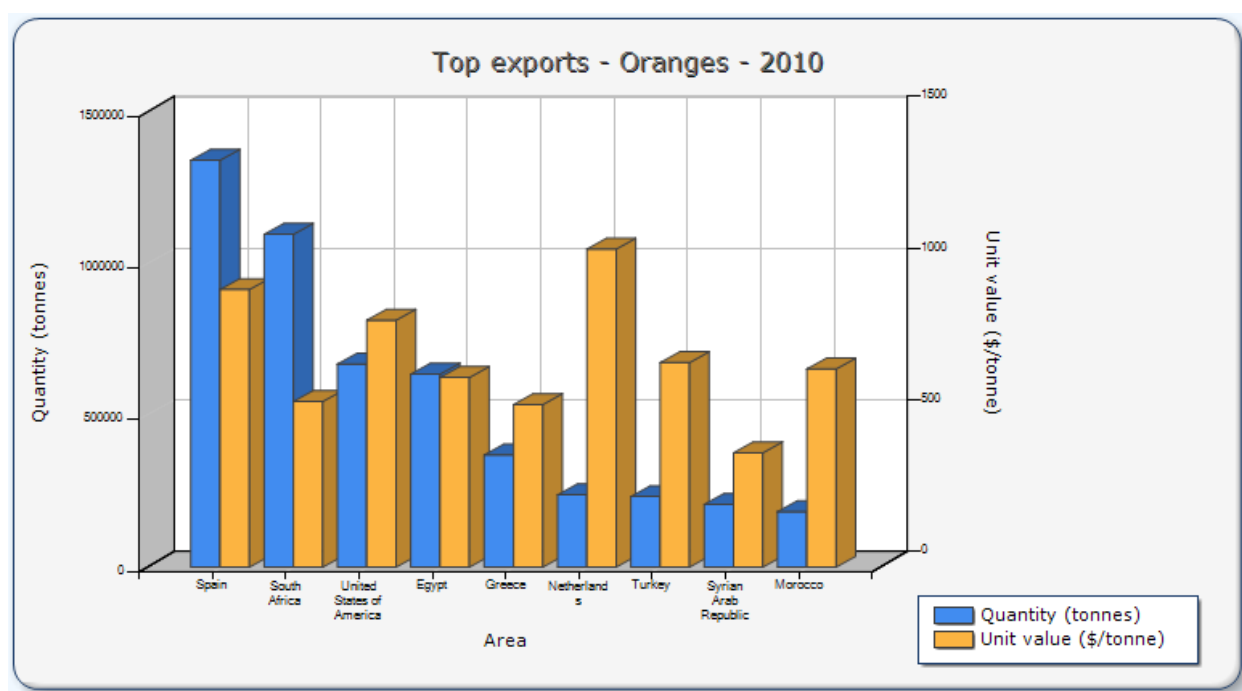

Πηγή: UNCTAD, 2002

Εξαγωγές

Βασικές εξαγωγικές χώρες, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας για το 2010, αποτελούν η Ισπανία με 1.341.089 τόνους, η Νότια Αφρική με 1.096.964 τόνους, οι Ηνωμένες Πολιτείες με 669.366 τόνους, η Αίγυπτος 636.273 τόνους με και η Ελλάδα με 369.650 τόνους. Ακολουθούν η Ολλανδία, η Τουρκία, η Συρία, το Μαρόκο και η Ιταλία.

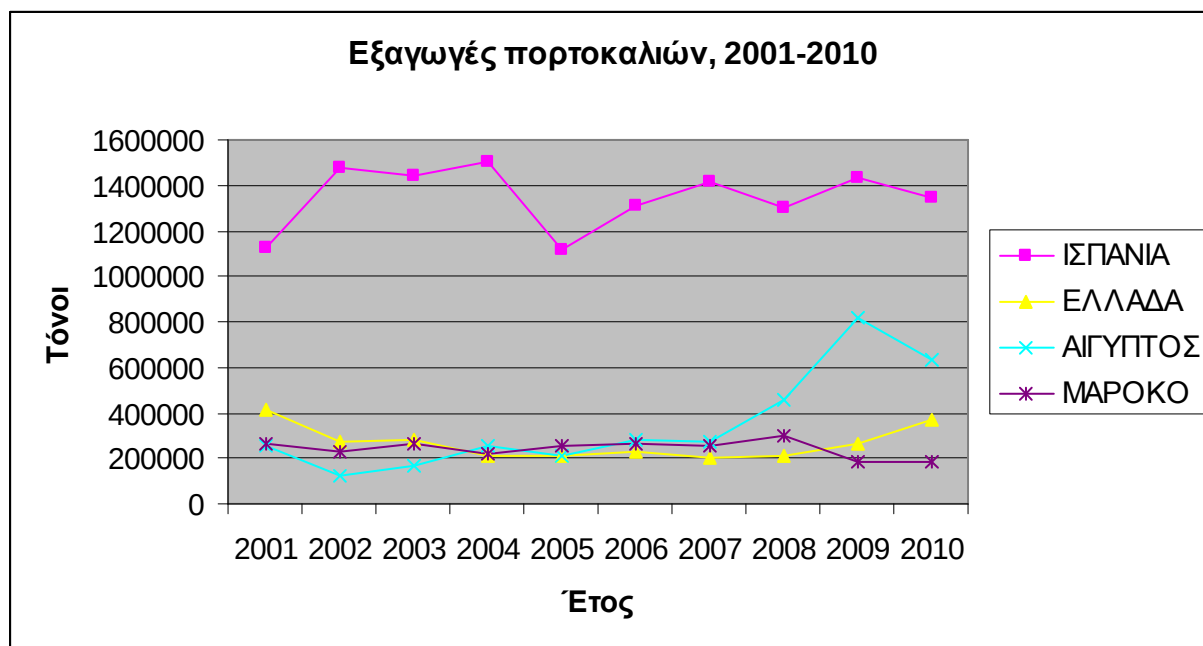
Σχήμα 25: Βασικές εξαγωγικές χώρες πορτοκαλιών, 2010

Πηγή: FAO, 2010

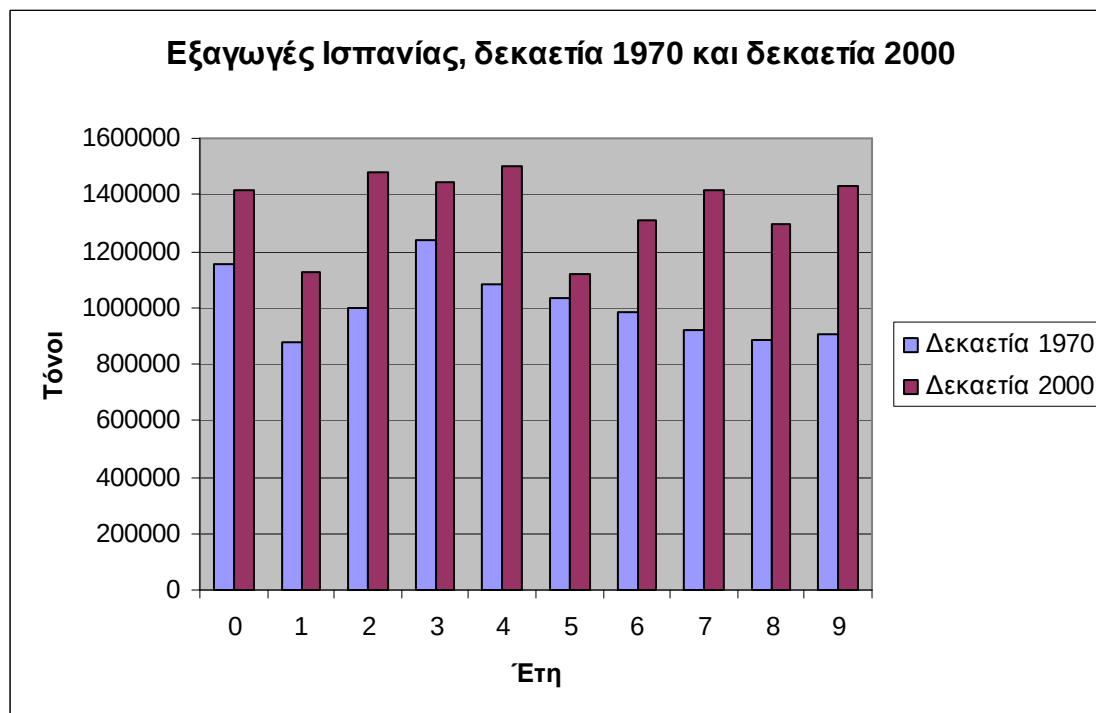
Η μεσογειακή λεκάνη, με κύρια χώρα την Ισπανία, αποτελεί το σημαντικότερο κέντρο εξαγωγής πορτοκαλιών σε παγκόσμιο επίπεδο, ωστόσο διαχρονικά έχει χάσει την σχετική σημασία της. Κατά την διάρκεια της περιόδου 1970-2004 σημειώθηκαν πολλές ανακατατάξεις στο εσωτερικό των μεσογειακών χωρών. Αυτές αφορούσαν κυρίως στην μείωση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ιταλίας, του Μαρόκο, του Ισραήλ και της Κύπρου καθώς και στην ανάδυση νέων εξαγωγικών δυνάμεων όπως η Αίγυπτος και η Τουρκία. Στην παγκόσμια αγορά σημαντικό ρόλο εξαγωγικών χωρών συνεχίζει έχει η Νότια Αφρική και οι Ηνωμένες Πολιτείες, εμφανίζονται όμως και δυο άλλα σημαντικά εξαγωγικά κέντρα, η Αργεντινή και η Αυστραλία (Σκορδίλη, 2007).

Σχήμα 26: Εξαγωγική δραστηριότητα των κύριων εξαγωγέων της μεσογειακής λεκάνης, 2001-2010

Πηγή: FAO

Σχήμα 27: Εξαγωγές της προεξάρχουσας εξαγωγικής χώρας πορτοκαλιών στον κόσμο, Συγκριτικό διάγραμμα δεκαετία 1970 και δεκαετία 2000

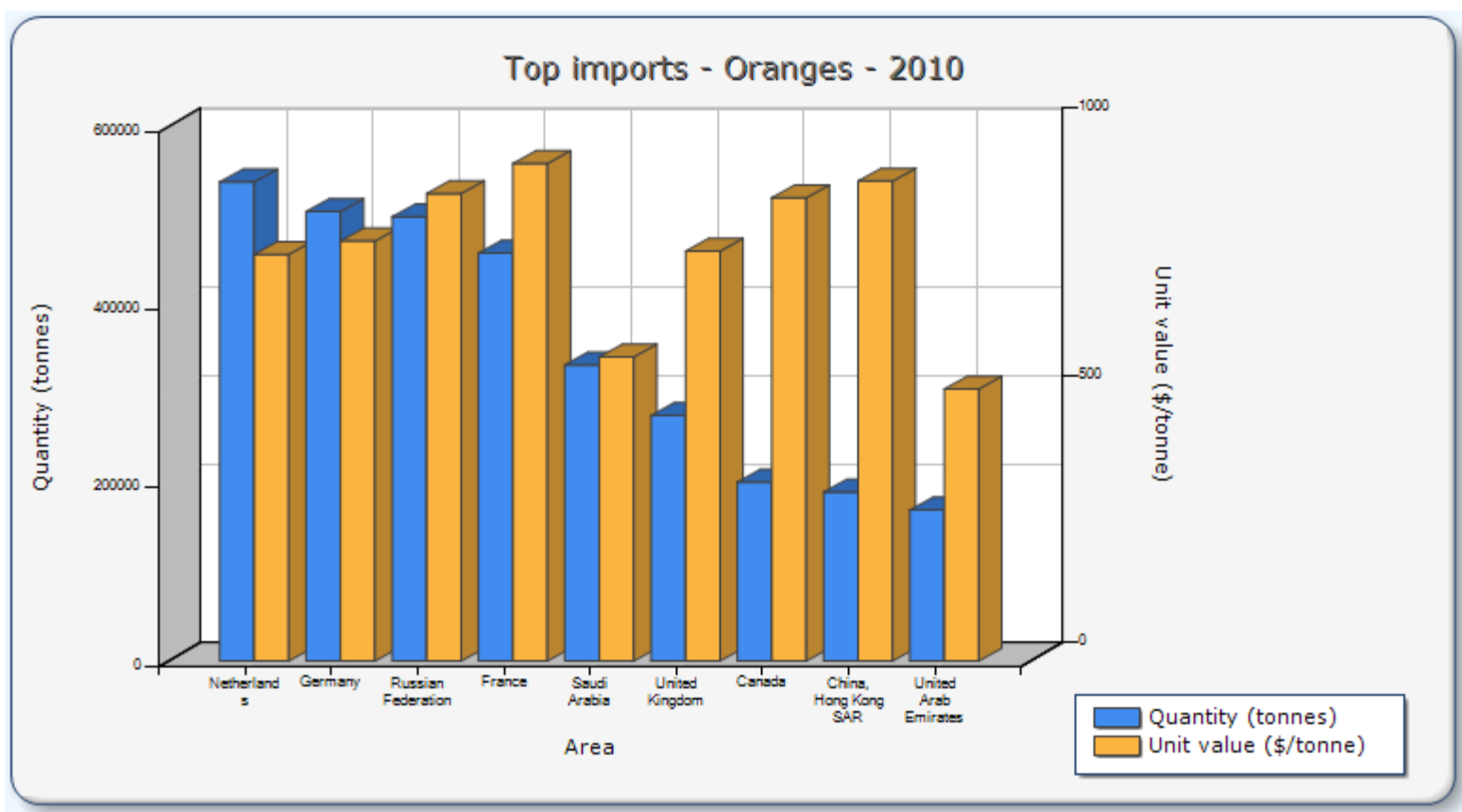

Πηγή: FAO

Εισαγωγές

Οι χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης συνεχίζουν να κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά εισαγωγών πορτοκαλιών στον κόσμο με την Ολλανδία να έχει εισαγωγές 537.870 τόνων για το 2010, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας. Αντίστοιχα η Γερμανία εισήγαγε 504.658 τόνους, η Γαλλία 457.968 τόνους, το Ηνωμένο Βασίλειο 275.647 τόνους, η Σουηδία με 99.390 τόνους και το Βέλγιο 122.335 τόνους. Σημαντικά κέντρα ζήτησης για εισαγόμενα πορτοκάλια αποτελούν επίσης και η Ρωσία (498.799 τόνοι), ο Καναδάς (200.866 τόνοι), το Χόνγκ-Κόνγκ (189.635 τόνοι), η Ν. Κορέα (110.055 τόνοι), η Ιαπωνία (109.940 τόνοι), οι Ηνωμένες Πολιτείες (103.097 τόνοι) και η Σαουδική Αραβία (332.473 τόνοι). Οι κυριότερες εμπορικές ροές λαμβάνουν χώρα εντός των ορίων εμπορικών συνασπισμών. Η σημαντικότερη διαδρομή που ακολουθούν τα πορτοκάλια είναι από τις χώρες της μεσογειακής λεκάνης προς τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το εμπόριο από το νότιο προς το βόριο ημισφαίριο λόγω περιοδικότητας της συγκομιδής (Σκορδίλη, 2007).

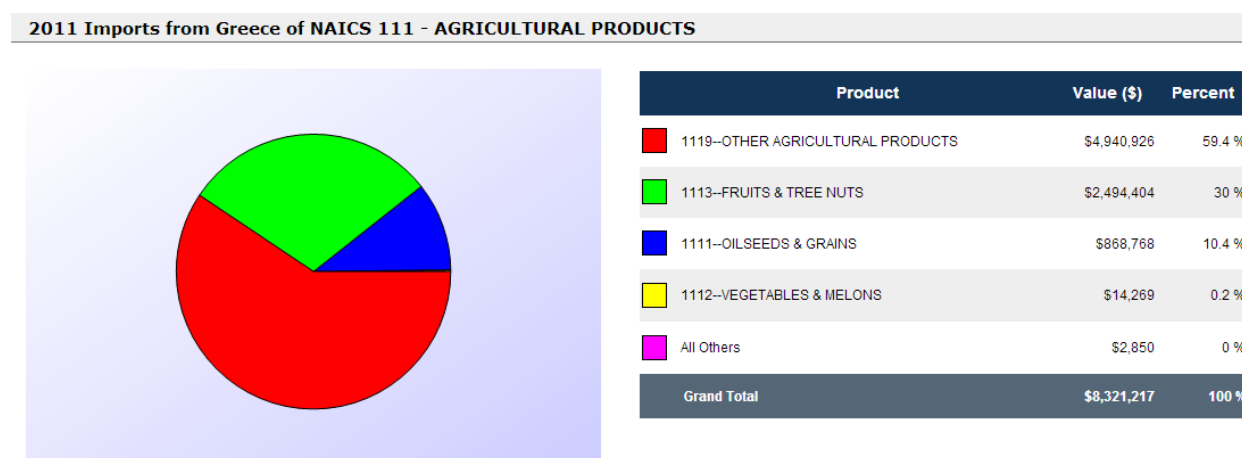
Σχήμα 28: Κύριες χώρες εισαγωγής πορτοκαλιών, 2010

Πηγή: FAO, 2010

Οι χώρες παραγωγής έχουν υψηλή κατά κεφαλήν κατανάλωση πορτοκαλιών. Αυτό σημαίνει ότι τα μεγαλύτερα κέντρα παραγωγής πορτοκαλιών αποτελούν και τα σημαντικότερα κέντρα κατανάλωσης (Σκορδίλη, 2007). Η Νότια Αφρική και δευτερευόντως η Ουγγαρία είναι η κυριότερες χώρες από τις οποίες εισάγουμε πορτοκάλια. Η Ελλάδα εισάγει από τη Νότιο Αφρική πορτοκάλια και γκρέιπφρουτ και είναι χαρακτηριστικό ότι για το 2011 η αξία τους φτάνει το 1.410.703 ευρώ. (USDA, 2012)

Σχήμα 29: Εισαγωγές στις Η.Π.Α από την Ελλάδα, 2011

Πηγή: International Trade Administration of U.S.A

3.5 Δίκτυα διανομής

Η διανομή αναφέρεται σε όλες τις δραστηριότητες που πρέπει να γίνουν για να μεταβιβασθεί το προϊόν από τον αρχικό πωλητή στον τελικό αγοραστή. Αντιπροσωπεύει δηλαδή το σύνολο των δραστηριοτήτων και λειτουργιών που θα πρέπει να εκτελεστούν από κάποια ή το συνηθέστερο από κάποιες επιχειρήσεις, ώστε να μεταβιβασθεί το προϊόν (Μάλλιαρης, 2001).

Από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα την διανομή των περισσότερων προϊόντων αναλαμβάνουν ανεξάρτητες επιχειρήσεις, που μεσολαβούν μεταξύ του αρχικού πωλητή και του τελικού αγοραστή. Οι επιχειρήσεις αυτές καλούνται ενδιάμεσοι ή μεσάζοντες και αναλαμβάνουν να εκτελούν τις λειτουργίες που χρειάζονται για την μεταβίβαση του προϊόντος μιας επιχείρησης στον τελικό αγοραστή, δηλαδή σε αυτόν που δεν θα το μεταπωλήσει, αλλά θα το χρησιμοποιήσει ο ίδιος ή θα το δώσει δωρεά κάποιου άλλου. Αν και οι μεσάζοντες έχουν κατηγορηθεί ότι εκμεταλλεύονται τόσο τον αρχικό παραγωγό όσο και τον τελικό αγοραστή και ότι αν καταργηθούν θα αυξηθεί το εθνικό προϊόν της χώρας, εκτελούν κάποιες σημαντικές λειτουργίες αφού κάνουν πιο οικονομική την διανομή επειδή μειώνουν δραστικά τον αριθμό των συναλλαγών, καταργούν τις διαφορές ποσότητας και καταργούν τις διαφορές ποικιλίας.

Μέσα στα σύγχρονα πλαίσια της μετακίνησης των λειτουργιών η διανομή των περισσότερων προϊόντων γίνεται με την από κοινού προσπάθεια και συνεργασία ενός αριθμού επιχειρήσεων. Κάνουμε λόγο λοιπόν για δίκτυα διανομής (distribution network), ή όπως είναι γνωστά με τον σύγχρονο όρο δίαυλος (channel). Το δίκτυο διανομής αναφέρεται στην εξωτερική οργάνωση επαφής, της οποίας οι δραστηριότητες και οι αποφάσεις της διοίκησής της αποβλέπουν στην επίτευξη των στόχων της διανομής. Το δίκτυο διανομής υπάρχει έξω από την επιχείρηση και δεν αποτελεί μέρος της εσωτερικής οργανωτικής δομής της επιχείρησης. Η διοίκηση της επιχείρησης έχει θέσει συγκεκριμένους στόχους διανομής στην επίτευξη των οποίων θα συμβάλει το δίκτυο διανομής. Η επιχείρηση είναι ελεύθερη να διαμορφώσει το δίκτυο διανομής κατά τον τρόπο που θεωρεί ότι εξυπηρετεί περισσότερο τις ανάγκες της. Συνήθως το δίκτυο είναι έτσι οργανωμένο ώστε να καλύπτει αποτελεσματικά κάποια γεωγραφική περιοχή, ενώ δίκτυα διανομής μπορεί να λειτουργούν σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο (Περάκης, 1999).

Το δίκτυο διανομής έχει ποικίλες μορφές:

- α. Στην απλούστερη μορφή του μη οργανωμένου δικτύου, οι εμπορικοί αντιπρόσωποι, διανομείς και λήπτες franchising ενεργούν ελεύθερα και ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, ενώ συμβατικές σχέσεις υπάρχουν μόνο κάθετα, δηλαδή μεταξύ κάθε μέλους του δικτύου και της επιχείρησης. Αυτή η μορφή δικτύου όμως δεν είναι συχνή στις εμπορικές συναλλαγές.
- β. Συνηθέστερη μορφή δικτύου αποτελεί το δίκτυο που είναι οργανωμένο με μορφή πολυμερών σχέσεων μεταξύ των μελών του, «κόμβων», και της επιχείρησης, όπου τα μέλη του συνδέονται

συμβατικά τόσο μεταξύ τους (οριζόντια) όσο και με τον επιχειρηματία (κάθετα). Τέτοιου είδους δίκτυα αποτελούν:

- Το δίκτυο που έχει ως μέλη «αποκλειστικούς» εμπορικούς αντιπροσώπους, διανομείς ή λήπτες franchising, όπου η επιχείρηση αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην ορίζει άλλο πρόσωπο στην συγκεκριμένη περιοχή της αποκλειστικότητας του μέλους καθώς και να μην πραγματοποιεί ο ίδιος πωλήσεις στην περιοχή αυτή («exclusive» distributor ή agent). Αν όμως η επιχείρηση έχει διατηρήσει το δικαίωμα να προβαίνει και η ίδια σε πωλήσεις το μέλος καλείται «μόνος διανομέας» («sole» distributor ή agent).
- Πιο οργανωμένο («κλειστό» ή «στεγανό») είναι το δίκτυο στο οποίο παρέχεται «απόλυτη εδαφική προστασία» («absolute territorial protection»), όπου τα μέλη του δικτύου δεν επιτρέπεται να πραγματοποιούν, ή ακόμη να προσφέρονται να πραγματοποιήσουν πωλήσεις στην περιοχή άλλου μέλους.
- Το δίκτυο μπορεί να οργανώνεται και ως δίκτυο επιλεκτικής διανομής (selective distribution), όπου οι διανομείς επιλέγονται με βάση κυρίως ποιοτικά κριτήρια όπως πείρα, φήμη, ικανότητα, φερεγγυότητα, τοποθεσία, εμφάνιση καταστήματος, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και με ποσοτικά κριτήρια, ιδίως όταν ο παραγωγός επιθυμεί να συμβληθεί με περιορισμένο αριθμό διανομέων. Τα παραπάνω κριτήρια προκαθορίζονται από τον παραγωγό, ο οποίος επιδιώκει να διαθέσει τα προϊόντα του, συνήθως πολυτελή, κατά τον καταλληλότερο τρόπο. Η θέσπιση και η χρήση των κριτηρίων πρέπει να είναι γενικές, γνωστές και αντικειμενικές.

Γενικά, η διάθεση των ελληνικών εσπεριδοειδών προσκρούει σε ορισμένα προβλήματα, όπως είναι η μειωμένη ανταγωνιστικότητα σε όρους αγοράς (τιμή, ποιότητα, διακίνηση, προώθηση – προβολή κ.λ.π.), η ελλιπής τυποποίηση και συσκευασία, το άνοιγμα ψαλίδας τιμής παραγωγού – καταναλωτή, ο μεγάλος αριθμός εμπόρων χωρίς προϋποθέσεις, η μη ξεκάθαρη εξαγωγική πολιτική, κ.α. Έτσι μάλλον εξηγείται η δημιουργία διαρθρωτικών πλεονασμάτων εσπεριδοειδών. Ειδικά η χυμοποίηση των εσπεριδοειδών (κυρίως πορτοκαλιών) αποτέλεσε σε σημαντικό βαθμό αξιοποίηση των πλεονασμάτων (Ζιωγάνας Μ, Σέμος, Α, 2002).

Τα δίκτυα διανομής φρούτων στην Ελλάδα περιλαμβάνουν:

- 1) Τις κεντρικές αγορές φρούτων και λαχανικών στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Η αγορά της Αθήνας περιλαμβάνει 550 περίπου χονδρεμπορικές επιχειρήσεις και διακινεί περίπου 500.000 τόνους φρούτων και λαχανικών. Το μερίδιο αγοράς των κεντρικών αγορών εκτιμάται περίπου στο 20-25% της αγοράς (Παπαδόπουλος, 2011).
- 2) Τους χονδρέμπορους εκτός των κεντρικών αγορών που αγοράζουν απευθείας από τοπικούς παραγωγούς ή εισάγουν από τρίτες χώρες και πουλάνε σε οπωροπωλεία και αλυσίδες καταστημάτων τροφίμων. Το μερίδιο της αγοράς των χονδρεμπόρων εκτιμάται στο 35-40% της αγοράς (Παπαδόπουλος, 2011).

- 3) Τις αλυσίδες καταστημάτων τροφίμων που αγοράζουν είτε τυποποιημένες ποσότητες από χονδρεμπόρους, είτε εισάγουν από άλλες χώρες, είτε αγοράζουν κατευθείαν από τους παραγωγούς οι οποίοι τυποποιούν τα προϊόντα στις δικιές τους εγκαταστάσεις. Το μερίδιο τους αυξάνεται σημαντικά και εκτιμάται πάνω από το 20% της αγοράς (Παπαδόπουλος, 2011).
- 4) Τις λαϊκές αγορές στις οποίες συμμετέχουν παραγωγοί και επαγγελματίες έμποροι. Σε αυτές πραγματοποιείται περίπου το 70% των λιανικών πωλήσεων (Παπαδόπουλος, 2011).
- 5) Τους πλανόδιους μικροπωλητές οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειονοψηφία λειτουργούν παράνομα και διακινούν περίπου το 15% των λιανικών πωλήσεων (Παπαδόπουλος, 2011).

4. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΣ

4.1 Η απασχόληση στην πορτο-καλλιέργεια σήμερα

Ο τοπικός τομέας της καλλιέργειας πορτοκαλιάς στην Αργολίδα χαρακτηρίζεται από διαρθρωτικά χαρακτηριστικά όπως ο γερασμένος αγροτικός πληθυσμός χαμηλής εκπαίδευσης, η χαμηλή παραγωγικότητα, ο γερασμένος πορτοκαλεώνας, το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και η υποβάθμιση των υδάτων.

Η καλλιέργεια της πορτοκαλιάς προσφέρεται για συμπληρωματική απασχόληση καθώς οι περισσότεροι καλλιεργητές ασκούν και δεύτερα επαγγέλματα. Οι διάφορες εργασίες εκτελούνται από τα μέλη της οικογένειας ενώ στην συγκομιδή εργάζονται μετανάστες εργάτες που στην πλειοψηφία τους είναι Πακιστανοί, Αφγανοί, Ινδοί, Βούλγαροι και Ρουμάνοι. Σε έρευνα που διεξήγαγε η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αργολίδας το 2010, στα μητρώα της είναι καταγεγραμμένοι 4.473 αγρότες από τους οποίους μόνο οι 701 είναι κάτω των 40 ετών. Αυτό σημαίνει ότι η πορτοκαλλιέργεια σταδιακά εγκαταλείπεται και η ενασχόληση στα χωράφια παίρνει το ρόλο απλά ενός συμπληρωματικού εισοδήματος.

Οι πορτοκαλιές αποδίδουν στο μέγιστο στην ηλικία 10-25 ετών. Οι περισσότεροι πορτοκαλεώνες της Αργολίδας φυτεύτηκαν την δεκαετία του 1950-1960, είναι δηλαδή περίπου 50 ετών και η παραγωγικότητά τους είναι μειωμένη. Έχουν γίνει διάφορες συζητήσεις για αναδιάρθρωση της καλλιέργειας και έχουν τεθεί πολλές προτάσεις αλλά δεν έχουν γίνει ακόμα ουσιαστικά βήματα.

Η εντατική καλλιέργεια της πορτοκαλιάς έχει δημιουργήσει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία εκτός από την ρύπανση της περιοχής απειλούν και την δημόσια υγεία. Η υπεράντληση των υδάτων έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στον υδροφόρο ορίζοντα μειώνοντας τα διαθέσιμα αποθέματά του και συμβάλλοντας στην υφαλμύρωση του. Επίσης η αλόγιστη χρήση των αζωτούχων λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων έχει μολύνει το νερό καθιστώντας το επικίνδυνο αφού σε αναλύσεις έχει βρεθεί ότι περιέχει νιτρικά σε συγκέντρωση πολλή ανώτερη από την επιτρεπόμενη.

4.2 Εκσυγχρονισμός της εκμετάλλευσης της πορτοκαλιάς

Το μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στην ελληνική γεωργία είναι εξαιρετικά χαμηλό με αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στην παραγωγικότητα αλλά κυρίως στην εισαγωγή καινοτομιών και στην προσαρμοστικότητα του κλάδου στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της διεθνούς αγοράς. Οι αιτίες θα πρέπει να αναζητηθούν κυρίως στην απουσία μεγάλων

γεωργικών επιχειρήσεων, την έλλειψη ευκαιριών για τους νέους, αλλά και στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του τομέα (γήρανση).

Για να μπορεί η εκμετάλλευση της πορτοκαλιάς στην Αργολίδα να επιβιώσει κρίνεται απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των μεθόδων καλλιέργειας και διάθεσης των προϊόντων καθώς και η εφαρμογή καινοτόμων ιδεών όπως οι βιολογικές καλλιέργειες και ο αγροτουρισμός.

Βιολογική καλλιέργεια

Η βιολογική γεωργία είναι ένα αγροτικό σύστημα διαχείρισης το οποίο παρέχει στον καταναλωτή φρέσκα, γευστικά, αυθεντικά τρόφιμα ενώ ταυτόχρονα σέβεται την ισορροπία των οικοσυστημάτων. Η βιολογική γεωργία βασίζεται σε στόχους και αρχές, καθώς και σε κοινές πρακτικές. Οι πρακτικές αυτές σχεδιάστηκαν με σκοπό την εξασφάλιση της ελάχιστης ανθρώπινης παρέμβασης και των επιπτώσεων της στο περιβάλλον, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι αυτό το σύστημα λειτουργεί όσο πιο φυσικά γίνεται.

Οι τυπικές πρακτικές της βιολογικής γεωργίας περιλαμβάνουν: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

- Αμειψισπορά ως βασική προϋπόθεση για ορθολογική χρήση των διαθέσιμων φυσικών πόρων.
- Πολύ αυστηρά όρια στη χρήση προϊόντων φυτοπροστασίας και συνθετικών λιπασμάτων, ζωικών αντιβιοτικών, συντηρητικών και προσθετικών στην επεξεργασία των τροφίμων καθώς και άλλες εισροές
- Πλήρης απαγόρευση της χρήσης γενετικά τροποποιημένων οργανισμών
- Χρησιμοποίηση των αυτοπαραγόμενων πόρων, όπως το ζωικό κοπρόλιπασμα ή οι τροφές που παράγονται στο αγρόκτημα
- Επιλογή φυτικών και ζωικών ειδών ανθεκτικών σε ασθένειες και προσαρμοσμένες στις τοπικές συνθήκες της περιοχής
- Εκτροφή ζώων ελευθέρας βοσκής, και όχι ενσταβλισμένων με την χρήση βιολογικών ζωοτροφών.

Με τον όρο βιολογική καλλιέργεια εσπεριδοειδών εννοούμε τη διαχείριση και παραγωγή εσπεριδοειδών που βασίζεται στη μη χρησιμοποίηση χημικών συνθετικών λιπασμάτων για σκοπούς θρέψης, καθώς και στη μη χρησιμοποίηση συνθετικών χημικών για σκοπούς αντιμετώπισης εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων, εφαρμόζοντας, παράλληλα, τη σχετική κοινοτική Νομοθεσία. Η βασική αρχή αντιμετώπισης των εχθρών και των ασθενειών είναι, κατ' αρχάς, η λήψη προληπτικών μέτρων, ούτως ώστε τα φυτά να αναπτύσσονται σε ευνοϊκές συνθήκες. Στη βιολογική καλλιέργεια, όταν εντοπίζεται πρόβλημα είτε από παθογόνα είτε από

εχθρούς, τότε θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με μεθόδους που είναι φιλικές προς το περιβάλλον και είναι επιτρεπτές από τη σχετική Νομοθεσία.

Στην Αργολίδα έχουν ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια κάποιες ενέργειες για βιολογική καλλιέργεια προϊόντων του αγροτικού τομέα, στον κλάδο των εσπεριδοειδών όμως δεν έχουν γίνει σημαντικά βήματα. Θα ήταν λοιπόν μια πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση η καλλιέργεια βιολογικών πορτοκαλιών στον αργολικό κάμπο και η διάθεση τους σε super markets, σε βιολογικές αγορές της Αθήνας, στην χυμοποίηση και φυσικά η εξαγωγή τους σε αγορές υψηλών απαιτήσεων του εξωτερικού.

Σχήμα 30: Η βιολογική λαϊκή αγορά του Ν. Ηρακλείου λειτουργεί μια φορά την εβδομάδα, 16.30 – 19.30

Πηγή: Αθηνόραμα, 10/06/2006

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μορφή ήπιου τουρισμού κατά την οποία οι επισκέπτες μένουν σε αγρόκτημα και συμμετέχουν σε αγροτικές εργασίες. Σημείο αναφοράς των διακοπών σε ένα αγρόκτημα-ξενώνα είναι η άμεση επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, με την φύση, τη χλωρίδα και την πανίδα. Πέρα από την υποδοχή και τη φιλοξενία του επισκέπτη σε ένα περιβάλλον λιτό με τοπικό χαρακτήρα και όλες τις απαραίτητες ανέσεις, προβλέπεται και η ενεργή συμμετοχή του τουρίστα σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Ενδεικτικά μερικές από αυτές είναι:

- αγροτικές δραστηριότητες (συμμετοχή στις εργασίες)
- παρατήρηση οικοσυστήματος (πουλιών, πανίδας, χλωρίδας, επισκέψεις υγροβιότοπων, κ.λ.π)
- αθλήματα δαστηριότητες (π.χ ράφτινγκ, πεζοπορία κ.λ.π)

- πολιτιστικές περιηγήσεις (π.χ επισκέψεις σε μοναστήρια, εκκλησίες, λαογραφία μουσεία, κ.ά., παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους)
- διάφορα μαθήματα (π.χ μαθήματα αργαλειού, ελληνικών χορών, γαστρονομίας - ελληνικής κουζίνας, γευσιγνωσία, οινοποιεία, τοπικά προϊόντα, κ.λ.π)

Η βασική ιδιαιτερότητα της πρακτικής αυτής της μορφής τουρισμού στις ανεπτυγμένες αγροτουριστικά χώρες (Ισπανία, Γερμανία, Γαλλία) είναι πως βασίζεται σε διαμονή σε φάρμες στην εξοχή, κάτι το οποίο δεν υπάρχει στον αντίστοιχο βαθμό στην Ελλάδα, αν και διαθέτει μεγάλο κεφάλαιο προς αξιοποίηση (λαϊκός και πολιτιστικό πλούτος, γεωφυσικά στοιχεία, κ.τ.λ.) και με τις κατάλληλες προσαρμογές στα δεδομένα του Ελληνικού τοπίου, ο Ελληνικός Αγροτουρισμός μπορεί να βρεθεί σε ανταγωνιστική θέση συμβάλλοντας έτσι στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα να ενισχύει το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς.

Η Αργολίδα θα μπορούσε να αποτελέσει πεδίο αγροτουριστικών δραστηριοτήτων αφού η εκμετάλλευση των εσπεριδοειδών είναι ένας πολύ ενδιαφέρον τομέας και το πορτοκάλι ένα ευρείας κατανάλωσης φρούτο του οποίου ο τρόπος καλλιέργειας και συγκομιδής αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα δραστηριότητα. Επιπλέον, η Αργολίδα διαθέτει πλούσια πολιτιστική παρακαταθήκη με μεσαιωνικά κάστρα, αρχαία θέατρα, μυκηναϊκούς τάφους ακόμα και πυραμίδα και εξαιρετική φυσική ομορφιά που περιλαμβάνει καθαρές παραλίες, ορεινές φυσιολατρικές διαδρομές και υδροβιότοπους.

Σχήμα 31: Γιορτή αγροτουρισμού στην Επίδαυρο

Πηγή: www.epidavros.gr

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού στην Αργολίδα μετράει σχεδόν 60 χρόνια κατά την διάρκεια των οποίων έχουν συντελεστεί σημαντικές εξελίξεις τόσο σε τοπικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού καθιερώθηκε σταδιακά στην Αργολίδα με αποτέλεσμα το ίδιο το προϊόν να προσδιορίζει τον τόπο και αντίστροφα ο τόπος να προσδιορίζει το προϊόν. Το πορτοκάλι είναι μέρος της καθημερινότητας των κατοίκων της Αργολίδας αφού μεγάλωσαν με το άρωμα των ανθών του και τράφηκαν με τα έσοδα από την καλλιέργειά του. Τα τελευταία χρόνια όμως οι εξελίξεις στο διεθνές εμπόριο φρούτων καθώς και τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τομέας της γεωργίας έχουν οδηγήσει σε απαξίωση την καλλιέργεια της πορτοκαλιάς.

Σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να ελπίζουμε ότι η πορτοκαλιά θα αποκτήσει ποτέ στην Αργολίδα την παλιά της αίγλη αλλά σίγουρα υπάρχουν λύσεις οι οποίες θα ευνοήσουν την βιωσιμότητα της και θα αυξήσουν το 'προσδόκιμο ζωής' της καλλιέργειας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αν θεωρήσουμε την πορτοκαλλιέργεια σε νέα πλέον βάση. Η κοινωνία πρέπει να επενδύσει στους νέους ανθρώπους των οποίων η αγάπη για τον τόπο τους και οι καινοτόμες ιδέες τους θα βγάλουν από το τέλμα την πρωτογενή παραγωγή στην Ελλάδα και θα την καταστήσουν βασικό τομέα της οικονομικής διάρθρωσης της χώρας μας.

Η μετατόπιση των καναλιών διανομής από τις διεθνικές εταιρίες στα χέρια του παραγωγού αποτελεί σημαντικό βήμα για την αύξηση των εσόδων από την εκμετάλλευση της πορτοκαλιάς. Εφόσον με τα νέα δεδομένα του ισχυρού ανταγωνισμού δεν μπορούν να εξάγουν τα προϊόντα τους σε αξιοπρεπείς τιμές πρέπει να επικεντρωθούν στην εγχώρια αγορά καλύπτοντας αυτοί τις ανάγκες της χώρας μας. Οι παραγωγοί μπορούν να οργανώσουν οι ίδιοι κανάλια διανομής των προϊόντων τους, διαθέτοντάς τα οι ίδιοι στα super markets, στα μανάβικα και στις λαϊκές αγορές της χώρας.

Η διαδικασία της χυμοποίησης θα ήταν ωφέλιμο να προσανατολιστεί σε αγορές υψηλότερων απαιτήσεων, συσκευάζοντας ποιοτικούς χυμούς και γιατί όχι να μην εκμεταλλευτεί την ιδιαίτερη υπόξινη γεύση των πορτοκαλιών της περιοχής απευθυνόμενη προς μια πιο περιορισμένη μερίδα καταναλωτών. Το ίδιο ισχύει και για τις βιολογικές καλλιέργειες, τα προϊόντα των οποίων θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν τα χαμηλής ποιότητας πορτοκάλια των χωρών με ελλιπή ειδίκευση και τεχνογνωσία. Ο αγροτουρισμός αποτελεί επίσης μια δραστηριότητα η οποία αν αναπτυχθεί σε σωστές βάσεις θα μπορούσε να δώσει στον νομό ένα πολλά υποσχόμενο τομέα οικονομικής ανάπτυξης συνδυάζοντας την αγροτική και την τουριστική φύση της οικονομίας του νομού.

Είναι προφανές ότι η άνθηση που γνώρισε η καλλιέργεια του πορτοκαλιού στην Αργολίδα την δεκαετία του 1960 και 1970 είναι μακρινό παρελθόν, όμως δεν παύει να αποτελεί κομμάτι του τόπου και εφαρμόζοντας τις σωστές πρακτικές να συνεχίσει να αποτελεί προσοδοφόρα δραστηριότητα για τον νομό, αυτή τη φορά σε μια νέα, πιο υγιή βάση.

Σχήμα Π1: Βασικές χώρες παραγωγής πορτοκαλιών

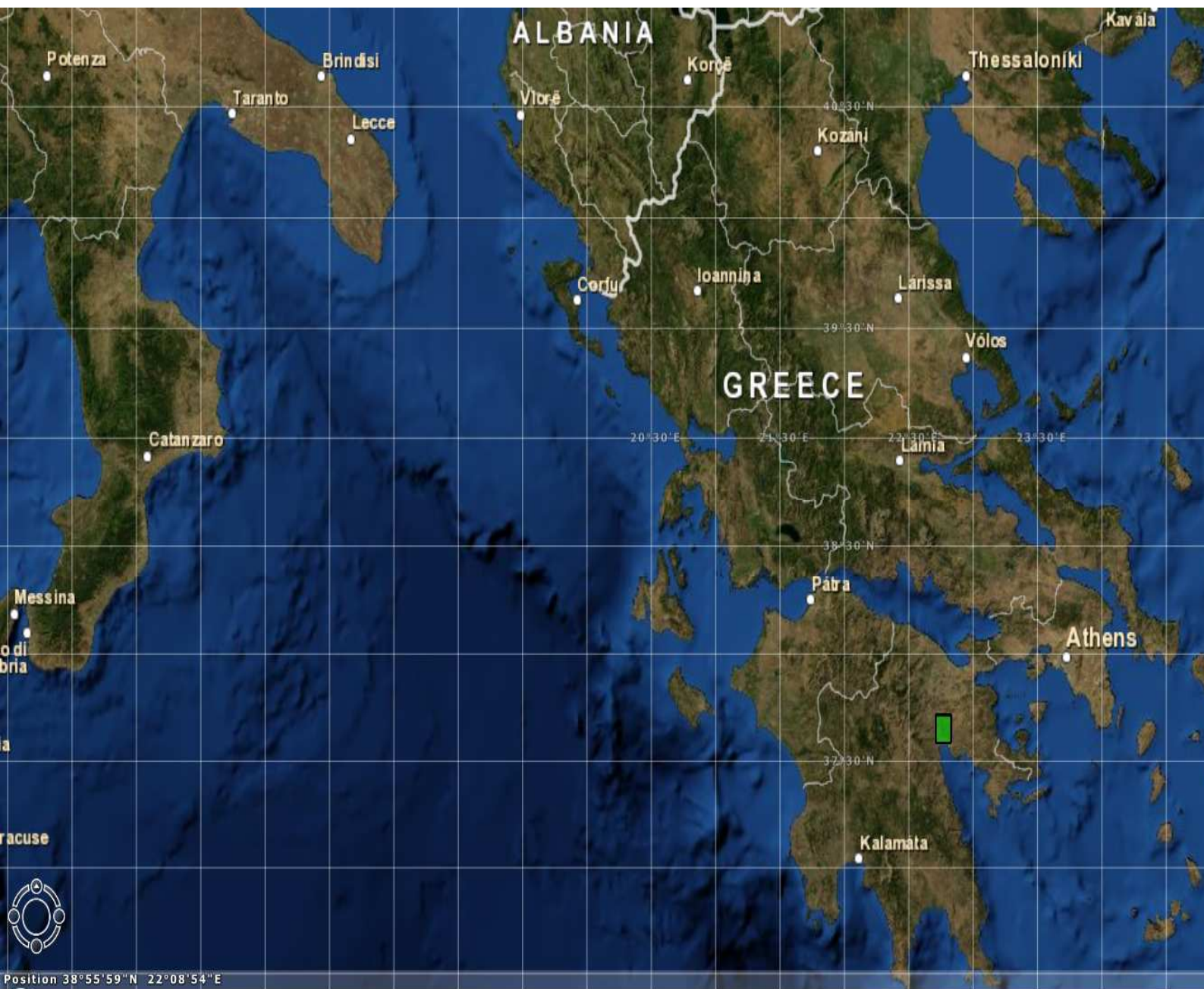

Esri GIS Software

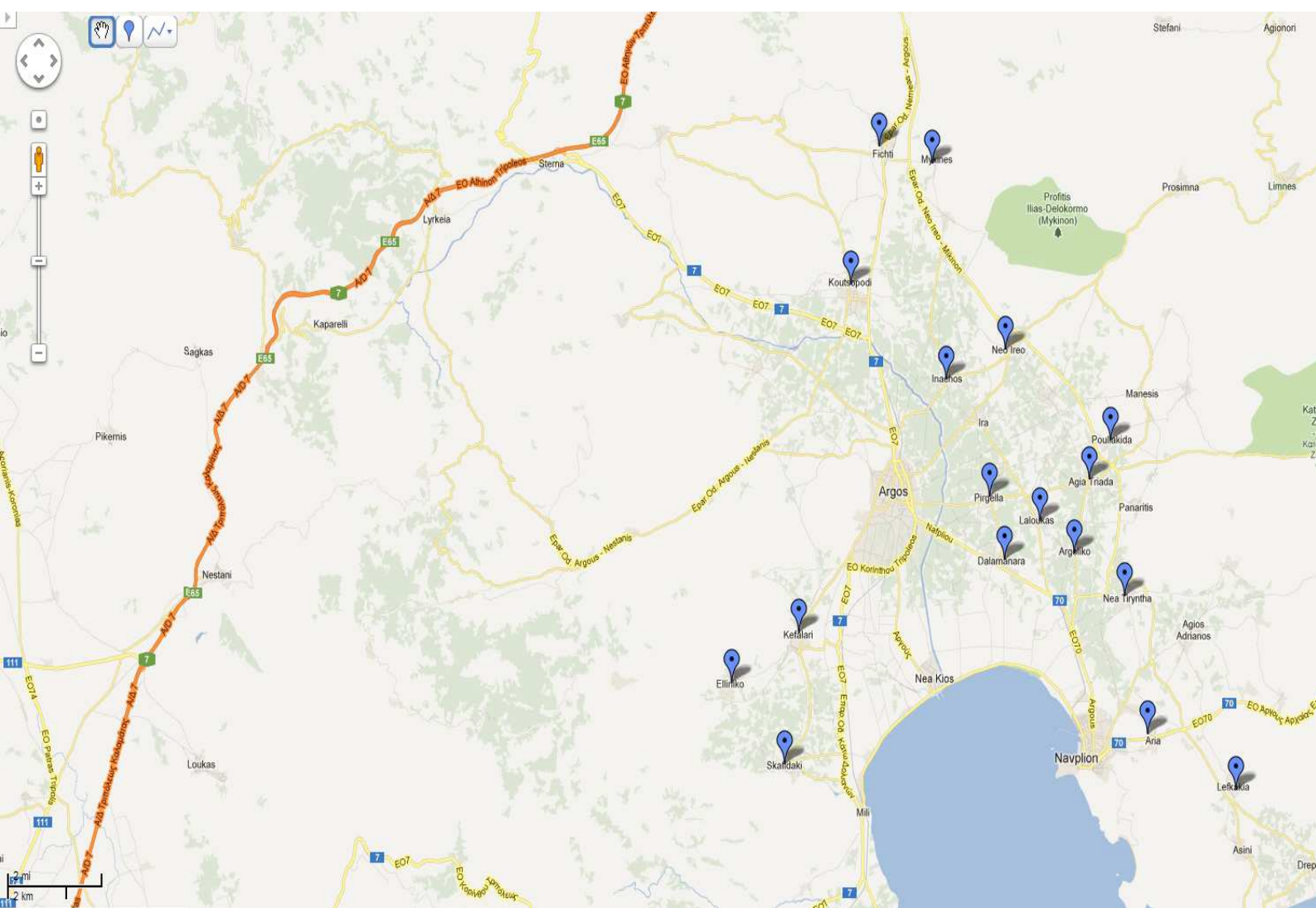
Σχήμα Π2: Βασικοί νομοί παραγωγής πορτοκαλιών στην Ελλάδα

Σχήμα Π3:Περιοχή έρευνας πεδίου

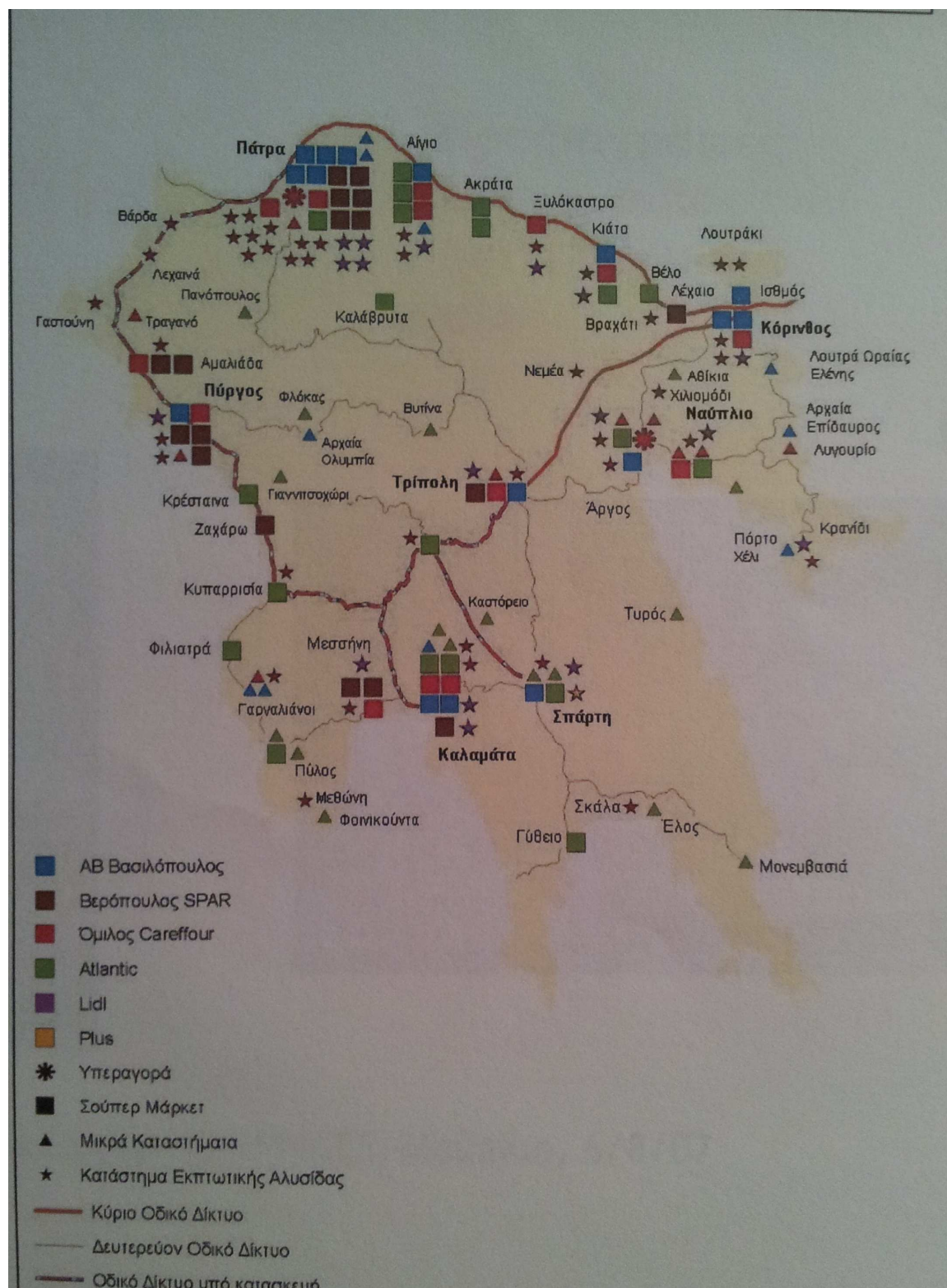

Σχήμα Π4: Βασικοί οικισμοί παραγωγής πορτοκαλιών στην Αργολίδα

Google maps

Σχήμα Π5: Ανάπτυξη του δικτύου των μεγάλων super markets στην Πελοπόννησο, 2006

Σκορδίλη, Σ. (2007) «Διαδικασίες παγκόσμιας αγρο-τροφικής ολοκλήρωσης και επιπτώσεις σε παραδοσιακά τοπικά αγρο-τροφικά συμπλέγματα: η περίπτωση του πορτοκαλιού στην Ανατολική Πελοπόννησο»

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Α. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ποντίκης, Κ. (1993) «Ειδική δενδροκομία - Εσπεριδοειδή», Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη, σ. 82
- Σφακιωτάκης, Ε., (1993) «Γενική Δενδροκομία», Γ' Έκδοση, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις τυρο MAN, σ.108 – 135
- Κούρος, Α. (1963) «Λαογραφική και οικονομική έρευνα του νομού Αργολίδας», Αθήνα, σ. 16 – 17
- Ζέρβας, Γ. (2009) «Ο χρυσός της Αργολίδας, αγάπη και πόνος για το πορτοκάλι», ταινία ντοκιμαντέρ, Αθήνα: Γιώργος Ζέρβας Film productions
- Παπαγεωργίου, Θ. (2003) «Η Αργολίδα στον 20ο αιώνα, από το άνυδρον Άργος στην Αργολίδα των εσπεριδοειδών: οικονομική και γεωγραφική προσέγγιση, Εισήγηση στο Αναπτυξιακό Συνέδριο 'Η συμβολή του κόσμου της παιδείας στην ανάπτυξη της Αργολίδας'», Ναύπλιο, 11/2003
- Το υδατικό πρόβλημα της Αργολίδας, πρακτικά ημερίδας, Ναύπλιο 1990
- Αναγνωστόπουλος, Ν. και Γάγαλης, Γ. (1938) «Η Αργολική Πεδιάς», Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος
- Σκληράκη, Ε. (2010) «Κριτική προσέγγιση των πολιτικών ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την οπτική της συμβολής τους στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου», Μεταπτυχιακή εργασία για το διεπιστημονικό – διατμηματικό δίπλωμα ειδίκευσης του Ε.Μ.Π. 'Περιβάλλον & Ανάπτυξη', σ. 18
- Μπουρδάρας, Δ., (2004) «Η Μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής», Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα.
- Σκορδίλη, Σ. (2007) «Διαδικασίες παγκόσμιας αγρο-τροφικής ολοκλήρωσης και επιπτώσεις σε παραδοσιακά τοπικά αγρο-τροφικά συμπλέγματα: η περίπτωση του πορτοκαλιού στην Ανατολική Πελοπόννησο», ερευνητική έκθεση στα πλαίσια του προγράμματος Πυθαγόρας 2, Γυναίκες της υπαίθρου και τρόφιμα: κοινωνικές αντιλήψεις και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες σε τοπικό επίπεδο, σ.20-30
- Κρεμμύδας, Β., (1999) «Εισαγωγή στην οικονομική γεωγραφία της Ευρώπης, 16ος-20ος αιώνας», Αθήνα: εκδόσεις τυπωθήτω: ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ, σ.315
- Αβδελίδης, Π. (1976) «Η αγροτική οικονομία και οι προοπτικές ανάπτυξής της», Αθήνα: Gutenberg
- Μάλλιαρης, Π., (2001) «Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ», Αθήνα: εκδόσεις Σταμούλη, σ.419-430
- Βάμβουκας, Γ., (2004) «Διεθνείς οικονομικές σχέσεις», Αθήνα: εκδόσεις Μπένου, σ. 30-85

Giplin, R., (2009) «Παγκόσμια πολιτική οικονομία», Αθήνα: εκδόσεις Ποιότητα, 125-131

Παπαδόπουλος, Γ. (2011) «Αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών», Ερευνητική μεταπτυχιακή εργασία για το τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων

Ζιωγάνας Μ. και Σέμος Α. (2002) «Συγκρίσεις εξελίξεων διεθνούς εμπορίου εσπεριδοειδών μεταξύ Ελλάδας, Ισπανίας και Ιταλίας», Πρακτικά 8ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας, Η ελληνική γεωργία & ύπαιθρος στη διευρυμένη Ε.Ε.

ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ., (2003) «Εξελίξεις στην Αγορά Αγροτικών Προϊόντων», Αθήνα

39.ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ., (1979) «Ε.Ο.Κ. και Κοινή Αγροτική Πολιτική. Συνοπτική Παρουσίαση, Γραφείο Τύπου και υπηρεσία Μελετών ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.», Αθήνα.

Ζαχαριουδάκης, Γ.(2009) «Θεωρία διεθνούς εμπορίου», σ.12, Scribd.com

Skordili, S, (2008) «Cross-continental agro-food chains and local agro-food complexes: the case of Orange juice complex in the Peloponnese region», Chania: Seminars of the Aegean

Opara, L. (2002) «Traceability in agriculture and food supply chain: a review of basic concepts, technological implications, and future prospects»

Β. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το Βήμα (29/01/2009) «Το μέλλον της γεωργίας στην ενωμένη Ευρώπη»

Η Καθημερινή (14/01/2006) «Κάθε πορτοκάλι στον καιρό του»

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (16/11/2007) «ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 816/2012 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 13ης Σεπτεμβρίου 2012 για καθορισμό των κατ' αποκοπή τιμών εισαγωγής για τον προσδιορισμό της τιμής εισόδου ορισμένων οπωροκηπευτικών»

Γεωργία-Κτηνοτροφία, Δεκέμβριος 2008, τεύχος 10 «Τα εσπεριδοειδή στην Ελλάδα»

Το Έθνος, (2/7/2004) «Το ταξίδι της τροφής»

Το Έθνος (23/01/2000) «Πώς η Αργολίδα γέμισε νιτρικά: τα λιπάσματα, η μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα και οι καρποί με τις καρκινογόνες ουσίες»

Agronews (06/06/2012) «Το 41% των ελληνικών εξαγωγών καλύπτουν τα εσπεριδοειδή»

Agrenda (02/12/2006) «Συνέντευξη Γ. Φραγκίστα»

Αναγνώστης Πελοποννήσου «Αργολίδα: ένα κλασικό παράδειγμα κακοδιαχείρισης των πηγαίων υδατικών πόρων»

Η Καθημερινή (18/02/2010) «Η φούσκα των βιολογικών»

Το Βήμα (23/03/2003) «Οι χυμοί 'ξεδίψασαν' την PepsiCo-HBH»

Εφημερίς της Κυβερνήσεως (22/03/2011), τεύχος 2

Εφημερίς της Κυβερνήσεως (12/01/2011), τεύχος 2
Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ)
Επιμελητήριο Αργολίδας
Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat)
Food and Agriculture Organisation (FAO)
International Trade Administration of U.S.A
Global Trade Atlas (GTA)
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
International Trade Administration (ITA)
Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.opekepe.gr>
<http://www.paseges.gr>
<http://www.statistics.gr>
<http://www.peloponnisos.gr>
<http://www.iatronet.gr>
<http://www.minenv.gr>
<http://www.minagric.gr>
http://ec.europa.eu/index_el.htm
<http://www.economics.gr/>